

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO PRAKTIKOS
APŽVALGA

2023 M. SAUSIO 1 D. – 2023 M. BIRŽELIO 30 D.

Svarbi pastaba: prieš supažindindami su Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo Teismų praktikos departamento parengta Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos apžvalga, jos autoriai nori atkreipti skaitytojų dėmesį į tai, kad šiame dokumente yra pateikiamos neoficialios Europos Žmogaus Teisių Teismo procesinių sprendimų santraukos, kurios Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nesaisto. Šis dokumentas yra tik informacinio pobūdžio, be kita ko, parengtas remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo informaciniais pranešimais ir bylų santraukomis. Taip pat norime atkreipti dėmesį į tai, kad pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį kolegijos sprendimas tampa galutiniu: a) šalims paskelbus, kad jos neprašo perduoti bylos svarstyti Didžiajai Kolegijai; ar b) praėjus trimis mėnesiams nuo sprendimo datos, jei nebuvo prašymo perduoti bylą svarstyti Didžiajai Kolegijai; ar c) Didžiosios Kolegijos teisėjų komisijai atmetus prašymą pagal 43 straipsnį. Pagal to paties straipsnio 1 dalį Didžiosios Kolegijos sprendimas yra galutinis.

Atsižvelgiant į tai, kad oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti Europos Žmogaus Teisių Teismo interneto svetainėje www.echr.coe.int, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas neprisiima atsakomybės už atliktą vertimą ir parengtos santraukos išsamumą.

Apžvalgoje naudojami pagrindiniai sutrumpinimai:

EŽTT, Teismas – Europos Žmogaus Teisių Teismas

Konvencija – Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija

ES – Europos Sąjunga

Svarbos lygiai – Europos Žmogaus Teisių Teismo nagrinėjamos bylos yra skirstomos į keturias kategorijas:

Svarbiausios bylos (angl. key cases) – ypatingos svarbos sprendimai, kuriuos atrenka specialus Teismo teisėjų biuras, sudarytas iš Teismo pirmininko, pirmininko pavaduotojų ir skyrių pirmininkų.

1 = Didelė svarba: sprendimai, kurie reikšmingai prisideda prie Teismo praktikos plėtojimo, aiškinimo ar keitimo.

2 = Vidutinė svarba: sprendimai, kurie nors ir reikšmingai praktikos nepakeičia, tačiau nėra susiję vien tik su nusistovėjusios praktikos laikymusi.

3 = Mažesnė svarba: sprendimai, pasižymintys mažu teisiniu interesu, t. y. sprendimai, kuriuose paprasčiausiai laikomasi nusistovėjusios teismo praktikos ir kt.

KANKINIMO UŽDRAUDIMAS (3 straipsnis)	6
Machina prieš Moldovą	6
<i>Dėl valdžios institucijų delsimo patikrinti kalinamą asmenį dėl hepatito C ir netinkamos medicininės priežiūros</i>	6
S.P. ir kiti prieš Rusiją	7
<i>Dėl kalinių atskyrimo, žeminimo ir prievartos prieš juos dėl žemesnio jų statuso neformalioje kalinių hierarchijoje, kurią toleruoja kalinimo įstaigos darbuotojai</i>	7
TEISĖ Į TEISINGĄ BYLOS NAGRINĖJIMĄ (6 straipsnis)	9
Croatian Radio-Television prieš Kroatiją	9
<i>Dėl Aukščiausiojo Teismo sprendimų, kuriuose pateikiamos gairės dėl vienodo materialiosios teisės taikymo</i>	9
Lorenzo Bragado ir kt. prieš Ispaniją	11
<i>Dėl nacionalinio teismo pareigos detaliai motyvuoti priimamą sprendimą, kai nėra nusistovėjusios nacionalinių teismų praktikos dėl taikomos teisės normos aiškinimo ir taikymo</i>	11
UAB AmberCore DC ir UAB Arcus Novus prieš Lietuvą	13
<i>Dėl investuotojų atitikties nacionalinio saugumo interesams</i>	13
TEISĖ Į PRIVATAUS IR ŠEIMOS GYVENIMO GERBIMĄ (8 straipsnis)	14
Kogan ir kiti prieš Rusiją	14
<i>Dėl leidimo gyventi panaikinimo, kuris priimtas motyvuojant užsienietės tariamai keliamą grėsmę nacionaliniam saugumui</i>	14
Loukili prieš Nyderlandus	16
<i>Dėl užsieniečio teisės į šeimos gyvenimo apsaugą, kai dėl padarytų nusikaltimų pobūdžio ir pakartotinumą panaikinamas leidimas gyventi</i>	16
Ghadamian prieš Šveicariją	17
<i>Dėl itin ilgą laiką šalyje išgyvenusio garbaus amžiaus užsieniečio teisės į privatų gyvenimą pažeidimo, neišdavus jam leidimo gyventi</i>	17
Azzaqui prieš Nyderlandus	19
<i>Dėl leidimo nuolat gyventi panaikinimo, nepakankamai atsižvelgus į sunkumus, su kuriais dėl savo psichinio pažeidžiamumo užsienietis gali susidurti kilmės šalyje</i>	19
L. B. prieš Vengriją	20
<i>Dėl mokesčių prievolių neįvykdžiusį asmenį identifikuojančių duomenų, įskaitant jo gyvenamosios vietos adresą, viešo paskelbimo mokesčių institucijos interneto svetainėje</i>	20
UAB Kesko Senukai Lithuania prieš Lietuvą	22
<i>Dėl bendrovės privatumo pažeidimo, nacionaliniams teismams atsisakius nagrinėti jos skundą dėl Konkurencijos tarybos pareigūnų veiksmų, atlikto patikrinimo metu konfiskavus ir nukopijavus itin daug informacijos</i>	22
Ships Waste Oil Collector B.V. prieš Nyderlandus	24

<i>Dėl atliekant baudžiamąjį tyrimą teisėtai gautų duomenų perdavimo kitai institucijai, kad ši juos panaudotų atlikdama tyrimą dėl galimo konkurencijos pažeidimo</i>	24
Deltuva prieš Lietuvą	25
<i>Dėl pareigos tinkamai atsižvelgti į būtinybę apsaugoti susijusių asmenų, ypač nepilnamečių, šeimos gyvenimą, ribojant kalinamųjų asmenų ryšius su išoriniu pasauliu.....</i>	25
MINTIES, SAŽINĖS IR RELIGIJOS LAISVĖ (9 straipsnis)	27
Jehovos liudytojai prieš Suomiją	27
<i>Dėl draudimo Jehovos liudytojų religinei bendruomenei be duomenų subjekto sutikimo rinkti ir tvarkyti asmens duomenis vykdant pamokslavimą nuo durų iki durų.....</i>	27
SAVIRAIŠKOS LAISVĖ (10 straipsnis)	29
Macatė prieš Lietuvą	29
<i>Dėl apribojimų, taikomų vaikams skirtam literatūros kūriniai apie tos pačios lyties asmenų santykius....</i>	29
Halet prieš Liuksemburgą	30
<i>Dėl pranešėjo apie pažeidimus saviraiškos laisvės pažeidimo ir jam taikytos baudžiamosios atsakomybės</i>	30
Mitov ir kiti prieš Bulgariją	32
<i>Dėl žurnalistų teisės susipažinti su bylą medžiaga ir teismų sprendimų nuasmenintomis dalimis</i>	32
Saure prieš Vokietiją (Nr. 2)	33
<i>Dėl žurnalisto teisės susipažinti su valdžios institucijos turima informacija, siekiant naudotis savo teise į saviraiškos laisvę.....</i>	33
Mestan prieš Bulgariją	34
<i>Dėl administracinės baudos skyrimo už įstatyme numatytą absoliutų draudimą politikams rinkimų kampanijoje vartoti neoficialias kalbas</i>	34
Sanchez prieš Prancūziją.....	36
<i>Dėl pareigos ištrinti kitų asmenų paliktus neapykantą ar smurtą kurstančius komentarus, matomus vietos politiko viešojoje Facebook paskyroje</i>	36
Zhablyanov prieš Bulgariją	37
<i>Dėl Bulgarijos Parlamento pirmininko pavaduotojo pašalinimo iš posto už komunistinio režimo represijas pateisinančias kalbas ir elgesį.....</i>	37
SUSIRINKIMŲ IR ASOCIACIJŲ LAISVĖ (11 straipsnis).....	39
Hoppen ir AB „Amber Grid“ darbuotojų profesinė sąjunga prieš Lietuvą	39
<i>Dėl tinkamų apsaugos nuo diskriminacinio profesinės sąjungos lyderio atleidimo priemonių</i>	39
NUOSAVYBĖS APSAUGA (Protokolo Nr. 1 1 straipsnis)	41
Valverde Digon prieš Ispaniją	41
<i>Dėl atsisakymo skirti našlės pensiją remiantis naujo reguliavimo reikalavimais, kurių pareiškėja negalėjo atitikti.....</i>	41
Kubát ir kiti prieš Čekiją.....	42

<i>Dėl atsisakymo atgaline data kompensuoti dėl 2011–2014 finansinės krizės antikonstituciniu būdu sumažintų teisėjų atlyginimų skirtumą</i>	42
S.C. Zorina International S.R.L. prieš Rumuniją	44
<i>Dėl realiai valstybės biudžetui padarytos žalos dydžio reikšmės sprendžiant dėl poveikio priemonių, taikomų prekybininkui neišdavus kasos kvito, proporcingumo</i>	44

KANKINIMO UŽDRAUDIMAS (3 straipsnis)**Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. sausio 17 d. sprendimas byloje
Machina prieš Moldovą
(pareiškimo Nr. 69086/14, svarbos lygis – 3)**

Dėl valdžios institucijų delsimo patikrinti kalinamą asmenį dėl hepatito C ir netinkamos medicininės priežiūros

Faktinės aplinkybės

Pareiškėja nuo 2011 m. vasario mėn. iki 2016 m. liepos mėn. atliko laisvės atėmimo bausmę kalėjime. Pareiškėjai atvykus į kalėjimą, ji nebuvo tikrinama dėl jokių užkrečiamųjų ligų, nepaisant to, kad jos medicininėje byloje buvo pažymėtas ankstesnis narkotikų vartojimas.

2012 m. vasario mėn. pareiškėjos prašymu buvo atliktas kraujo tyrimas, kuris parodė, kad ji yra užsikrėtusi hepatitu C ir serga lėtine (neaktyvia) šios ligos forma. Pareiškėja tvirtino, kad susirgo šia liga, kai 2011 m. gegužės mėn. kalėjime jai buvo atliekama dantų gydymo procedūra.

Remdamasi Konvencijos 3 straipsniu (Kankinimo uždraudimas), pareiškėja skundėsi dėl tariamo užsikrėtimo hepatitu C kalėjime ir netinkamos medicininės priežiūros, taip pat skundėsi Konvencijos 13 straipsnio (Teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę) pažeidimu dėl to, jog neturėjo veiksmingų vidaus teisių gynimo priemonių.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga*Dėl tariamo užsikrėtimo hepatitu C kalėjime*

Teismas priminė, kad pagrindinė kalėjimo pareigūnų, atsakingų už įkalinimo įstaigą, pareiga yra užtikrinti tinkamas kalinimo sąlygas, įskaitant tinkamą kalinių sveikatos priežiūrą. Valstybei keliami reikalavimai dėl kalinamųjų sveikatos priežiūros gali skirtis priklausomai nuo to, ar liga buvo užkrečiama, ar neužkrečiama. Užkrečiamųjų ligų, ypač tuberkuliozės, hepatito ir ŽIV/AIDS, plitimas turėtų kelti susirūpinimą visuomenės sveikata, ypač kalinimo įstaigų aplinkoje. Šiuo klausimu Teismas sprendė, kad pageidautina, jog sulaikytiems asmenims, gavus jų sutikimą, per protingą laiką po patekimo į kalinimo įstaigą būtų atlikti nemokami hepatito ir ŽIV/AIDS tyrimai. Nepagrįstas patikros dėl hepatito C delsimas nesuderinamas su bendra valstybės pareiga imtis veiksmingų priemonių, skirtų užkirsti kelią šios ir kitų užkrečiamųjų ligų plitimui įkalinimo įstaigose.

Nagrinetu atveju nacionalinės valdžios institucijos nustatė, kad pareiškėjos teiginiai buvo nepagrįsti, nes nebuvo jokios informacijos, jog prieš sulaikant pareiškėją jai kada nors buvo atliktas tyrimas dėl hepatito C. Tačiau Teismas atkreipė dėmesį, kad nepaisant pareiškėjos skunduose nurodytų konkrečių faktų dėl tariamo užsikrėtimo aplinkybių, kurie galėjo būti ištirti, nacionalinės institucijos neatliko jokio tyrimo – vidaus, drausminio ar baudžiamojo – siekdamas įvertinti užsikrėtimo hepatitu C riziką kalėjime per odontologijos paslaugas. Teismą stebino tai, kad kalėjimo administracija apskritai nevykdė hepatito C užsikrėtusių kalinių apskaitos ir neatliko paprasto patikrinimo, jog išsiaiškintų, ar kiti kaliniai, kuriems tuo pačiu laikotarpiu buvo suteiktos odontologijos paslaugos, nebuvo užsikrėtę hepatitu C.

Nors byloje esanti medžiaga neleido daryti neabejotinos išvados, kad pareiškėja užsikrėtė hepatitu C po įkalinimo, Teismas pabrėžė, jog sunkumai nustatyti, ar pareiškėjos kaltinimai pagrįsti, atsirado dėl to, kad atvykus į kalinimo įstaigą jai nebuvo atliekami jokie tyrimai, taip pat dėl vėlesnio valdžios institucijų nesugebėjimo veiksmingai ištirti pareiškėjos skundus. Šiomis aplinkybėmis Teismas sprendė, kad tai nesuderinama su bendra valstybės pareiga imtis veiksmingų priemonių, skirtų užkirsti kelią hepatito C ir kitų užkrečiamųjų ligų plitimui įkalinimo įstaigose, todėl konstatavo Konvencijos 3 straipsnio pažeidimą.

Dėl netinkamos medicininės priežiūros ir veiksmingų vidaus teisių gynimo priemonių nebuvimo

Vertindamas, ar valstybė įvykdė savo pozityvią pareigą suteikti pareiškėjai tinkamą jos sveikatos būklę atitinkantį gydymą dėl lėtinio hepatito C, Teismas nurodė, kad tai liga, kuri pirmiausia pažeidžia kepenis ir laikui

bėgant gali sukelti kepenų cirozę, kepenų vėžį ir mirtį, todėl buvo būtina įvertinti pareiškėjos sveikatos būklę, siekiant suteikti jai tinkamą gydymą. Toks vertinimas galėjo būti atliktas remiantis kepenų biopsija ir atitinkamais kraujo tyrimais, siekiant nustatyti viruso genotipą ir viruso kiekį.

Nors pareiškėjai buvo diagnozuotas lėtinis hepatitas C neaktyvioje fazėje, tačiau nebuvo aišku, kaip ši diagnozė nustatyta, kadangi per visą jos kalinimo laikotarpį nebuvo atliktas joks viruso kiekio įvertinimas. Šiuo atžvilgiu Teismas laikė nereikšminga aplinkybę, kad pareiškėja buvo gydoma, nes dėl to, jog nebuvo atlikta tinkamų medicininių tyrimų, nebuvo nustatytas tikslus hepatito C poveikis jos sveikatai, todėl jai negalėjo būti suteikta tinkama medicininė priežiūra. Byloje nebuvo jokių įrodymų, kad pareiškėją kada nors apžiūrėjo gydytojas specialistas arba kad paskirti vaistai nuo hepatito C buvo iš tikrųjų skirti. Todėl Teismas sprendė, kad Vyriausybė neįvykdė jai tenkančios įrodinėjimo pareigos dėl aplinkybių, susijusių su tinkama pareiškėjos medicinine priežiūra ir gydymu kalėjime. Taigi, ir šiuo aspektu konstatuotas Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas.

Atsižvelgdamas į pirmiau padarytą išvadą dėl Konvencijos 3 straipsnio pažeidimo, Teismas pažymėjo, kad pareiškėja turėjo turėti veiksmingą teisinės gynybos priemonę dėl šio skundo. Tačiau šiuo atveju nebuvo įrodyta, jog egzistavo veiksmingos teisės gynimo priemonės dėl pareiškėjos skundo dėl netinkamos medicininės priežiūros kalėjime, todėl Teismas padarė išvadą, kad buvo pažeistas Konvencijos 13 straipsnis.

Išvada: nustatytas Konvencijos 3 straipsnio ir 13 straipsnio pažeidimas (vienbalsiai).

41 straipsnis: priteistas 9 800 Eur neturtinės žalos atlyginimas.

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. gegužės 2 d. sprendimas byloje

S.P. ir kiti prieš Rusiją

(pareiškimų Nr. 36463/11 ir kt., svarbos lygis – 3)

Dėl kalinių atskyrimo, žeminimo ir prievartos prieš juos dėl žemesnio jų statuso neformalioje kalinių hierarchijoje, kurią toleruoja kalinimo įstaigos darbuotojai

Faktinės aplinkybės

Visi pareiškėjai atliko laisvės atėmimo bausmes Rusijos pataisos namuose. Kalinių tarpusavio santykiai Rusijos pataisos įstaigose paremti neformaliu elgesio kodeksu, žinomu kaip „taisyklės“ (*rus. понятия*). Pagal šias „taisykles“ kaliniai skirstomi į keturias pagrindines kategorijas arba „kastas“ (*rus. масть*): „kriminalinis elitas“ (*rus. авторитеты*) arba „pripažinti vyrai“ (*rus. бластные*), kuri hierarchiškai yra aukščiausia grupė, palaikanti neformalų kalinių kodeksą ir sprendžianti konfliktus tarp jų; „perbėgėliai“, dar vadinami „ožiais“ (*rus. козлы*), arba „raudonieji“ (*rus. красные*), kurie kartu su kalėjimo pareigūnais užtikrina tvarką ir vykdo administracines užduotis; didžiąją kalinių dalį sudarantys „vaikiniai“ (*rus. мужики*), kurie sutinka su neformaliu elgesio kodeksu ir susilaukia nuo aktyvaus bendradarbiavimo su kalėjimo valdžia; ir „atstumtųjų“ kategorija, dar vadinama „gaidžiais“ (*rus. петухи*), „neliečiamaisiais“ arba „pažemintais“ (*angl. „untouchables“ or „downgraded“; rus. опущенные, обиженные*).

Pareiškėjai buvo priskirti neformalios kalinių hierarchijos apačioje esančiai „atstumtųjų“ kategorijai, todėl jiems buvo skiriamos užduotys, kurias kiti kaliniai laikė pernelyg žeminančiomis, pavyzdžiui, tualetų ar dušo patalpų valymas, taip pat jie turėdavo teikti seksualines paslaugas kitiems kaliniams. Ši stigma juos sekė iš vienos kalinimo įstaigos į kitą, o jei pareiškėjai atsisakytų atlikti jiems paskirtas užduotis, galėtų būtų stipriai sumušti arba patirti seksualinį smurtą. „Atstumtieji“ pareiškėjai patyrė žodinį smurtą bei grasinimus, o vienas iš jų tapo ir fizinio smurto auka. Be to, vienas iš pareiškėjų, kuris buvo priverstas teikti seksualines paslaugas kitiems kaliniams, būdamas įkalinimo įstaigoje užsikrėtė ŽIV.

Pareiškėjų teigimu, kaliniai gali būti pažeminti iki „atstumtųjų“ už daugybę įvairių „nusikaltimų“, įskaitant vagystę iš kitų kalinių, skolos negrąžinimą, buvimą „skundiku“, teistumą už seksualinius nusikaltimus, netyčia prisilietus prie kito „atstumtojo“ asmens ar jo turto ir pan. „Atstumtųjų“ atskyrimas buvo ir simbolinis, ir fizinis: jiems buvo draudžiama liesti kitus kalinius ar jų turtą, jie turėjo likti atskirose gyvenamosiose patalpose ir valgyti tam skirtose vietose su atskirais stalo įrankiais, jei „atstumtųjų“ lovų neužtekdavo, jie būdavo priversti miegoti ant grindų, einant koridoriais jie turėjo laikytis sienos ir duoti kelią kitų kategorijų kaliniams, naudotis

bendraisiais dušais galėjo tik kai visi kiti buvo baigę, jiems nebuvo leista naudotis bendromis skalbyklomis ir pan.

Pasak pareiškėjų, kalinimo įstaigų personalas pritarė tokiai praktikai ir prisidėjo prie jos įgyvendinimo, todėl bet kokie skundai administracijai buvo ne tik neveiksmingi, bet ir pavojingi. Vis dėlto, pareiškėjai bandė skųstis įvairioms valstybinėms institucijoms, turinčioms teisę prižiūrėti bausmės atlikimo vietas, taip pat dalis pareiškėjų pateikė civilinius ieškinius, tačiau visi jų skundai buvo atmesti.

Remdamiesi Konvencijos 3 straipsniu (Kankinimo uždraudimas), pareiškėjai skundėsi, kad su jais buvo elgiamasi nežmoniška ir žeminančiai dėl jų „atstumtųjų“ statuso neformalioje kalinių hierarchijoje. Taip pat dalis pareiškėjų skundėsi Konvencijos 13 straipsnio (Teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę) pažeidimu, nes jie neturėjo veiksmingų vidaus teisių gynimo priemonių savo nusiskundimams.

Kadangi faktai, dėl kurių pareiškėjai skundėsi Konvencijos pažeidimu, įvyko iki 2022 m. rugsėjo 16 d., kai Rusijos Federacija nustojo būti Konvencijos šalimi, Teismas nurodė, jog turi jurisdikciją nagrinėti šiuos pareiškimus.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Dėl kastų sistemos kalinimo įstaigose ir nežmoniško elgesio su „atstumtaisais“ kaliniiais

Teismas pakartojo, kad Konvencijos 3 straipsnyje įtvirtinta viena iš pagrindinių demokratinės visuomenės vertybių, absoliučiai draudžianti kankinimus, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir bausmes, nepaisant aplinkybių. Atsižvelgdamas į patikimus ir nuoseklius pareiškėjų paaiškinimus, išsamius akademinis tyrimus ir pranešimus šia tema bei į tai, kad Vyriausybė nesugebėjo paneigti pareiškėjų teiginių, Teismas laikė nustatytomis aplinkybes, jog egzistuoja neformali kalinių hierarchija, pareiškėjai buvo priskirti žemiausiai tos hierarchijos grupei ir su jais buvo netinkamai elgiamasi, kaip nurodyta jų pareiškimuose, o nacionalinės valdžios institucijos žinojo arba turėjo žinoti tiek apie egzistavusią kalinių hierarchiją, tiek apie prastesnį pareiškėjų statusą joje, taigi ir apie ypatingą jų pažeidžiamumą.

Nors ne visi pareiškėjai patyrė fizinį smurtą dėl savo statuso, Teismas pabrėžė, kad gyvenimas psichinės kančios būsenoje ir nuolatinė netinkamo elgesio baimė buvo neatsiejama visų pareiškėjų, kaip „atstumtųjų“ kalinių, išgyvenimų dalis. Kitas žeminančio elgesio dėl šio jų statuso požymis pasireiškė savavališkais apribojimais ir nepriteklumi, kuriuos pareiškėjai patyrė kasdieniame gyvenime. Jiems buvo skirtos nepatogios vietos bendrabutyje ir valgykloje, uždrausta naudotis kitomis vietomis, grasinant bausmėmis. Jų galimybė naudotis kalėjimo ištekliais, įskaitant dušus ir medicininę priežiūrą, buvo apribota arba atimta, taip pat jiems buvo uždrausta būti arti kitų kalinių, jau nekalbant apie jų lietimą. Žmogiškojo kontakto draudimas buvo dehumanizuojanti praktika, kuri sustiprino mintį, kad tam tikri žmonės yra prastesni ir neverti vienodo požiūrio bei pagarbos. Dėl to „atstumtųjų“ pareiškėjų socialinė izoliacija ir marginalizacija turėjo sukelti rimtų psichologinių pasekmių. Be to, darbo pareigų paskirstymas pagal statusą, kai „atstumtieji“ buvo priversti dirbti „nešvarius“ ar kitaip kitiems kaliniams nepriimtinius darbus (pvz., valyti tualetus ar dušo kabinas), juos dar labiau pažemino ir įtvirtino jų nepilnavertiškumo jausmą bei atskyrimą fiziniu ir simboliniu lygmenimis. Ilgalaikis tokios pareiškėjų stigmatizacijos pobūdis paneigė bet kokią pagerėjimo perspektyvą, net ir po ilgo kalinimo laikotarpio ar perkėlimo į kitą laisvės atėmimo įstaigą.

Šiomis aplinkybėmis Teismas sprendė, kad nuolatinė pareiškėjų stigmatizacija ir fizinė bei socialinė segregacija, kartu su paskyrimu atlikti žeminančius darbus, pagrindinių poreikių, tokių kaip patalynė, higiena ir medicininė priežiūra, neužtikrinimu, grasinimai smurtu, taip pat kartais fizinis ir seksualinis smurtas, privertė juos išgyventi psichologinį nerimą ir fizines kančias, kurie turėjo viršyti kalinimui neišvengiamai būdingą kančių lygį. Tokia padėtis, kurią pareiškėjai išgyveno ilgus metus dėl jų priskyrimo „atstumtųjų“ kalinių grupei, prilygo nežmoniškam ir žeminančiam elgesiui Konvencijos 3 straipsnio prasme, todėl Teismas konstatavo šio straipsnio pažeidimą.

Dėl veiksmingų vidaus teisių gynimo priemonių nebuvimo

Vertindamas valstybės atsakomybę, Teismas pažymėjo, kad neoficialios kalinių hierarchijos reiškinyje buvo plačiai paplitusi ir gerai žinoma problema Rusijos pataisos įstaigose. Kalėjimo darbuotojai ir valdžios institucijos turėjo žinoti apie jos egzistavimą ir pareiškėjų statusą joje, todėl buvo neįmanoma ignoruoti

nežmoniško ir žeminančio elgesio pavojaus, su kuriuo pareiškėjai kasdien susidurdavo per visą savo kalinimo laikotarpį. Šiuo aspektu Teismas pakartojo, kad reaguojant į prievartą ir netinkamą elgesį kalėjimo kontekste, visų pirma, reikia skubių kalėjimo darbuotojų veiksmų, įskaitant užtikrinimą, kad auka būtų apsaugota nuo pasikartojančios prievartos ir galėtų gauti reikiamas medicinos bei psichikos sveikatos paslaugas.

Tačiau kalėjimo darbuotojai nesiėmė jokių konkrečių ir greitų saugumo ar stebėjimo priemonių, kad neleistų pareiškėjų atžvilgiu taikyti neformalų elgesio kodeksą, nesvarstė, kaip būtų galima juos apsaugoti nuo piktnaudžiavimo ir priekabiavimo, taip pat neįgyvendino tinkamos klasifikavimo politikos, kuri būtų apėmusi viktimizacijos ir prievartos rizikos vertinimą. Be to, nebuvo jokių požymių, kad kalėjimo darbuotojai būtų taikę standartizuotą bausmių politiką kaliniams, kurie smurtavo, siekdami priversti kitus laikytis neformalaus elgesio kodekso. Tokios politikos nebuvimas reiškė, kad į smurtą kalėjime buvo žiūrima nepakankamai rimtai, o kalėjimo darbuotojai buvo pasirengę leisti suimtiesiems veikti nebaudžiamai, pažeidžiant kitų kalinių teises.

Nacionalinės valdžios institucijos neturėjo veiksmų plano, kaip išspręsti šią problemą struktūriniu lygmeniu, ir negalėjo nurodyti jokių veiksmingų vidaus teisių gynimo priemonių, kurios galėtų užtikrinti žalos atlyginimą nukentėjusiems pareiškėjams. Turint omenyje struktūrinį problemos pobūdį, atskiros priemonės nebūtų išsprendusios pagrindinės pareiškėjų skundų problemos. Net jei „atstumtųjų“ pareiškėjų skundai būtų buvę tinkamai išnagrinėti, o už konkrečius smurto ar netinkamo elgesio atvejus atsakingi asmenys nubausti, tai nebūtų pakeitę neformalia kalinių hierarchija ir prievarta grįstų santykių bei pareiškėjų vietos joje. Pareiškėjų perkėlimas į kitą įstaigą taip pat nebūtų pašalinęs stigmos, susijusios su jų „atstumtųjų“ statusu, kol jie liktų įstaigose, kuriose taikomas neformalus elgesio kodeksas. Be to, galimybė apgyvendinti „saugioje vietoje“ pagal vidaus teisę buvo tik laikina priemonė. Todėl, atsižvelgdamas į savo ankstesnę praktiką ir akivaizdžius galiojančių gynybos priemonių trūkumus, Teismas nusprendė, kad nesugebėjimas susidoroti su netinkamu elgesiu su „atstumtais“ buvo struktūrinė Rusijos baudžiamosios sistemos problema, ir atmetė Vyriausybės pareikštą prieštaravimą dėl prieinamų vidaus teisių gynimo priemonių neišnaudojimo.

Apibendrinamas, Teismas konstatavo, kad pareiškėjams, priklausantiems ypač pažeidžiamai „atstumtųjų“ kalinių kategorijai, kilo padidėjusi smurto tarp kalinių rizika ir jie kasdien patyrė segregaciją, žeminančius veiksmus bei prievartą, o toks elgesys daugelį metų buvo nežmoniškas ir žeminantis. Valstybės institucijos žinojo arba turėjo žinoti apie pažeidžiamą pareiškėjų padėtį, kuri, be to, buvo sisteminio ir plačiai paplitusio modelio dalis. Tačiau nacionalinės valdžios institucijos nieko nepadarė, kad pripažintų, o juo labiau išspręstų šią problemą, ir nesiėmė jokių bendrų ar individualių priemonių pareiškėjų saugumui ir gerovei užtikrinti. Atsižvelgęs į problemos mastą, Teismas sprendė, kad Rusijos valdžios institucijų neveikimas šiuo atveju gali būti vertinamas kaip bendrininkavimas vykdant prievartą prieš kalinius, kurie turėjo būti jos saugomi. Todėl Teismas taip pat nustatė Konvencijos 13 straipsnio, skaitomo kartu su 3 straipsniu, pažeidimą skundą dėl to pateikusių pareiškėjų atžvilgiu.

Išvada: nustatytas Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas (vienbalsiai), taip pat Konvencijos 13 straipsnio, skaitomo kartu su 3 straipsniu, pažeidimas (šį klausimą kėlusius pareiškėjų atžvilgiu).

41 straipsnis: kiekvienam pareiškėjui priteista po 20 000 Eur (ar atitinkamai mažesnė jų prašyta suma) neturtinei žalai atlyginti.

[Prieiga internete](#)

TEISĖ Į TEISINGĄ BYLOS NAGRINĖJIMĄ (6 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. kovo 2 d. sprendimas byloje

Croatian Radio-Television prieš Kroatiją

(pareiškimų Nr. 52132/19 ir kt., svarbos lygis – 2)

Dėl Aukščiausiojo Teismo sprendimų, kuriuose pateikiamos gairės dėl vienodo materialiosios teisės taikymo

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas byloje yra nacionalinė radijo ir televizijos transliavimo institucija. Pareiškėjas, sužinojęs, kad darbuotojas A. K. savo vardu atliko mokėjimus 176 asmenims už vertimo paslaugas, kurių jie niekada neteikė,

šiems asmenims pareiškė daugiau nei šimtą civilinių ieškinių dėl neteisėto praturtėjimo. Maždaug pusėje šių procesų antrosios instancijos teismai priėmė minėtai institucijai palankius sprendimus, o kitoje pusėje – nepalankius, priklausomai nuo to, kuris antrosios instancijos teismas priėmė sprendimą byloje. Pareiškėjas teigė, kad visos Zagrebo apygardos teismo arba Pulos apygardos teismo apeliacine tvarka išnagrinėtos bylos baigėsi tuo, kad šie teismai priėmė pareiškėjui nenaudingus sprendimus. Ši byla susijusi su 20 pastarųjų procesų.

Pareiškėjas Aukščiausiam Teismui pateikė ypatingą apeliacinį skundą dėl teisės taikymo klausimų kiekvienoje iš 20 bylų. Vienu atveju apeliacinis skundas buvo pripažintas priimtiniu, bet atmestas dėl esmės. Likę skundai buvo pripažinti nepriimtinais, nes iškelti klausimai nebuvo svarbūs vienodam teisės taikymui užtikrinti. Be to, Konstitucinis Teismas pareiškėjo konstitucinius skundus pripažino nepriimtinais tuo pagrindu, kad pareiškėjas nėra pakankamai nepriklausomas nuo valstybės, kad būtų laikomas konstitucinių teisių turėtoju.

Kai kuriose kitose bylose, kilusiose dėl tų pačių įvykių, kuriose nacionaliniai teismai priėmė palankų sprendimą pareiškėjui (institucijai), Aukščiausiasis Teismas leido ypatingus arba paprastus apeliacinius skundus dėl teisės klausimų, kuriuos pateikė atsakovai, vertindamas, kad šiuose apeliaciniuose skunduose iškelti klausimai yra svarbūs vienodam teisės taikymui. Aukščiausiasis Teismas panaikino skundžiamus sprendimus ir grąžino bylas nagrinėti pirmosios instancijos teismams, nes žemesnės instancijos teismai nenustatė kai kurių svarbių faktų.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

EŽTT įvertino, kad nacionalinė radijo ir televizijos transliavimo institucija atitiko kriterijus, keliamus subjektui, turinčiam teisę pateikti individualią peticiją Teismui.

Teismas nurodė, kad skirtumas, dėl kurio pareiškėjas skundėsi, buvo susijęs su materialiosios teisės taikymu skirtinguose nacionaliniuose teismuose. Nacionalinių teismų praktikos skirtumai egzistavo tuo metu, kai antrosios instancijos teismai šiose bylose priėmė pareiškėjui nepalankius sprendimus.

Tačiau Teismas pažymėjo, kad Aukščiausiasis Teismas kitose bylose, kuriose jis leido teikti ypatingus ar paprastus atsakovų pateiktus apeliacinius skundus, išsamiai išdėstė svarbius teisinius klausimus, kurie turėjo būti nagrinėjami bylose dėl nepagrįsto praturtėjimo, sąlygoto A. K. elgesio. Kadangi žemesnės instancijos teismai šių klausimų nesprendė ir dėl to nenustatė visų svarbių faktų, Aukščiausiasis Teismas perdavė bylas nagrinėti pirmosios instancijos teismams, nes pats tų faktų nustatyti negalėjo. Be to, vienoje iš šių bylų Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad visas reikšmingas faktines aplinkybes nustatė žemesnės instancijos teismai, ir nusprendė, kad materialiosios teisės norma buvo pritaikyta tinkamai. Tai reiškė, kad vidaus teisėje buvo numatytas mechanizmas, padedantis pašalinti antrosios instancijos teismų praktikos neatitikimus, ir kad šis mechanizmas buvo taikomas.

Teismo vertinimu, nebuvo nieko, kas leistų manyti, kad minėti Aukščiausiojo Teismo sprendimai neturėjo norimo konsoliduojančio poveikio antrosios instancijos teismų praktikai. Nors antrosios instancijos teismo sprendimai buvo priimti dar prieš Aukščiausiojo Teismo gaires, kaip turėtų būti nagrinėjamos visos panašios nepagrįsto praturtėjimo bylos, todėl negalėjo būti priimami pagal šias gaires, šios aplinkybės savaime nepakako, kad būtų pažeistas teisinio tikrumo principas. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teismas neteikė ypatingos reikšmės tariamiems paties Aukščiausiojo Teismo praktikos nenuoseklumams, susijusiems ne su materialiosios teisės normų dėl nepagrįsto praturtėjimo taikymu, o su priimtimumo kriterijais, teikiant ypatingą skundą dėl teisės taikymo. Bet kuriuo atveju Aukščiausiam Teismui nustačius atitinkamas gaires, kaip reikėtų nagrinėti tam tikrą panašių bylų grupę, kad teisės aktai būtų vienodai taikomi, jis neprivalėjo to daryti kiekvienoje būsimoje byloje.

Atsižvelgdamas į proceso visumą, Teismas pažymėjo, kad pareiškėjo bylos buvo išnagrinėtos iš esmės dviejų instancijų teismuose. Taigi negalima teigti, kad Konstitucinis Teismas, pripažinęs jo konstitucinius skundus nepriimtinais, taip ar tiek apribojo pareiškėjo teisę kreiptis į teismą, kad buvo pažeista pati teisės esmė. Todėl Teismas vertino, kad skundo dalis dėl argumentų, susijusių su pareiškėjo skundo nenagrinėjimu Konstituciniame Teisme, yra nepriimtina kaip akivaizdžiai nepagrįsta.

Išvada: Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimas nenustatytas (vienbalsiai).

Dalis peticijos pripažinta nepriimtina.

Pateikta atskiroji nuomonė.

[Prieiga internete](#)

**Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. birželio 22 d. sprendimas byloje
Lorenzo Bragado ir kt. prieš Ispaniją
(pareiškimų Nr. 53193/21, 53707/21, 53848/21 ir kt., svarbos lygis – 2)**

Dėl nacionalinio teismo pareigos detalai motyvuoti priimamą sprendimą, kai nėra nusistovėjusios nacionalinių teismų praktikos dėl taikomos teisės normos aiškinimo ir taikymo

Faktinės aplinkybės

Byloje susiklostė situacija, kad nacionalinėje teisėje nustatyta tvarka ir terminais nebuvo vykdomos Ispanijos Generalinės teismų tarybos (toliau – Teismų taryba) – teismų sistemos valdymo organo, kurio funkcijos apima teisėjų skyrimą, paaukštinimą bei drausmės procedūrų vykdymą, – sudėties atnaujinimo procedūros. Tarybą sudaro jai pirmininkaujantis Aukščiausiojo Teismo pirmininkas ir dvidešimt narių, skiriamų penkeriems metams. Pagal nacionalinės teisės aktus Tarybos skyrimo procedūrą sudarė du etapai: i) kandidatų sąrašo sudarymas ir ii) Parlamento vykdoma narių atranka iš galutinio kandidatų sąrašo. Aptariamoms bylos atveju Tarybos kadencija turėjo baigtis 2018 m. gruodžio 4 d., todėl Tarybos pirmininkas 2018 m. rugpjūčio 3 d. inicijavo atnaujinimo procedūrą, galutinis kandidatų sąrašas (kuriame buvo ir pareiškėjai), kurį turėjo svarstyti Parlamentas, paskelbtas 2018 m. spalio 15 d. Šio sąrašo tvarkymo terminas buvo tris kartus pratęstas, o 2019 metais įvykus rinkimams, Tarybos atnaujinimo klausimas Parlamentui svarstyti perduotas 2019 m. gegužės 21 d. steigiamajame posėdyje. Tačiau Parlamentas 2019 m. rugsėjo 24 d. buvo paleistas, o nauji rinkimai numatyti 2019 m. lapkričio 10 d., klausimą dėl Tarybos sudėties atnaujinimo perkeliant kitam Parlamentui, kuris į steigiamąjį posėdį susirinko 2019 m. gruodį. Tarybos pirmininkas 2019 m. gruodžio 30 d. pranešimu paragino atnaujinti Tarybos sudėtį, tačiau šis klausimas nebuvo išspręstas, o 2020 metų pabaigoje buvo numatyta surengti kitus Parlamento rinkimus. Visą aptariamą laikotarpį ankstesnės sudėties Taryba toliau laikinai vykdė savo funkcijas.

Pareiškėjai 2020 m. spalio 14 d. Konstituciniam Teismui pateikė *amparo* skundą¹, prašydami pripažinti, kad nebuvo laikytasi teisės aktais nustatytų Tarybos atnaujinimo procedūrų, ir pažeistas pareiškėjų teisės ginti priimant rezoliuciją, raginančią Parlamentą nedelsiant įgyvendinti teisės aktais nustatytas procedūras, užtikrinančias neatidėliotiną Tarybos atnaujinimą. Pareiškėjai teigė, kad susiklosčiusi situacija buvo Ispanijos Konstitucijoje įtvirtintų jų teisių pažeidimas, nes Parlamentas dvejus metus nesušaukė plenarinės(-ių) sesijos(-ų), kad galėtų balsuoti ir paskirti Tarybos narius, Tarybos neatnaujinimas buvo politinė anomalija, neigiamai paveikusi instituciją ir visuomenės požiūrį į ją, o kandidatai tiesiogiai nukentėjo nuo tokio neveikimo, nes turėjo išlaikyti savo profesinį statusą, kad ir toliau atitiktų paskyrimui keliamus reikalavimus, dėl kurių aptariamam laikotarpiu negalėjo užimti kitų asociacijų pasiūlytų viešųjų pareigų.

Ispanijos Konstitucinis Teismas 2021 m. balandžio 28 d. nusprendė, kad pareiškėjų *amparo* skundas nepriimtinas, nes buvo pateiktas pavėluotai.

Pareiškėjai – kandidatai į atnaujintos tarybos narius – EŽTT peticijoje nurodė, kad atranka į Tarybą buvo susijusi su jų profesiniu tobulėjimu ir prilygo paaukštinimui teisinėje karjeroje. Susiklosčiusi situacija lėmė nesaugumą, netikrumą, paveikė pareiškėjų šeiminius ir asmeninius santykius, sužlugdė teisėtus profesinius lūkesčius, be to, dėl įtraukimo į kandidatų į Tarybą sąrašą kai kurie pareiškėjai negalėjo būti priimti į kitas teisėjų asociacijas. Peticijoje pabrėžta, jog Konstitucinis Teismas buvo vienintelė teisminė instancija, kurioje turėjo būti nagrinėjamas *amparo* skundas, tačiau atmesdamas pareiškėjų skundą Konstitucinis Teismas nesivadovavo jokia ankstesne jurisprudencija ir nukrypo nuo savo paties išaiškinimų dėl įstatymuose nustatyto termino netaikymo ginčijant neveikimą. Dėl šių priežasčių buvo pažeistas Konvencijos 6 straipsnis.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

¹ Pagal savo prasmę *amparo* skundas atitinka individualaus konstitucinio skundo idėją.

EŽTT pabrėžė, kad pagal Ispanijos Konstituciją Parlamentui suteikta su teisėkūra nesusijusi funkcija atnaujinti Tarybos narių sudėtį. Šios funkcijos vykdymas yra privalomas, ypač kiek tai yra susiję su faktinio Parlamento narių balsavimo procedūromis ir joms taikomu konkrečiu terminu. Nagrinėjamu atveju atrankos procedūra Parlamente nebuvo vykdoma tris kadencijas iš eilės nuo 2018 m. gruodžio iki 2020 m. spalio, kai pareiškėjai pateikė skundą Konstituciniam Teismui. Todėl, EŽTT vertinimu, *amparo* skundas, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, buvo tinkama procesinė pareiškėjų materialijų teisių gynimo priemonė.

Remdamasis savo ankstesne jurisprudencija, EŽTT priminė, jog, nors Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis neįpareigoja įsteigti teismų, turinčių jurisdikciją nagrinėti *amparo* bylas, tais atvejais, kai tokie teismai vis dėlto egzistuoja, turi būti laikomasi Konvencijos 6 straipsnio garantijų. Kreipimosi į tokius teismus priimtino sąlygos gali būti griežtesnės (atsižvelgiant į jų jurisdikcijos apimtį konkrečioje šalyje) nei įprasto apeliacinio skundo atveju, tačiau nacionalinės valdžios institucijos šiuo aspektu neturi neribotos diskrecijos. Visais atvejais turi būti vertinama, ar pasinaudojimo tokia teise sąlygos ginčo šaliai galėjo būti numatomos; ar dėl procesinės klaidos ar kliūties, užkirtusios kelią kreiptis į teismą, asmeniui neteko pernelyg didelė su tokia klaida ar kliūtimi susijusi našta; ir ar nebuvo „pernelyg didelio formalizmo“ – pasireiškusio, pavyzdžiui, itin griežtu procesinės taisyklės aiškinimu, dėl kurio buvo apribota asmens teisė kreiptis į teismą.

Byloje nustatęs, kad pareiškėjų *amparo* skundas nebuvo priimtas remiantis procedūrine neatitiktimi – pasibaigus nacionalinėje teisėje nustatytam trijų mėnesių terminui, EŽTT pirmiausia atkreipė dėmesį, kad nustatant bendrą įvairių rūšių *amparo* skundų sistemą, Ispanijos nacionalinėje teisėje buvo įtvirtinta galimybė ginčyti neveikimą. Pareiškėjai konkrečiai nurodė nuolatinį ir tęstinį tariamo Parlamento neveikimo pobūdį ir jo nulemtą tariamą jų teisių pažeidimą. Tačiau Konstitucinis Teismas nepriimdamas skundo sprendime apsiribojo konstatavimu, kad buvo praleistas skundo pateikimo terminas, ir visiškai neatsakė į konkrečius pareiškėjų teiginius dėl užsitęsusio Parlamento neveikimo, kurie, sprendžiant dėl trijų mėnesių termino taikymo ir jo laikymosi, buvo esminiai. Šiuo aspektu EŽTT pabrėžė, jog teismams (visų pirma aukštesnės instancijos) suteiktas vaidmuo išsklaidyti teisės aiškinimo abejones, ypač tais atvejais, kai teisės norma taikoma pirmą kartą. Todėl EŽTT svarbiomis laikė aplinkybes, kad Konstitucinis Teismas apskritai buvo vienintelė jurisdikcijos pakopa, galinti nagrinėti situaciją, dėl kurios skystasi pareiškėjų *amparo* skunde; be to, aptariamoms bylos atveju nebuvo jokios su minėtu nacionalinėje teisėje įtvirtintu terminu susijusios nusistovėjusios nacionalinių teismų praktikos, kuri galėjo būti numanomai taikytina pareiškėjų *amparo* skunde nurodytoms faktinėms ir teisinėms aplinkybėms. Atsižvelgiant į akivaizdų Konstituciniam Teismui pareiškėjų iškeltų teisinių klausimų naujumą, retumą bei svarbą, siekiant teisinio tikrumo ir tinkamo teisingumo vykdymo, būtų pagrįsta tikėtis, kad bet koks *amparo* skundo atmetimas vien dėl įstatyme nustatyto termino nesilaikymo turėtų būti tinkamai motyvuotas. Taigi Konstituciniam Teismui buvo itin svarbu paaiškinti: i) ar nacionalinis teisinis reguliavimas, kuriuo remdamiesi pareiškėjai kreipėsi į Konstitucinį Teismą, taikytinas byloje susiklosčiusiai situacijai, susijusiai su neveikimu ar aplaidumu ir tęstine situacija; ii) ar taikytinas trijų mėnesių terminas, ir jei taip, kaip jis turi būti skaičiuojamas; ir iii) kokiais motyvais grindžiamas toks požiūris. Tačiau Konstitucinis Teismas, kaip *dies a quo* (diena, iki kurios; galutinis termino momentas), nurodydamas dvi datas, susijusias su skirtingais įvykiais – ankstesnės sudėties Tarybos įgaliojimų pabaiga ir paskutiniais rinkimais į Parlamentą – nepateikė net elementaraus pagrindimo, kodėl šios datos buvo svarbios pareiškėjų *amparo* skundo požiūriu. Nepateikus jokių motyvų, sunku suprasti, kodėl šios datos turėjo būti laikomos iš anksto numanomomis ir kodėl į jas turėjo būti atsižvelgta kaip į *dies a quo*.

EŽTT konstatavo, jog aptariamoms bylos aplinkybėmis nacionalinio teisinio reguliavimo dėl galimybės kreiptis su *amparo* skundu aiškinimo ir taikymo stoka bei dėl to atsiradęs neigiamas poveikis pagrindinei garantijai – galimybei kreiptis į teismą, siekiant apginti pareiškėjų ginčijamą teisę, kuri buvo glaudžiai susijusi su teisminės valdžios valdymo organo sudėties atnaujinimo teisine procedūra ir tinkamu teisingumo sistemos funkcionavimu, pažeidė pačią pareiškėjų teisės kreiptis į teismą esmę, todėl buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis. Šio pažeidimo konstatavimas savaime yra pakankama teisinga satisfakcija už bet kokią pareiškėjų patirtą neturtinę žalą.

Išvada: nustatytas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimas (4 balsais prieš 3).

Pateikta bendra trijų teisėjų atskiroji nuomonė.

[Prieiga internete](#)

**UAB AmberCore DC ir UAB Arcus Novus prieš Lietuvą
(pareiškimo Nr. 56774/18, svarbos lygis – 2)**

Dėl investuotojų atitikties nacionalinio saugumo interesams

Faktinės aplinkybės

Byloje pareiškėjai UAB „AmberCore DC“ ir UAB „Arcus Novus“ (toliau – pareiškėjai, bendrovės), vadovaudamiesi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi, skundėsi, kad administracinio proceso metu, paliekant galioti administracinius sprendimus, kuriais buvo atsakyta pareiškėjams leisti statyti duomenų centrą, jų byla buvo išnagrinėta neužtikrinant teisingo bylos nagrinėjimo garantijų. Pagal Konvencijos Protokolo Nr. 1 1 straipsnį bendrovės taip pat skundėsi, kad jos patyrė nuostolių, nes negavo saugumo pažymos duomenų centro statybai.

Byloje nustatyta, kad Potencialių dalyvių atitikties nacionalinio saugumo interesams įvertinimo komisija (toliau – Komisija), remdamasi Valstybės saugumo departamento (toliau – VSD) pateikta įslaptinta informacija, pripažino bendrovę UAB „Arcus Novus“ neatitinkančia nacionalinio saugumo interesų dėl jos ryšių su Rusijos Federacija (UAB „AmberCore DC“ – dukterinė UAB „Arcus Novus“ įmonė). Bendrovių skundas dėl Komisijos sprendimo administraciniuose teismuose buvo atmestas.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

EŽTT vertino, ar kitomis procesinėmis apsaugos priemonėmis buvo atsverti pareiškėjams taikyti rungimosi ir šalių lygiateisiškumo principų apribojimai (pareiškėjai nebuvo supažindinti su įslaptintais dokumentais ir informacija, kuria Komisija grindė savo išvadas, be to, teismo proceso administraciniame teisme metu šie įslaptinti dokumentai pareiškėjams taip pat nebuvo atskleisti).

Teismas, vertindamas faktines aplinkybes, pažymėjo, kad priimdama protokolinį sprendimą Komisija vadovavosi VSD ataskaita, kurioje buvo išdėstytos ir paaiškintos priežastys, kodėl antroji bendrovė buvo laikoma grėsme nacionaliniam saugumui. Antrajame Komisijos protokoliniame sprendime buvo nurodytas panašus antrosios bendrovės rizikos Lietuvos nacionaliniam saugumui vertinimas, kuris nukreipė į Komisijos pirmajame sprendime išdėstytus faktus. Bendrovėms nebuvo atskleista VSD Komisijai pateikta įslaptinta informacija.

Tokiomis aplinkybėmis Teismas pastebėjo, kad pirmajame Komisijos protokoliniame sprendime buvo gana aiškiai aprašytos Komisijos išvadų priežastys. Jame buvo minimi tokie elementai, kaip konkretūs įmonės UAB „Arcus Novus“ ir su ja susijusių bendrovių akcininkų vardai, kas dėl vieno akcininko ryšių su „Gazprom“ susijusiomis bendrovėmis buvo laikoma grėsme Lietuvos nacionaliniam saugumui. Komisijos protokoliniame sprendime taip pat buvo įvertinta, kodėl toks duomenų centro projektas, kokį numatė bendrovės, keltų pavojų Lietuvos nacionaliniam saugumui.

Šiuo aspektu EŽTT nusprendė, kad Komisija aiškiai motyvavo savo sprendimą, todėl bendrovės turėjo žinoti priežastis, dėl kurių joms nebuvo duotas leidimas vykdyti savo projektą, o šalių turima informacija dar išsiplėtė nagrinėjant bylą administraciniuose teismuose. Komisija, Vyriausybės kanceliarija ir VSD pateikė daug neįslaptintos medžiagos, įskaitant abu Komisijos protokolinius sprendimus, dokumentus dėl bendrovių akcininkų struktūros, Lietuvos teisėsaugos institucijų atsakymų kopijas, duomenų centro projekto pristatymo informaciją ir VSD šešių puslapių atsakymą į bendrovių kreipimąsi. Todėl šiuo atveju, Teismo vertinimu, buvo pagrįsta manyti, kad bendrovės ir jų advokatai buvo informuoti apie reikšmingus įrodymus, kiek tai buvo įmanoma, joms neatskleidus medžiagos, kurią VSD siekė nuslėpti dėl viešojo intereso. Pareiškėjams buvo leista teikti pareiškimus ir dalyvauti priimant sprendimus administracinės bylos nagrinėjimo metu.

Teismas konstatavo, kad bendrovės aktyviai dalyvavo administracinio teismo procese, siekdamas veiksmingai ginti savo interesus. Nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme buvo surengti žodiniai posėdžiai, o surinkta informacija buvo nagrinėjama tiesiogiai, dalyvaujant bendrovių atstovams ir jų advokatams. Tai, kad administraciniai teismai neturėjo išankstinio nusistatymo prieš bendroves, Teismo vertinimu, patvirtino tai, kad daugelis jų prašymų buvo patenkinti: teismai sutiko atidėti posėdžius, kai bendrovės negalėjo dalyvauti arba kai jos norėjo pasiekti susitarimą su Komisija, sutiko paspartinti teismo procesą, atsižvelgdami į bendrovių skundus, kad jos patirtų nuostolių, jei procesas užsitęstų. Teismas konstatavo, kad sprendimų priėmimas

administracinio teismo proceso metu užtikrino, jog bendrovėms ir jų advokatams būtų suteikta galimybė veiksmingai dalyvauti, nepakenkiant įrodymų konfidencialumui, kas buvo būtina dėl viešojo intereso.

EŽTT vertinimu, nacionaliniai teismai suteikė pareiškėjams reikiamo lygio apsaugą. Teismas pažymėjo, kad medžiaga, kuri šioje byloje nebuvo atskleista bendrovėms, sudarė tik dalį visų įrodymų, kuriais buvo grindžiami Komisijos protokoliniai sprendimai ir teismų išvados. Neatrodė, kad įslaptinta informacija turėjo lemiamos reikšmės šiame procese. Tai patvirtino daugybė neįslaptintų dokumentų, tokių kaip Komisijos, Vyriausybės kanceliarijos ir VSD nacionaliniams teismams pateikta informacija, valstybės institucijų atsakymai dėl bendrovių, taip pat pačių bendrovių pateikta informacija. Esant tokioms aplinkybėms, Teismas darė išvadą, kad šios bylos aplinkybės skiriasi nuo tų, kurias Teismas išnagrinėjo byloje *Pocius prieš Lietuvą* (2010 m. liepos 6 d. sprendimas, pareiškimo Nr. 35601/04), kurioje „operatyvinių dokumentų byla“ buvo laikoma esminiu pareiškėjo tariamo pavojaus visuomenei įrodymu, byla buvo išnagrinėta už uždarytų durų ir Lietuvos teisėjai pareiškėjui pateikė tik savo išvadas.

EŽTT vertinimu, nacionaliniai teismai tinkamai įgyvendino jiems suteiktus įgaliojimus ir ypatingą atsakomybę, kurios iš jų reikalaujama tokio pobūdžio bylose, tiek dėl būtinybės išsaugoti įslaptintų dokumentų konfidencialumą, tiek dėl Komisijos sprendimų pagrįstumo ir teisėtumo vertinimo, nurodydami sprendimų motyvus, susijusius su konkrečiomis bylos aplinkybėmis. EŽTT konstatavo, kad bendrovių teisės į rungimosi principu grindžiamą procesą ir procesinio lygiateisiškumo apribojimai buvo kompensuoti taip, kad nebuvo pažeista teisinga šalių pusiausvyra ir teisė į teisingą bylos nagrinėjimą.

EŽTT nurodė, jog kadangi byla yra susijusi su bendrovių ūkine veikla, atsižvelgtina į nacionalinių teismų išvadas, kad byla susijusi su nacionalinio saugumo klausimais ir kad asmens teisės negali viršyti tautos ir nacionalinio saugumo interesų. EŽTT priminė, kad jis neturi užimti valstybių vietos apibrėžiant savo nacionalinius interesus – sferą, kuri tradiciškai yra valstybės suvereniteto dalis. Be to, teisė atskleisti visus svarbius įrodymus nėra absoliuti ir jai gali būti taikomi apribojimai, skirti apsaugoti trečiųjų asmenų teises arba svarbų viešąjį interesą, pavyzdžiui, nacionalinį saugumą. Nagrinėjamu atveju nebuvo duomenų, kad bylos dokumentai buvo įslaptinti savavališkai.

EŽTT dėl Konvencijos Protokolo Nr. 1 1 straipsnio galimo pažeidimo pažymėjo, kad bendrovės, kurioms viso proceso metu atstovavo advokatai, negalėjo turėti teisėtų lūkesčių, kad joms bus leista sėkmingai plėtoti ir užbaigti duomenų centrą, kol nebuvo sėkmingai baigta patikros procedūra. Negalima teigti, kad atsiranda teisėtų lūkesčių, kai kyla ginčas dėl teisingo vidaus teisės aiškinimo ir taikymo, o nacionaliniai teismai atmeta pareiškėjo reikalavimus. Ši peticijos dalis pripažinta nepriimtina *ratione materiae* požiūriu.

Išvada: Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimas nenustatytas (vienbalsiai).

Dalis peticijos pripažinta nepriimtina (vienbalsiai).

Pateikta atskiroji nuomonė.

[Prieiga internete](#)

Šiuo klausimu taip pat žr. 2023 m. birželio 13 d. sprendimą *UAB Britain prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. [13863/19](#).

TEISĖ Į PRIVATAUS IR ŠEIMOS GYVENIMO GERBIMĄ (8 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. kovo 7 d. sprendimas byloje

Kogan ir kiti prieš Rusiją

(pareiškimo Nr. 54003/20, svarbos lygis – 2)

Dėl leidimo gyventi panaikinimo, kuris priimtas motyvuojant užsienietės tariamai keliama grėsme nacionaliniam saugumui

Faktinės aplinkybės

Keturi pareiškėjai yra tos pačios šeimos nariai. Pirmoji pareiškėja yra JAV pilietė, nuo 2009 m. gyvenusi Rusijoje ir ėjusi direktorės pareigas nevyriausybiniėje organizacijoje, kuri teikia teisinę pagalbą nuo žmogaus

teisių pažeidimų Rusijoje nukentėjusiems asmenims ir, be kita ko, tokiems asmenims atstovauja Europos Žmogaus Teisių Teisme. Kiti pareiškėjai yra pirmosios pareiškėjos vyras (taip pat žmogaus teisių srityje praktikuojantis teisininkas, Rusijos pilietis) bei nepilnamečiai vaikai.

Turėdama trims metams išduotą leidimą gyventi Rusijoje, pirmoji pareiškėja kreipėsi į kompetentingas institucijas, siekdama gauti Rusijos pilietybę. Jos prašymas buvo atmestas ir leidimas gyventi buvo panaikintas, kai Federalinė saugumo tarnyba (toliau – FSB) kompetentingai valdžios institucijai pateikė informaciją, kad dėl neskelbiamų priežasčių pirmoji pareiškėja kelia grėsmę nacionaliniam saugumui. Atitinkamai visi pareiškėjai išvyko iš Rusijos teritorijos.

Pirmoji pareiškėja teigė, kad kelerius metus iki leidimo gyventi panaikinimo FSB atstovai reikalavo informacijos apie jos vadovaujamos nevyriausybinės organizacijos veiklą, jos klientų ir kolegų darbą, vėliau buvo vykdomos kratos minėtos organizacijos ir jos partnerių biuruose.

Rusijos Vyriausybė Teismui neigė tokių kratų vykdymo faktą, nors pareiškėjų pateiktų šiuo klausimu aktualių dokumentų autentiškumo neginčijo. Atsižvelgdamas į nepagrįstą atsisakymą pateikti prašomą medžiagą, Teismas sprendė, kad valstybė atsakovė neįvykdė savo įsipareigojimų pagal Konvencijos 38 straipsnį; tai, be kita ko, lėmė atitinkamą Teismo vertinimą.

Remdamiesi Konvencijos 8 ir 18 straipsniais, pareiškėjai skundėsi, kad pirmosios pareiškėjos leidimas gyventi šalyje buvo panaikintas, siekiant apriboti jos ir antrojo pareiškėjo veiklą žmogaus teisių srityje.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas laikėsi pozicijos, kad pirmosios pareiškėjos leidimo gyventi panaikinimas prilygo pareiškėjų teisės į šeimos gyvenimo gerbimą ir į pirmosios bei antrojo pareiškėjų teisės į privataus gyvenimo gerbimą tiek, kiek tai susiję su jų profesine veikla, ribojimu. Konvencijos 8 straipsnio pažeidimas buvo konstatuotas Teismui priėjus prie išvados, kad procesas, susijęs su pirmosios pareiškėjos leidimo gyventi panaikinimu, pasižymėjo dideliais procedūriniais trūkumais, pakenkusiais proceso sąžiningumui, ir viršijo leistinus procedūrinius apribojimus, būdingus išsiuntimo nacionalinio saugumo sumetimais atvejams. Teismas nenagrinėjo ginčytos priemonės pagal Konvencijos 8 straipsnio 2 dalies keliamus „atitikties įstatymui“ ir „teisėto tikslo“ reikalavimus, nes bylos aplinkybėmis tokia priemonė nepripažinta buvusi „būtina demokratinėje visuomenėje“.

Šiame kontekste pirmiausia pabrėžta, kad grėsmės nacionaliniam saugumui atveju, teisėtumo ir teisinės valstybės sąvokos demokratinėje visuomenėje reikalauja, kad pagrindinėms žmogaus teisėms įtakos turinčioms priemonėms būtų taikomas tam tikras rungtyniškumu pasižymintis procesas nepriklausomoje institucijoje, kompetentingoje peržiūrėti atitinkamo sprendimo priežastis ir svarbius įrodymus, jei reikia, su atitinkamais procedūriniais įslaptintos informacijos naudojimo apribojimais. Asmuo turi turėti galimybę užginčyti vykdomosios valdžios teiginius dėl pavojaus nacionaliniam saugumui. Jei tokių apsaugos priemonių nebūtų, pasak Teismo, policija ar kitos valstybės institucijos galėtų savavališkai riboti Konvencijos saugomas teises.

Teismas pastebėjo, kad leidimo panaikinimo pagrindu buvusios FSB ataskaitos turinys pirmajai pareiškėjai nebuvo žinomas ir Vyriausybė jo neatskleidė Teismui. Be to, pirmajai pareiškėjai apie FSB ataskaitą buvo pranešta tik per parengiamąjį jos bylos posėdį, todėl ji neturėjo pakankamai laiko tinkamai pasiruošti bylos nagrinėjimui (pavyzdžiui, reikalauti papildomos informacijos iš FSB ir rinkti kaltinimus paneigiančius įrodymus). Be to, nacionaliniuose teismų sprendimuose nei buvo nurodyta, kodėl pirmoji pareiškėja laikyta grėsme nacionaliniam saugumui, nei pateiktas bent apibendrintas jai priskirtų veiksmų aprašymas (prireikus, naudojant tam tikras procedūrinės priemonės, pavyzdžiui, uždarame posėdyje); apygardos teismas taip pat atsisakė prašyti FSB pateikti papildomą informaciją. Atitinkamai, pirmajai pareiškėjai nebuvo pateiktas net jai formuluojamų kaltinimų pagrindas, todėl ji negalėjo nei jų ginčyti, nei atsakyti į juos per rungtynišką procesą. Kitaip tariant, Teismo vertinimu, ginčytą sprendimą panaikinti leidimą gyventi nacionaliniai teismai išnagrinėjo visiškai formaliai. Galiausiai, nacionaliniai teismai, priešingai, nei to reikalauja Konvencijos 8 straipsnis, netaikė Teismo praktikoje nustatytų bendrųjų principų ir nesubalansavo nacionalinio saugumo bei pareiškėjų asmeninių interesų.

Dėl Konvencijos 18 straipsnio, vertinant jį kartu su Konvencijos 8 straipsniu, pažeidimo EŽTT pabrėžė, kad valdžios institucijos puikiai žinojo, jog pirmoji pareiškėja buvo gerai žinoma žmogaus teisių teisininkė, taigi, suvokė, kad leidimo gyventi panaikinimas ne tik turės įtakos jai asmeniškai, bet ir sukels pavojų jos profesinei veiklai Rusijoje. Nustatyta, kad pirmoji pareiškėja atstovavo įvairiems pareiškėjams EŽTT, taip pat dalyvavo

Teismo sprendimų įgyvendinimo etape, o organizacija, kuriai ji vadovavo, teikė teisinę pagalbą žmogaus teisių pažeidimų aukoms. Atitinkamai, spręsta, kad valstybės kišimasis galėjo turėti atgrasantį poveikį pirmosios pareiškėjos kolegoms arba daugeliui kitų asmenų, kuriems ji atstovavo ir kurie teigė tapę žmogaus teisių pažeidimų Rusijoje aukomis.

Byloje nustatyta, kad valstybės remiamos žiniasklaidos priemonės formavo neigiamą visuomenės požiūrį į pirmąją pareiškėją ir jos veiklą žmogaus teisių srityje – ji viešai vaizduota kaip priešiška valstybei. Prie tokios priešiškos atmosferos ir spaudimo prisidėjo ir valdžios institucijų neveiklumas, nagrinėjant pirmosios pareiškėjos skundą dėl internete reikštų grasinimų jai. Be to, jos pasakojimas apie įvykius prieš ir po leidimo gyventi panaikinimo buvo išsamus, nuoseklus ir pagrįstas rašytiniais duomenimis, kurių tikrumas ir tikslumas neabejotinas. Nesant alternatyvaus Vyriausybės paaiškinimo ar paneigimo, Teismas pirmosios pareiškėjos teiginiams apie jos kontaktus su FSB atstovais bei atliktas kratas suteikė didelę įrodomąją galią; taip buvo patvirtinti ir pirmosios pareiškėjos teiginiai apie valdžios institucijų darytą spaudimą dėl profesinės veiklos jos vadovaujamoje nevyriausybinėje organizacijoje. Procedūrinių proceso trūkumų Teismas taip pat nelaikė nereikšmingais ir, vertindamas juos kartu, darė išvadą, kad Vyriausybės teiginiai dėl nacionalinio saugumo interesų, kaip pagrindinės pirmosios pareiškėjos leidimo gyventi panaikinimo priežasties, iš tiesų abejotini.

Nepagrįstas pirmosios instancijos teismo atsisakymas sustabdyti pirmosios pareiškėjos išsiuntimą, kol buvo nagrinėjama jos byla, pavėluotas pranešimas jai apie FSB ataskaitą, jos bylos išnagrinėjimas akivaizdžiai pažeidžiant jurisdikcijos taisykles, nemotyvuoti sprendimai dėl pirmosios pareiškėjos procesinių prašymų, bent jau santraukos dėl jai pareikštų kaltinimų nebuvimas viso proceso metu – visos šios aplinkybės, anot EŽTT, rodė, kad ginčydama sprendimą dėl leidimo gyventi panaikinimo, pirmoji pareiškėja susidūrė su neįveikiama kliūtimi, rodančia valdžios ketinimus atimti iš jos teisėtą pagrindą likti Rusijoje. Galiausiai, Teismas pastebėjo bendrą priešišką kontekstą ir politinį bei socialinį klimatą, kuriame pastaraisiais metais Rusijoje veikė daugelis nevyriausybinių organizacijų, žmogaus teisių gynėjų ir kitų pilietinės visuomenės veikėjų, įskaitant griežtus jų finansavimo arba finansavimo apribojimus, kurie turėjo didelį „šaldantį poveikį“ jų veiklai.

Atsižvelgiant į tai buvo konstatuota, kad pirmosios pareiškėjos teisės į šeimyninio gyvenimo gerbimą apribojimu buvo siekta kitokio tikslo, nei numatyta Konvencijos 8 straipsnio 2 dalyje – juo daugiausia buvo siekiama nubausti pirmąją ir antrąją pareiškėjus už veiklą žmogaus teisių srityje ir neleisti jos tęsti Rusijoje. Šis paslėptas siekis aiškiai prieštarauja Konvencijos vertybėms ir buvo ypač pavojingas, atsižvelgiant į svarbų žmogaus teisių gynėjų vaidmenį demokratinėje visuomenėje.

Išvada: pažeistas Konvencijos 8 straipsnis, taip pat Konvencijos 18 straipsnis, siejant kartu su Konvencijos 8 straipsniu (vienbalsiai).

41 straipsnis: pareiškėjams bendrai priteista 9 800 EUR neturtinei žalai atlyginti.

Pateikta atskiroji nuomonė.

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo didžiosios kolegijos 2023 m. balandžio 11 d. sprendimas byloje

Loukili prieš Nyderlandus

(pareiškimo Nr. 57766/19, svarbos lygis – 2)

Dėl užsieniečio teisės į šeimos gyvenimo apsaugą, kai dėl padarytų nusikaltimų pobūdžio ir pakartotinio panaikinamas leidimas gyventi

Faktinės aplinkybės

Aptariamoje byloje pareiškėjas yra Maroko pilietis, nuo 1981 m. su šeima persikėlęs gyventi į Nyderlandus ir 2001 m. gavęs leidimą nuolat gyventi. Jis turi du vaikus (Nyderlandų piliečius).

Pagrindinėje byloje ginčas kilo dėl kompetentingų valdžios institucijų priimtų sprendimų panaikinti pareiškėjui leidimą gyventi, grąžinti jį į kilmės šalį ir uždrausti 10 metų grįžti į Nyderlandų teritoriją. Tokie sprendimai buvo priimti dėl pareiškėjo teistumo už kelis smurtinius bei su narkotinių medžiagų laikymu ir prekyba susijusius nusikaltimus.

Remdamasis Konvencijos 8 straipsniu, pareiškėjas skundėsi, kad ginčyti sprendimai buvo neproporcingi ir nepagrįstai apribojo jo teisę į šeimos gyvenimą; ypač, jo nuomone, nebuvo atsižvelgta į pareiškėjo vaikų interesus.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Apžvelgiamoje byloje Teismas iš esmės nagrinėjo, ar pareiškėjo atžvilgiu priimti sprendimai buvo „būtinai demokratinėje visuomenėje“. Šiame kontekste priminta, kad kai kompetentingos nacionalinės institucijos, įskaitant nacionalinius teismus, taikydamos Konvenciją ir EŽTT praktiką atitinkančius žmogaus teisių standartus, atidžiai išnagrinėja bylos faktus bei tinkamai įvertina pareiškėjo asmeninių interesų ir viešojo intereso balansą, Teismas nesiekia savu vertinimu pakeisti kompetentingų nacionalinių institucijų atlikto pagrįstumo (įskaitant, visų pirma, faktinių aplinkybių proporcingumo) vertinimo. Vienintelė išimtis yra tada, kai tokio vertinimo pakeitimo (pervertinimo) būtinybę pagrindžia rimtos priežastys.

Nagrinėtoje byloje Teismas konstatavo, kad kompetentingos nacionalinės institucijos, įskaitant nacionalinius teismus, atidžiai ir išsamiai išnagrinėjo reikšmingus bylos faktus ir atsižvelgė į visus svarbius kriterijus, įtvirtintus EŽTT praktikoje. Šiame kontekste pirmiausia atkreiptas dėmesys į pareiškėjo padarytų nusikaltimų sunkumą, jų neigiamą poveikį visai visuomenei ir jos sveikatai, taigi, pagrįstu pripažintas šių elementų svoris pareiškėjo nenaudai, be kita ko, pabrėžiant pareiškėjo nusikalstamo elgesio kartotinumą, kuris, Teismo manymu, rodė valios laikytis Nyderlandų įstatymų stoką. Atitinkamai, Teismas sutiko su kompetentingų institucijų padarytomis išvadomis, kad pareiškėjo padarytų nusikalstamų veikų pobūdis, sunkumas ir visuma sumažino elemento dėl pareiškėjo ilgalaikio gyvenimo Nyderlanduose svorį, todėl pastarajam aspektui tokiomis aplinkybėmis negali būti suteikta lemiama reikšmė. Be kita ko, vertinant bylos faktus nenustatyta, kad nagrinėdamos pareiškėjo nusikalstamo elgesio pakartotinumą, nacionalinės valdžios institucijos būtų veikusios savavališkai ar neracionaliai.

Svarbiu laikytas fragmentiško pareiškėjo bendravimo su vaikais faktorius, taip pat pažymėta, kad pareiškėjui buvo atimta laisvė didžiąją jauniausio sūnaus gyvenimo dalį. Atitinkamai, Teismas pritarė vertinimui, kad pareiškėjo asmeniniai interesai tokiomis aplinkybėmis nenusvėrė viešojo intereso. Šiame kontekste atsižvelgta ir į galimybes pareiškėjo išsiuntimo atveju su vaikais bendrauti internetu, telefonu ar susitinkant kitoje šalyje.

Atkreiptas dėmesys į konkrečiu laikotarpiu apibrėžtą (terminuotą) draudimą pareiškėjui atvykti į šalį – toks elementas laikomas svarbiu EŽTT praktikoje, taip pat į pareiškėjo socialinius bei kultūrinius ryšius su kilmės šalimi, jo reintegravimosi toje šalyje galimybes.

Visų šių aplinkybių kontekste atsižvelgdamas į valstybių suverenumą kontroliuoti ir reguliuoti užsieniečių apsigyvenimą savo teritorijoje, Teismas pripažino, kad kompetentingos valdžios institucijos tinkamai subalansavo pareiškėjo teisę į pagarbą šeimos gyvenimui bei valstybės interesus, susijusius su visuomenės saugumu ir netvarkos bei nusikalstamumo prevencija. Teismo požiūriu, nebuvo pagrindų, kurie leistų daryti išvadą, jog priimdama sprendimą panaikinti pareiškėjo leidimą gyventi ir uždraudusi jam atvykti dešimčiai metų, valstybė pernelyg sureikšmino savo interesus. Atitinkamai spręsta, kad valstybė atsakovė šioje byloje neviršijo jai suteiktos vertinimo laisvės.

Išvada: nepažeistas Konvencijos 8 straipsnis (vienbalsiai).

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. gegužės 9 d. sprendimas byloje

Ghadamian prieš Šveicariją

(pareiškimo Nr. 8757/20, svarbos lygis – 2)

Dėl itin ilgą laiką šalyje išgyvenusio garbaus amžiaus užsieniečio teisės į privatų gyvenimą pažeidimo, neišdavus jam leidimo gyventi

Faktinės aplinkybės

Aptariamoje byloje pareiškėjas yra Irano pilietis, kuris 1969 metais atvyko į Šveicariją ir gavo ten leidimą gyventi. Pareiškėjas buvo vedęs ir turėjo du sūnus.

Laikotarpiu nuo 1988 m. iki 2004 m. pareiškėjas kelis kartus buvo nuteistas už įvairius nusikaltimus. 1999 metais Šveicarijos teismas nuteisė pareiškėją laisvės atėmimo bausme ir nurodė jį išsiųsti iš šalies penkeriems metams. Kompetentingos valdžios institucijos nesėkmingai bandė pareiškėją išsiųsti 2000, 2003 ir 2011 metais.

2008 metais pareiškėjas kreipėsi į kompetentingą instituciją dėl sprendimo jį išsiųsti iš šalies panaikinimo, kartu prašydamas išduoti leidimą jam gyventi, bet jo prašymai buvo atmesti. Vėliau tais pačiais metais, taip pat 2015 ir 2016 metais pareiškėjas nesėkmingai prašė išduoti jam pensininko leidimą gyventi šalyje. 2018 m. Šveicarijos teismai atmetė pareiškėjo skundus, nustatę, kad jo atžvilgiu išduotas nurodymas išsiųsti iš šalies tebegalioja ir kad tokio nurodymo persvarstymo sąlygos konkrečiu atveju nebuvo tenkinamos. Pareiškėjas buvo įpareigotas išvykti iš šalies iki 2018 m. gruodžio 11 d. Nepaisant to, jis ir toliau neteisėtai gyveno Šveicarijoje.

Remdamasis Konvencijos 8 straipsniu, pareiškėjas skundėsi EŽTT, kad ginčytas nurodymas dėl jo išsiuntimo po to, kai Federalinis Aukščiausiasis Teismas 2018 m. spalio 29 d. atmetė jo prašymą suteikti pensininko leidimą gyventi šalyje, pažeidė pareiškėjo teisę į privatų ir šeimos gyvenimą. Taip pat remdamasis Konvencijos 13 straipsniu, siejant jį kartu su Konvencijos 8 straipsniu, pareiškėjas teigė neturėjęs veiksmingos teisinės gynybos priemonės skųstis dėl jo teisės į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą pažeidimo.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga²

Pirmiausia Teismas laikėsi pozicijos, kad nepaisant savo garbaus amžiaus pareiškėjas kasdieniame gyvenime buvo savarankiškas, taigi tokiomis aplinkybėmis nelaikytina, jog egzistuoja pareiškėjo priklausomybės nuo jo pilnamečių vaikų elementas. Nenustačius jokių kitų elementų, dėl kurių pareiškėjo ir jo suaugusių vaikų santykiai galėtų prilygti „šeimos gyvenimui“, šioje byloje kelti klausimai nagrinėti tik pareiškėjo teisės į privatų gyvenimą aspektu.

Taip pat Teismas pažymėjo, kad byloje nagrinėtinas klausimas, ar pagal Konvencijos 8 straipsnį Šveicarijos valdžios institucijos privalėjo išduoti pareiškėjui leidimą gyventi, o ne jį išsiųsti. Taigi, anot EŽTT, ši byla buvo susijusi ne tik su teise į privatų gyvenimą, bet ir imigracijos klausimais, todėl reikėjo išnagrinėti valstybės pozityvių įsipareigojimų aspektą.

Šiame kontekste Teismas pažymėjo, kad jeigu užsienietis savo privatų gyvenimą kūrė būdamas valstybės teritorijoje neteisėtai, kompetentingų valdžios institucijų vėlesnis atsisakymas išduoti leidimą gyventi Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą galėtų lemti tik išimtinėmis aplinkybėmis. Vis dėlto pastebėta, kad pareiškėjas savo privatų gyvenimą Šveicarijoje kūrė 33 teisėtai toje šalyje pragyventus metus. Atitinkamai, nagrinėjamus interesus Teismas vertino, remdamasis visais atitinkamoje situacijoje svarbiais faktais ir atsižvelgdamas į EŽTT praktikoje įtvirtintus kriterijus, aktualius nustatant, ar konkrečiu atveju valstybė turėjo pozityvų įsipareigojimą suteikti neteisėtai jos teritorijoje buvusiam užsieniečiui leidimą pasilikti.

Teismas atkreipė dėmesį, kad pareiškėjas Šveicarijoje gyveno labai ilgą laiką: kai Federalinis Aukščiausiasis Teismas atmetė jo prašymą išduoti pensininko leidimą gyventi, pareiškėjas Šveicarijoje jau buvo pragyvenęs maždaug 49 metus, nors neteisėtai ten gyveno 16 metų. Akcentuota, kad per 33 metus, kai pareiškėjas teisėtai gyveno Šveicarijoje, su šia šalimi jis užmezgė glaudžius ryšius – pareiškėjas ten gyveno didžiąją savo gyvenimo dalį, per tą laiką susilaukė dviejų sūnų, kurie su savo penkais vaikais ir toliau gyvena toje pat šalyje, ir su kuriais pareiškėjas teigia esantis labai artimas. Kadangi pareiškėjas Šveicarijoje dirbo ir gavo senatvės pensiją, Teismas darė išvadą, kad jis integravosi į tos šalies profesinį gyvenimą. Pažymėta ir tai, kad pareiškėjas su savo kilmės šalimi nebepalaiko jokių ryšių. Be to, Teismas laikė neginčytinu, kad nors pareiškėjas buvo fiziškai ir ekonomiškai nepriklausomas, neturėjo didelių sveikatos problemų ir nebebuvo vedęs, vis dėlto atsižvelgiant į jo amžių (83 metai), pareiškėjas, tikėtina, susidurtų su sudėtinga padėtimi, jei būtų gražintas į Iraną: jis būtų atskirtas nuo savo vaikų bei anūkų ir greičiausiai jam būtų sunku reintegrotis.

Atitinkamai Teismas sprendė, kad nacionalinės valdžios institucijos, nepaisant jų turimos vertinimo laisvės, konkrečiomis šios bylos aplinkybėmis neįrodė, kad jos pasiekė teisingą konkuruojančių interesų pusiausvyrą, o suteikė pernelyg didelę reikšmę viešajam interesui, atsisakydamos išduoti pareiškėjui pensininko leidimą gyventi.

² Remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo spaudos pranešimu

Teismo požiūriu, atsižvelgiant į tokį sprendimą Konvencijos 8 straipsnio aspektu, nebereikalinga spręsti dėl Konvencijos 13 straipsnio, siejant jį kartu su Konvencijos 8 straipsniu, pažeidimo.

Išvada: pažeistas Konvencijos 8 straipsnis (vienbalsiai).

Pateikta atskiroji nuomonė.

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. gegužės 30 d. sprendimas byloje
Azzaoui prieš Nyderlandus
(pareiškimo Nr. 8757/20, svarbos lygis – 2)

Dėl leidimo nuolat gyventi panaikinimo, nepakankamai atsižvelgus į sunkumus, su kuriais dėl savo psichinio pažeidžiamumo užsienietis gali susidurti kilmės šalyje

Faktinės aplinkybės

Aptariamoje byloje pareiškėjas yra Maroko pilietis, kuris 1982 metais būdamas 10 metų amžiaus su savo tėvu atvyko į Nyderlandus ir gavo leidimą nuolat gyventi. Vėliau jis kelis kartus buvo nuteistas už įvairias nusikalstamas veikas, bet nustačius tam tikrus psichinės būklės sutrikimus, pareiškėjui buvo skirtas įkalinimas specialioje medicininėje klinikoje. Vėliau atsižvelgus į pareiškėjo gerą elgesį, jam buvo skirtas lygtinis paleidimas iš įkalinimo klinikos, gydymą tęsiant tam tikroje įstaigoje, nes konstatuota, kad dėl savo būklės jis niekada negalės gyventi savarankiškai.

2017 m. Nyderlandų teisingumo ir saugumo viceministras informavo pareiškėją apie ketinimą panaikinti jo leidimą gyventi ir uždrausti atvykti į šalį dėl jo keliamos grėsmės viešajai tvarkai. Tai padarė neigiamą įtaką pareiškėjo psichinei būklei, nes jis nebuvo pasiruošęs grįžti į Maroką, todėl pareiškėjas iškart pažeidė lygtinio paleidimo sąlygas (vartojo marihuaną ir alkoholį). Viceministras įvertino, kad pareiškėjo ryšiai su Nyderlandais nelaikytini stipriais ir jo gyvenimas specializuotoje įstaigoje nelaikytinas privačiu gyvenimu Konvencijos 8 straipsnio prasme, nes buvo nulemtas jo padarytų nusikaltimų. Įvertinus galimą pareiškėjo nusikalstamo elgesio pakartotinumą, konstatuota, kad jo privataus gyvenimo teisės nenusvėrė viešojo intereso; išsiuntimo aspektu atsižvelgta į tai, kad Maroke gyvena pareiškėjo šeima, su kuria jis palaikantis ryšius, pareiškėjas yra suaugęs, savimi galintis pasirūpinti vyras, o klinika gali jį paruošti numatomam išsiuntimui.

Referuodamas į Teismo sprendimą *Maslov prieš Austriją* byloje (pareiškimo Nr. 1638/03), pareiškėjas sprendimą ginčijo, nurodydamas, kad teisėtai pragyvenęs šalyje trisdešimt penkerius metus, jis turi būti laikomas „šalyje įsitvirtinusių migrantu“ (angl. „settled migrant“), kuriam išsiųsti būtinos „labai rimtos priežastys“, o Teismo praktikoje įtvirtintų pagrindinių principų taikymas turėjo nusverti siekiamų subalansuoti vertybių vertinimą jo naudai. Šiame kontekste jis, be kita ko, nurodė, kad nuo gydymo pradžios jis nebebuvo pakartotinai nusikaltęs.

2018 m. pareiškėjo leidimas gyventi buvo panaikintas ir jam buvo uždrausta dešimčiai metų atvykti į šalį, o 2019 m. buvo atnaujintas pareiškėjo įkalinimas minėtoje specialioje medicininėje klinikoje.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Nagrinėdamas pareiškėjo skundą dėl Konvencijos 8 straipsnio pažeidimo, Teismas vertino, ar leidimo nuolat gyventi panaikinimo procedūroje nacionalinės institucijos, įskaitant nacionalinius teismus, taikė atitinkamus Teismo praktikoje nustatytus kriterijus bei tinkamai subalansavo pareiškėjo asmeninius ir viešuosius interesus. Kitaip tariant, Teismas analizavo, ar pareiškėjui taikyta priemonė šiame kontekste buvo „būtina demokratinėje visuomenėje“. EŽTT pirmiausia pažymėjo, kad dėl savo psichikos būklės pareiškėjas buvo labiau pažeidžiamas nei vidutinis „šalyje įsitvirtinęs migrantas“, kuriam gresia išsiuntimas. Atitinkamai, ieškant tinkamo minėtų vertybių balanso, konstatuotas poreikis atsižvelgti į pareiškėjo sveikatos būklę kaip į vieną iš tokios pusiausvyros veiksnių.

Pažymėta, kad nors pareiškėjas buvo nuteistas už smurtinio ir seksualinio pobūdžio nusikaltimus, nei viceministras, nei administracinis teismas, vertindami „pareiškėjo nusikaltimų pobūdį ir pavojingumą“, neatsižvelgė į tai, kad baudžiamąsias bylas nagrinėjantys teismai nustatė, jog nusikaltimų padarymo metu

pareiškėjas sirgo sunkia psichikos liga, dėl kurios jo kaltė buvo laikyta menkesne. Taigi, Teismo vertinimu, leidimo panaikinimo procese darydamos išvadą apie grėsmės viešajai tvarkai egzistavimą, kompetentingos institucijos nepakankamai įvertino pareiškėjo asmenines aplinkybes, ypač mediciniais įrodymais pagrįstas baudžiamąsias bylas nagrinėjusių teismų išvadas.

Atkreiptas dėmesys ir į tai, kad gydantis pareiškėjo elgesys pasitaisė, o psichinės būklės pablogėjimą ir piktnaudžiavimo narkotinėmis medžiagomis atkrytį praėjus dvidešimt metų nuo gydymo pradžios lėmė viceministro ketinimas panaikinti pareiškėjo leidimą gyventi ir vėlesni sprendimai atitinkamo proceso metu. Iki to laiko pareiškėjo gydymas buvo skirtas reintegracijai į Nyderlandų visuomenę ir nebuvo imtasi jokių veiksmų, kad pareiškėjas būtų paruoštas grįžimui į Maroką. Be to, vadovaudamasis baudžiamąsias bylas nagrinėjusių teismų sprendimais, EŽTT darė išvadą, kad *status quo* situacija, į kurią pakliuvo pareiškėjas, turėjo įtakos jo gydymui, reintegracijai ir galimybei užbaigti jo kalinimą specialioje medicinos klinikoje. Tokiomis aplinkybėmis, Teismo vertinimu, valdžios institucijos turėjo koordinuoti įvairius procesus, susijusius su pareiškėjo teise į privataus gyvenimo gerbimą, ir laiku bei nuodugnai įvertinti praktinį jo išsiuntimo į Maroką pagrįstumą, kad būtų tinkamai paisoma Konvencijos 8 straipsniu saugomų pareiškėjo interesų.

Galiausiai, Teismas pažymėjo, kad viceministras ir administracinis teismas, priimdami atitinkamus sprendimus, akcentavo tik pareiškėjo kaip suaugusio, savimi galinčio pasirūpinti vyro gebėjimus, Maroke esančios jo šeimos, taip pat vietinės kalbos naudojimo aspektus, tačiau neapsvarstė medicininio pobūdžio aplinkybių, įskaitant vaistų ir gydymo, atitinkančio pareiškėjo poreikius, egzistavimą ir prieinamumą Maroke. Tai lėmė EŽTT išvadą, kad leidimo nuolat gyventi panaikinimo procedūroje nacionalinės valdžios institucijos nepakankamai atsižvelgė į sunkumus, su kuriais dėl savo psichinio pažeidžiamumo pareiškėjas gali susidurti Maroke.

Išvada: pažeistas Konvencijos 8 straipsnis (vienbalsiai).

Pateikta atskiroji nuomonė.

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo didžiosios kolegijos 2023 m. kovo 9 d. sprendimas byloje

L. B. prieš Vengriją

(pareiškimo Nr. 636345/16, svarbos lygis – svarbiausios bylos)

Dėl mokestinių prievolių neįvykdžiusį asmenį identifikuojančių duomenų, įskaitant jo gyvenamosios vietos adresą, viešo paskelbimo mokesčių institucijos interneto svetainėje

Faktinės aplinkybės

Vadovaudamasi nacionalinėmis mokesčių įstatymų nuostatomis, Vengrijos mokesčių ir muitinės institucija savo interneto svetainėje 2014 m. paskelbė pareiškėjo, kuris neįvykdė jam priklausančių mokestinių prievolių, asmens duomenis (įskaitant vardą, pavardę ir namų adresą). Konkrečiai pareiškėjas pirmiausia buvo įtrauktas į viešai skelbiamą didžiausių mokestinių prievolių neįvykdančių asmenų sąrašą, o vėliau – į pagrindinių mokesčių skolininkų sąrašą.

Toks Vengrijos teisėje numatytas sistemingas ir privalomas pagrindinių mokesčių skolininkų asmens duomenų skelbimas buvo sukurtas kaip priemonė kovoti su mokesčių įstatymų nesilaikymu, taikoma visiems mokesčių mokėtojams, kurie metų ketvirčio pabaigoje buvo skolingi daugiau nei 10 mln. Vengrijos forintų (apie 28 000 Eur) nesumokėtų mokesčių už ilgesnį nei 180 dienų (skaičiuojamų iš eilės) laikotarpį.

Paminėtina, kad, remdamasis mokesčių institucijos viešai skelbta informacija, vienas naujienų portalas parengė ir 2016 m. viešai internete paskelbė interaktyvų ir viešai prieinamą žemėlapi, pavadintą „Nacionalinis mokesčių skolininkų žemėlapis“, kuriame pareiškėjo ir kitų mokesčių skolininkų adresai buvo pažymėti raudonais taškais, kuriuos paspaudus buvo pateikiama informacija apie skolininko vardą, pavardę ir gyvenamosios vietos adresą.

Pareiškėjas, manydamas, kad mokesčių institucijos atliktas jo asmens duomenų paviešinimas pažeidė teises, kurias garantuoja Konvencijos 8 straipsnis, kreipėsi į Teismą.

2021 m. sausio 12 d. sprendime Teismas (penkiais balsais prieš du) nusprendė, kad Konvencijos 8 straipsnis pažeistas nebuvo, konstatavęs, kad, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, pareiškėjo asmens duomenų

paskelbimas nesukėlė iš esmės didesnės naštos jo asmeniniam gyvenimui, nei buvo būtina siekiant užtikrinti teisėtą valstybės interesą. Tačiau pareiškėjo prašymu byla 2021 m. gegužės 31 d. buvo perduota nagrinėti Teismo didžiajai kolegijai.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas pirmiausia pažymėjo, kad atsižvelgiant į praktiką dėl Konvencijos 8 straipsnio, tokie duomenys, kaip pareiškėjo vardas, pavardė ir namų adresas, kuriuos tvarkė ir paskelbė mokesčių administratorius dėl mokesčių mokėjimo įsipareigojimų nevykdymo, akivaizdžiai laikytina informacija, susijusia su šio asmens privačiu gyvenimu. Nors pagal Vengrijos įstatymus šie duomenys buvo klasifikuojami kaip viešąjį interesą tenkinanti informacija. Tai nereiškė, kad tokiai informacijai netaikomos Konvencijoje numatytos teisės į privatų gyvenimą apsaugos garantijos. Be to, kaip pastebėjo Teismas, net jei nebūtų įrodyta, kad įtraukimo į pagrindinių mokesčių skolininkų sąrašą padariniai yra reikšmingi, negalima atmesti tokio įtraukimo tam tikrų neigiamų pasekmių asmens gyvenimo privatumui. Atitinkamai, ginčijamas aptariamų duomenų pavišinimas galėjo būti laikomas pažeidžiančiu pareiškėjo teisę į privataus gyvenimo gerbimą.

Kadangi aptariamas kišimasis į privatų gyvenimą buvo numatytas įstatymu, didžioji kolegija toliau vertino, ar tokia intervencija buvo siekiama teisėtų tikslų.

Šiuo aspektu buvo akcentuota, kad, visu pirma, viešas pagrindinių mokesčių skolininkų duomenų atskleidimas buvo susijęs su „<...> šalies ekonominės gerovės interesais <...>“ – šia priemone iš esmės buvo siekiama pagerinti mokesčių drausmę ir ji dėl savo atgrasančio poveikio galėjo pasiekti šį tikslą. Visų antra, suteikdama trečiosioms šalims galimybę sužinoti apie mokesčių skolininkų fiskalinę padėtį, priemonė padėjo užtikrinti verslo santykių skaidrumą ir patikimumą, taigi ir „kitų asmenų teisių ir laisvių apsaugą“.

Sprendžiant dėl to, ar aptariamas ribojimas (kišimasis) buvo būtinas demokratinėje visuomenėje, pagrindinis dėmesys apžvelgiamame sprendime buvo skirtas vertinimui, ar buvo užtikrinta tinkama pusiausvyra tarp minėtų teisėtų tikslų bei interesų ir privataus asmens (mokesčių mokėtojo) intereso apsaugoti duomenis, kuriais valstybės institucijos disponuoja mokesčių surinkimo (administravimo) tikslais.

Šiuo klausimu didžioji kolegija pastebėjo, kad ginčytas paskelbimas nebuvo Mokesčių administracijos individualaus sprendimo dalykas, o pateko į įstatymų leidėjo nustatytą schemą. Pastaruoju aspektu Teismas konstatavo, kad Susitariančiosios valstybės, vertindamos poreikį sukurti informacijos apie mokesčių mokėtojų, kurie nevykdo savo mokesčių mokėjimo įsipareigojimų, viešinimo schemą, be kita ko, siekiant užtikrinti tinkamą mokesčių surinkimą, turėjo plačią veiksmų laisvę (diskreciją). Tačiau valstybių diskrecija šioje srityje nėra neribota – būtina įsitikinti, kad kompetentingos nacionalinės institucijos, nesvarbu, ar tai būtų įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ar teisminė, tinkamai subalansavo konkuruojančius interesus ir bent jau iš esmės tinkamai atsižvelgė ne tik į viešąjį interesą viešinti aptariamą informaciją, bet taip pat ir į: (i) atskleidžiamos informacijos pobūdį; (ii) pasekmės atitinkamų asmenų asmeniniam gyvenimui ir žalos riziką; (iii) galimas informacijos platinimo priemones, konkrečiai internetą; (iv) pagrindinius duomenų apsaugos principus, kaip antai išdėstytus Europos Tarybos Konvencijoje dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu, įskaitant tikslus, saugojimo apribojimus, duomenų sumažinimą ir duomenų tikslumą. Šiuo atžvilgiu procedūrinių garantijų buvimas taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį.

Nagrinėtu atveju buvo akcentuota, kad svarbus ginčijamo duomenų viešinimo schemos bruožas buvo tai, kad Vengrijos mokesčių institucija pagal nacionalinę teisę neturėjo diskrecijos peržiūrėti būtinybės skelbti mokesčių mokėtojų asmens duomenis. Iš tiesų, nepriklausomai nuo mokesčio mokėtojo kaltės ar kitų individualių aplinkybių, skelbti buvo privaloma, o visi mokesčių skolininkai, atitinkantys objektyvius įstatyme nurodytus kriterijus, galėjo būti identifikuojami pagal jų vardą, pavardę ir namų adresą mokesčių institucijos internete paskelbtame sąrašė. Informacija buvo skelbiama tol, kol skola nebuvo padengta arba išnyko galimybė priverstinai ją išieškoti. Kitaip tariant, nacionaliniame įstatyme nustatyta skelbimo tvarka nereikalavo konkuruojančių asmeninių ir viešųjų interesų svėrimo ar individualizuoto mokesčių institucijos įvertinimo, be kita ko, proporcingumo aspektu.

Kaip pažymėjo didžioji kolegija, tokios bendros schemos pasirinkimas, taip pat mokesčių mokėtojų duomenų skelbimas patys savaime nebuvo netinkami. Tačiau šiuo aspektu buvo akcentuota būtinybė įvertinti teisėkūros pasirinkimus, kuriais grindžiamas ginčijamas kišimasis, ir tai, ar įstatymų leidėjas įvertino konkuruojančius interesus, atsižvelgiant į asmens duomenų, tokių kaip namų adresas, įtraukimą. Tokiomis aplinkybėmis vertinant bendros priemonės proporcingumą itin svarbią reikšmę turėjo aptariamo kišimosi

būtinumo parlamentinės peržiūros kokybė. Šiuo atžvilgiu pagrindinis klausimas buvo ne tai, ar turėjo būti priimtos mažiau ribojančios taisyklės, bet tai, ar teisės aktų leidėjas veikė neperžengdamas jam suteiktos diskrecijos priimdamas bendrą priemonę ir vertindamas pusiausvyrą tarp minėtų viešųjų ir privačių interesų.

Šiuo aspektu, kaip pastebėjo didžioji kolegija, be kita ko, neatrodė, kad Vengrijos įstatymų leidėjas būtų įvertinęs, kiek įstatyme nurodytų skelbtinų duomenų elementų, ypač mokesčių skolininko buveinės adreso, paskelbimas buvo būtinas siekiant minėto atgrasančio poveikio. Be to, nebuvo jokių įrodymų, kad buvo atsižvelgta į ginčijamos duomenų paskelbimo schemas poveikį teisei į privatumą, ypač į pavojų, kad kiti visuomenės nariai piktnaudžiaus mokesčių skolininko namų adresu. Taip pat neatrodė, kad buvo atsižvelgta į galimą priemonės, naudojamos aptariamai informacijai platinti, pasiekiamumą, t. y. į tai, kad asmens duomenų paskelbimas mokesčių institucijos interneto svetainėje reiškė, kad, nepaisant motyvų, kiekvienas, visame pasaulyje turėjęs prieigą prie interneto, taip pat turėjo neribotą prieigą prie informacijos apie kiekvieno sąrašė esančio mokesčių skolininko vardą, pavardę ir namų adresą, kas implikavo riziką, kad šie pirminiai duomenys galėjo būti panaudoti juos viešai skelbiant kitais tikslais.

Taigi, nacionalinis įstatymų leidėjas neįvertino, ar visų mokesčių mokėtojų duomenų, ypač jo gyvenamosios vietos adreso, viešas paskelbimas buvo būtinas, kad būtų pasiektas pirminis ginčijamo viešinimo tikslas, susijęs su šalies ekonomine gerove. Kaip pažymėjo didžioji kolegija, atsižvelgiant į gana jautrų tokios informacijos pobūdį, pakankamas parlamentinis svarstymas buvo ypač svarbus tokiu, kaip ginčo atveju, tačiau buvo panašu, kad svarstant aptariamą nacionalines nuostatas į asmens duomenų apsaugą buvo mažai atsižvelgta arba iš viso neatsižvelgta, nepaisant vis didėjančio nacionalinėje teisėje taikomų privalomų nacionalinių ir Europos Sąjungos asmens duomenų apsaugos reikalavimų. Nors Teismas pripažino, kad nacionalinių įstatymų leidėjas siekė sustiprinti mokesčių įstatymų laikymąsi, o gyvenamosios vietos adreso pavišinimas užtikrina skelbiamos informacijos tikslumą, vis dėlto konstatuota, kad neatrodė, jog jis (įstatymų leidėjas) ėmėsi veiksmų, siekdamas surasti tinkamiausias ir duomenų minimizavimo principą atitinkančias priemones, aptariamais tikslams pasiekti.

Šiomis aplinkybėmis Teismas, atsižvelgdamas į sistemingą mokesčių mokėtojų duomenų, įskaitant mokesčių mokėtojų namų adresus, skelbimą, vertino, jog, nepaisant minėtos valstybės diskrecijos, ginčo atveju nebuvo pašalintos abejonės, kad priežastys, kuriomis rėmėsi Vengrijos įstatymų leidėjas, nepatvirtino, jog ginčijamas kišimasis buvo būtinas demokratinėje visuomenėje, ir kad valstybės atsakovės valdžios institucijos pasiekė teisingą konkuruojančių interesų pusiausvyrą.

Išvada: nustatytas Konvencijos 8 straipsnio pažeidimas (penkiolika balsų prieš du).

41 straipsnis: pažeidimo konstatavimas pripažintas pakankama teisinga satisfakcija už bet kokią pareiškėjo patirtą neturtinę žalą (šešiolika balsų prieš vieną).

Pateiktos atskirosios nuomonės.

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. balandžio 4 d. sprendimas byloje

UAB Kesko Senukai Lithuania prieš Lietuvą

(pareiškimo Nr. 19162/19, svarbos lygis – 2)

Dėl bendrovės privatumo pažeidimo, nacionaliniams teismams atsisakius nagrinėti jos skundą dėl Konkurencijos tarybos pareigūnų veiksmų, atlikto patikrinimo metu konfiskavus ir nukopijavus itin daug informacijos

Faktinės aplinkybės

Byloje pareiškėjas UAB „Kesko Senukai Lithuania“ (toliau – pareiškėjas, bendrovė) skundėsi, kad Konkurencijos tarybos atlikto patikrinimo metu buvo konfiskuota ir nukopijuota itin daug informacijos, neįsitikinęs, ar ji yra susijusi su tyrimo objektu, įskaitant ir privačią bei konfidencialią informaciją. Patikrinimo duomenimis, buvo paimta per 400 puslapių dokumentų, 5 kompiuteriai, mobilusis telefonas, nukopijuota 250 gigabaitų duomenų. Bendrovė teigė, kad nacionaliniai teismai nepagrįstai atsisakė nagrinėti jos skundus dėl Konkurencijos tarybos pareigūnų bendrovės būstinėje atlikto patikrinimo veiksmų ir priimtų sprendimų laikydami, kad skundžiamas nutarimas yra tarpinio pobūdžio procedūrinis dokumentas ir pareiškėjui

materialinių teisinių pasekmių nesukelia, o bendrovė galės skųsti galutinį Konkurencijos tarybos nutarimą arba inicijuoti ginčą dėl žalos atlyginimo. Pareiškėjo nuomone, galutinio nutarimo tyrimo pažeidimo procedūroje apskundimas teisminės peržiūros galimybės neužtikrina, nes tyrimas gali būti užbaigtas ne pažeidimo konstatavimu, o tyrimo nutraukimu, kaip galiausiai ir buvo pareiškėjo atveju.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Spręsdamas dėl bendrovės skundo priimtimumo, EŽTT pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju bendrovė pateikė Konkurencijos tarybai skundą dėl pareigūnų veiksmų, kaip numatyta Konkurencijos įstatymo 32 straipsnio 1 dalyje. Konkurencijos taryba atmetė jos skundą ir vertino, kad pareigūnai veikė pagal įstatymus ir jų veiksmai buvo proporcingi siekiamiems tikslams. Bendrovė kreipėsi į administracinius teismus, tačiau teismai atsisakė nagrinėti jos skundą, motyvuodami tuo, kad skundžiamas sprendimas bendrovei nesukėlė jokių teisinių pasekmių.

Dėl galimybės bendrovei skųsti galutinį Konkurencijos tarybos sprendimą EŽTT pažymėjo, kad tokiu būdu Vyriausybė siūlė bendrovei ginčyti jai palankų sprendimą. Kad ir kaip bebūtų, pirma, EŽTT pažymėjo, kad tokia priemonė pareiškėjui tapo prieinama tik beveik po dvejų metų po patikrinimo atlikimo, o toks terminas negali būti laikomas pakankamai skubiu. Antra, EŽTT nurodė, kad Vyriausybė nepateikė teismų praktikos, atskleidžiančios, kad nacionaliniai teismai būtų vertinę tyrimo priemonių teisėtumą ir proporcingumą netgi tais atvejais, kai Konkurencijos tarybos tyrimas buvo nutrauktas. Taigi, EŽTT vertinimu, nebuvo įrodyta, kad ši teisių gynimo priemonė buvo veiksminga ir teoriškai bei praktiškai prieinama bendrovei.

Galiausiai dėl galimybės pateikti skundą dėl civilinės teisės gynimo priemonės EŽTT pažymėjo, kad Vyriausybė pateikė tik du 2011 m. bylų pavyzdžius, iš kurių nė vienas nebuvo susijęs su Konkurencijos tarybos pareigūnų atliktu patikrinimu. Dar daugiau, viename iš sprendimų Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nustatė valstybės civilinės atsakomybės atsiradimo ribą – būtent turėjo būti įrodyta, kad Konkurencijos taryba „akivaizdžiai ir rimtai peržengė jai suteiktos diskrecijos ribas“. Vertinta, kad Vyriausybė įtikinamai neįrodė, jog žalos atlyginimo siekimas iš valstybės būtų turėjęs pagrįstą sėkmės perspektyvą pareiškėjo atveju.

Nagrinėdamas bylą iš esmės, EŽTT pažymėjo, kad bendrovė byloje nesiskundė dėl atliekamo tyrimo ar jos registruotos buveinės patikrinimo *per se*. Jos skundas buvo susijęs tik su minėto patikrinimo atlikimu ir teisminės peržiūros nebuvimu.

EŽTT pažymėjo, kad Konvencijos 8 straipsnis negali būti vertinamas kaip reikalaujantis *ex post facto* teisminės kontrolės visais atvejais dėl bendrovės patalpose atliekamos kratos ar poėmio. Tačiau pagal teismo praktiką, vertinant kratų ir poėmių atitiktį Konvencijos 8 straipsniui, be kitų elementų, gali būti atsižvelgta į galimybę atlikti tokią peržiūrą.

EŽTT sutiko, kad vidaus teisėje buvo įtvirtinta nemažai saugiklių, visų pirma, patikrinimas turėjo būti sankcionuotas teismo, įstatymas taip pat apribojo Konkurencijos tarybos diskreciją, numatant ribas, kokia informacija gali būti paimta ir kopijuojama. Iš tiesų pareiškėjas ir nesiskundė dėl vidaus teisinės sistemos tinkamumo, tačiau įrodinėjo, kad Konkurencijos tarybos pareigūnai viršijo savo įgaliojimus ir nesilaikė įstatyme numatytų garantijų.

EŽTT nuomone, bendrovės nusiskundimai dėl patikrinimo negali būti vertinami kaip aiškiai nepagrįsti. Priešingai, ji skundėsi, kad Konkurencijos taryba konfiskavo arba nukopijavo daug fizinių ir elektroninių dokumentų, įskaitant penkių darbuotojų pašto dėžutes. O EŽTT yra anksčiau pripažinęs, kad didelis konfiskuotos informacijos kiekis yra veiksnys, suponuojantis griežtą patikrinimą (2013 m. kovo 14 d. sprendimas *Bernh Larsen Holding AS ir kt. prieš Norvegiją*, pareiškimo Nr. 24117/08, 159 punktą, *Naumenko ir SIA Rix Shipping prieš Latviją*, pareiškimo Nr. 50805/14, 51 punktą). Be to, bendrovė reiškė įvairius kaltinimus dėl savo darbuotojų teisių apribojimo, pvz., kad jie nebuvo raštu informuoti apie savo teises ir pareigas, kad galimybė susisiekti su advokatais ir paskambinti telefonu buvo apribota, kad teisė konfidencialiai konsultuotis su advokatu nebuvo gerbiama. Konkurencijos taryba teigė, kad apribojimai buvo teisėti ir pagrįsti.

Taigi EŽTT neturėjo pagrindo abejoti, kad atliktas patikrinimas turėjo įtakos pareiškėjui ir todėl jis turėjo pagrįstą interesą, kad pareigūnų veiksmų teisėtumas būtų patikrintas pagal Konvencijos 8 straipsnį (žr. 2023 m. gruodžio 20 d. sprendimą *Lindstrand Partners Advokatbyrå AB v. Sweden*, pareiškimo Nr. 18700/09, 124 punktą). EŽTT nusprendė, kad šios bylos aplinkybėmis teisminė veiksmų peržiūra galėjo užtikrinti, jog būtų laikomasi vidaus teisėje nustatytų apsaugos priemonių, taip užtikrinant jų veiksmingumą praktikoje.

EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2012–2020 metais išnagrinėtose 6 bylose, kuriose buvo skundžiamasi dėl paimitos informacijos apimties, tik vienintelėje bendrovės byloje konstatavo, kad skundžiamas Konkurencijos tarybos nutarimas, priimtas išnagrinėjus bendrovės skundus Konkurencijos įstatymo 32 straipsnio nustatyta tvarka, nesukėlė jai jokių teisinių pasekmių ir todėl yra nenagrinėtinas teisme.

Kiek tai buvo susiję su skundais dėl patikrinimo metu paimitos didelio kiekio informacijos apimties, EŽTT pastebėjo, kad nėra proporcinga tik pareiškėjui priskirti pareigą ištirti kiekvieną dokumentą ir pagrįsti jo pašalinimą iš patikrinimo bylos. EŽTT taip pat nurodė, kad ne jo pareiga yra spręsti, kaip turėtų būti paskirstyta našta tarp Konkurencijos tarybos ir tikrinamo subjekto, siekiant pašalinti informaciją iš tyrimo, tačiau šiuo atveju nebuvo jokių požymių, kad Konkurencijos taryba svarstė galimybę pasidalyti šia našta su bendrove, o nacionaliniai teismai iš viso nevertino šio klausimo.

Galiausiai EŽTT pastebėjo, kad teisminės peržiūros poreikis aptariamo patikrinimo aplinkybėmis buvo juo svarbesnis dėl to, kad tyrimas dėl bendrovės buvo nutrauktas. Dėl to teisminis procesas, kuriame pareiškėjas galėjo kelti tariamus jo teisių pažeidimo klausimus, dėl galutinio Konkurencijos tarybos nutarimo nebuvo pradėtas. Tokiu atveju vidaus teisėje jokia nepriklausoma ir nešališka institucija neįvertino, ar visi patikrinimo metu paimiti dokumentai buvo svarbūs tyrimui ir ar pareiškėjo bei jo darbuotojų teisių apribojimai buvo teisėti ir proporcingi.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, EŽTT konstatavo, kad nesant *ex post facto* teisminės kontrolės dėl to, kaip Konkurencijos taryba atliko bendrovės patikrinimą, reiškia, kad nebuvo pakankamų ir veiksmingų saugiklių nuo piktnaudžiavimo ir savavališkumo. Atitinkamai nustatyta, kad įsikišimas į pareiškėjo būsto neliečiamybę ir susirašinėjimo slaptumą nelaikytinas proporcingu siekiamam tikslui ir būtinu demokratinėje visuomenėje, kaip reikalauja Konvencijos 8 straipsnis.

Konstatavęs Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą, EŽTT nusprendė pareiškėjo skundų dėl apribotų teisminės gynybos galimybių atskirai nenagrinėti pagal Konvencijos 6 ir 13 straipsnius.

Išvada: Konvencijos 8 straipsnio pažeidimas nustatytas (vienbalsiai).

41 straipsnis: priteistas teismo išlaidų atlyginimas ir atmetas reikalavimas dėl teisingos kompensacijos.

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. gegužės 16 d. sprendimas byloje
Ships Waste Oil Collector B.V. prieš Nyderlandus
(pareiškimo Nr. 2799/16, svarbos lygis – 2)

Dėl atliekant baudžiamąjį tyrimą teisėtai gautų duomenų perdavimo kitai institucijai, kad ši juos panaudotų atlikdama tyrimą dėl galimo konkurencijos pažeidimo

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas yra bendrovė, užsiimanti skystų atliekų surinkimu iš laivų Roterdamo uosto regione. 2006 m. specialiosios tarnybos pradėjo tyrimą dėl kito tokia veikla užsiimančio ūkio subjekto, įtariamo dalyvavus šalinant užterštas atliekas pažeidžiant aplinkosaugos reikalavimus. Vykdydama šį baudžiamąjį tyrimą, institucija klausėsi kai kurių to ūkio subjekto darbuotojų telefoninių pokalbių, tarp jų – ir su pareiškėjo darbuotoju, kuriuose buvo kainų fiksavimo požymių. Atsižvelgdamas į tai, prokuroras davė leidimą perduoti oficialų protokolą, fiksuojantį minėtų pokalbių faktą (o vėliau – ir kitas atrinktų pokalbių stenogramas ir įrašus), konkurencijos priežiūros institucijai, kuri pradėjo tyrimą dėl galimų konkurencijos įstatymo pažeidimų ir apsilankė pareiškėjo bendrovės patalpose, kur apklausė administracijos narius ir leido perimto telefoninio pokalbio garso įrašą.

Pareiškėjas, remdamasi Konvencijos 8 ir 13 straipsniais, kreipėsi į Teismą.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

EŽTT priminė, kad tam tikrais atvejais juridiniai asmenys turi teisę į jų verslo patalpų ir korespondencijos apsaugą, o telekomunikacijų pasiklausymo metu gautų duomenų perdavimas kitoms institucijoms ir jų

panaudojimas gali būti šia nuostata saugomų teisių ribojimas. EŽTT sutiko, kad tokiais nacionalinių institucijų veiksmais buvo paveiktos pareiškėjo teisės pagal Konvencijos 8 straipsnį.

Vis dėlto apžvelgiamomis aplinkybėmis pranešimas apie bylos duomenų perdavimą turėjo vykti be išankstinės pareiškėjo žinios, kadangi toks pranešimas, vis dar vykstant baudžiamajam tyrimui prieš kitą ūkio subjektą, galėjo pakenkti tam tyrimui, slaptųjų priemonių jame taikymui ir pačiam konkurencijos priežiūros institucijos tyrimui. Numatomumo reikalavimas apžvelgiamu atveju nepripažintas reiškiančiu valstybės institucijos pareigą pranešti pareiškėjui, kad ketinama duomenis perduoti kitai institucijai. Teismo vertinimu, tiriamieji skirtingų institucijų pareigūnų tarpusavio ryšiai buvo pakankamai nuspėjami. Remiantis nacionaline teise, kurią EŽTT aptarė sprendime, abi įgaliotos valstybės institucijos, turinčios atskiras užduotis ir kompetenciją, būtų turėjusios koordinuoti savo veiksmus, kad nustatytų duomenis, susijusius su viešuoju interesu. Nėra jokių požymių, kad kas nors kitas, išskyrus žvalgybos ir tyrimų tarnybą, buvo atsakingas už duomenų, su kuriais konkurencijos priežiūros institucija galėjo susipažinti, atranką, arba kad buvo susipažinta su daugiau informacijos, nei reikia autorizuotam tikslui pasiekti. Todėl EŽTT nusprendė, kad toks ribojimas buvo numatytas įstatymu; be to, juo siekta teisėto tikslo – apsaugoti šalies ekonominę gerovę.

Vertindamas, ar ribojimas buvo būtinas, EŽTT pabrėžė, kad nacionaliniai teismai atidžiai išnagrinėjo faktus, įvertino perdavimo teisėtumą pagal nacionalinę teisę ir pagal Konvencijos 8 straipsnį tinkamai nustatė pusiausvyrą tarp pareiškėjo interesų ir valdžios institucijų interesų apsaugoti šalies ekonominę gerovę. Dėmesys taip pat atkreiptas į tai, kad pareiškėjas nepateikė jokių argumentų, kodėl ribojimu nebuvo siekiama teisėto tikslo arba kodėl nustatyta pusiausvyra nebuvo teisinga šiuo konkrečiu atveju. Atsižvelgdamas į padarytas išvadas dėl Konvencijos 8 straipsnio, EŽTT sprendė, kad pareiškėjas turėjo veiksmingą teisinės gynybos priemonę savo skundams pateikti.

Išvada: nenustatyti Konvencijos 8 straipsnio (4 balsais prieš 3) ir 13 straipsnio (vienbalsiai) pažeidimai.
Pateikta atskiroji nuomonė.

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. kovo 21 d. sprendimas byloje

Deltuva prieš Lietuvą

(pareiškimo Nr. 38144/20, svarbos lygis – 3)

Dėl pareigos tinkamai atsižvelgti į būtinybę apsaugoti susijusių asmenų, ypač nepilnamečių, šeimos gyvenimą, ribojant kalinamųjų asmenų ryšius su išoriniu pasauliu

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas, Lietuvos pilietis, 2019 m. lapkričio mėn. buvo sulaikytas, įtariant jį sunkių ir labai sunkių nusikaltimų padarymu, vadovaujant organizuotai grupuotei, kuri vykdė didelio masto narkotikų kontrabandą.

Teismų sprendimais pareiškėjui nuo 2019 m. lapkričio mėn. iki 2020 m. lapkričio mėn. buvo taikomas kardomasis kalinimas, motyvuojant tuo, jog buvo pagrindo manyti, kad pareiškėjas gali slėptis, jis turėjo glaudžių socialinių ryšių su kitomis šalimis, anksčiau buvo nuteistas Vokietijoje, devynerius metus nedarbo Lietuvoje, neturėjo joje nuolatinės gyvenamosios vietos ir didžiąją laiko dalį praleisdavo užsienyje. Šių aplinkybių nenusvėrė tai, kad pareiškėjo gyvenamoji vieta buvo Lietuvoje, jis buvo vedęs ir turėjo vaiką. Be to, teismai pripažino, kad yra rizikos, jog pareiškėjas gali trukdyti ikiteisminiam tyrimui, nes dar nebuvo nustatyti visi galimi įtariamieji ir reikėjo atlikti daug būtinų tyrimo veiksmų. Taip pat buvo įtariama, kad nusikalstama grupuotė naudojo koduoto ryšio priemones ir nesusekamus telefonus; koduoto ryšio telefonų ir stebėjimo įrangos buvo rasta pareiškėjo namuose ir automobilyje, o tai dar labiau sustiprino galimybę, kad jis bandys trukdyti tyrimui. Galiausiai bylos aplinkybės leido manyti, kad pareiškėjas, likęs laisvėje, gali vykdyti naujus nusikaltimus, kardomojo kalinimo metu jis du kartus buvo neteisėtai įgijęs mobilųjį telefoną.

Prokuroro sprendimu, pareiškėjui kardomojo kalinimo metu buvo draudžiama pasimatyti ar skambinti telefonu bet kokiems asmenims, išskyrus jo advokatą ir tyrimą atliekančius pareigūnus. Per pirmuosius devynis kardomojo kalinimo mėnesius, nepaisant kelių pareiškėjo prašymų, prokuroras tik vieną kartą jam leido susitikti su žmona ir 10 metų amžiaus dukra. Kiekvienu atveju pareiškėjo prašymus dėl pasimatymų su šeima prokuroras atmesdavo remdamasis iš esmės tais pačiais motyvais – dar buvo būtina atlikti daug tyrimo veiksmų

ir nebuvo nustatyti visi įtariamai pareiškėjo bendrininkai, todėl galėjo kilti pavojus tyrimo sėkmei. Prokuroro manymu, pareiškėjo advokato dalyvavimas pasimatymo metu neužkirstų kelio galimam informacijos perdavimui ar kitokiam trukdymui vykdyti tyrimą, o tai, jog pareiškėjui buvo suteiktas vienas pasimatymas su šeima, nereiškia, kad turi būti suteikiama ir daugiau pasimatymų. Prokuroras atkreipė dėmesį, kad iki suėmimo pareiškėjas didžiąją laiko dalį praleisdavo užsienyje, todėl nesimatydavo su dukra reguliariai.

2020 m. rugpjūčio mėn. prokuroras priėmė naują sprendimą dėl pareiškėjo bendravimo su kitais asmenimis. Nors tyrimas dar nebuvo baigtas ir ne visi įtariamieji buvo nustatyti, o pareiškėjas nebendradarbiavo su tyrimą atliekančiais pareigūnais, prokuroras pažymėjo, kad nebuvo informacijos, jog pasimatymai su pareiškėjo žmona ir dukra gali turėti įtakos tyrimo sėkmei. Dėl šios priežasties prokuroras suteikė pareiškėjui teisę į du nekontaktinius pasimatymus su žmona ir dukra per mėnesį. Tačiau pareiškėjui ir toliau nebuvo leidžiama pasimatyti su kitais asmenimis, išskyrus jo advokatus ir tyrimą atliekančius pareigūnus, taip pat jam nebuvo leidžiama skambinti telefonu, išskyrus skambučius advokatams. 2020 m. spalio mėn. prokuroras tenkino pareiškėjo prašymą ir suteikė jam leidimą vaizdo ryšiu paskambinti žmonai ir dukrai, o 2020 m. lapkričio mėn. teismas panaikino pareiškėjo kardomąjį kalinimą.

Remdamasis Konvencijos 8 straipsniu (Teisė į privatus ir šeimos gyvenimo gerbimą), pareiškėjas skundėsi, kad valdžios institucijos kardomojo kalinimo metu neleido jam pasimatyti su žmona ir dukra.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas atkreipė dėmesį, kad šalys neginčijo, jog per pirmuosius devynis kardomojo kalinimo mėnesius, apribojus pareiškėjo pasimatymus su šeima, buvo įsikišta į jo teisę į šeimos gyvenimo gerbimą pagal Konvencijos 8 straipsnį. Taip pat nebuvo ginčo dėl to, kad šis ribojimas buvo nustatytas įstatymu ir juo buvo siekiama teisėto tikslo užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams. Todėl Teismui liko nustatyti, ar šis apribojimas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje.

Teismas priminė, kad suėmimas, kaip ir bet kuri kita laisvės atėmimo priemonė, yra susijęs su neišvengiamais privataus ir šeimos gyvenimo apribojimais. Tam tikros kalinamųjų ryšių su išore kontrolės priemonės yra būtinos ir nėra savaime nesuderinamos su Konvencija. Vis dėlto, esminę suimtųjų teisės į šeimos gyvenimo gerbimą dalį sudaro tai, kad valdžios institucijos turi sudaryti jiems sąlygas arba, jei būtina, padėti palaikyti ryšius su artimaisiais šeimos nariais.

Teismas pripažino, kad tam tikri pareiškėjo ryšių su išoriniu pasauliu apribojimai buvo pagrįstai būtini atsižvelgiant į organizuotą nusikaltimų, kuriais jis buvo įtariamasis, pobūdį, taip pat į tai, kad jo kardomojo kalinimo metu dar nebuvo nustatyti visi įtariamieji ir vis dar buvo atliekami įvairūs tyrimo veiksmai. Tačiau atkreipė dėmesį, kad Konvencijos 8 straipsnyje reikalaujama, jog valstybės atsižvelgtų į kalinamojo ir jo šeimos narių interesus ir juos vertintų ne bendrais bruožais, o atsižvelgdamos į konkrečią situaciją.

Teismas nurodė, kad dėl dukros patiriamų psichologinių sunkumų 2020 m. vasario mėn. pareiškėjui buvo leista vieną kartą pasimatyti su žmona ir dukra, o nuo 2020 m. rugpjūčio mėn. jam buvo suteikta teisė į du pasimatymus su šeima per mėnesį. Teismo įsitikinimu, šie sprendimai buvo priimti individualiai įvertinus pareiškėjo padėtį. Tačiau per likusį pareiškėjo kardomojo kalinimo laikotarpį valdžios institucijų atsisakymai leisti pareiškėjui pasimatyti su žmona ir dukra iš esmės buvo grindžiami argumentu, kad, pasitelkdamas savo šeimą, jis gali siekti trukdyti tyrimui – derinti savo poziciją su kitais įtariamaisiais, daryti poveikį liudytojams arba paslėpti ar sunaikinti įrodymus. Šiuo aspektu Teismas yra pripažinęs, kad tam tikromis aplinkybėmis pasimatymai su šeima gali būti priemone įsakymams ir nurodymams perduoti į išorę, o tai pateisina tokių pasimatymų ribojimus. Tokių apribojimų poreikį visų pirma turi įvertinti nacionalinės valdžios institucijos, tačiau priimant sprendimus šiuo klausimu taip pat reikėtų tinkamai atsižvelgti į būtinybę apsaugoti susijusių asmenų, ypač nepilnamečių, šeimos gyvenimą.

Teismas sprendė, kad nagrinėtu atveju nacionalinės valdžios institucijos nepagrindė, kodėl, jų vertinimu, tokia rizika egzistavo konkrečiomis pareiškėjo ir jo šeimos aplinkybėmis. Pareiškėjo žmona ir dukra nebuvo įtariamąsios ar liudytojos baudžiamajame procese, o valdžios institucijos niekada nepaneigė pareiškėjo teiginio, kad jos neturi jokių ryšių su kitais įtariamaisiais ir nėra susipažinusios su baudžiamąja byla. Be to, niekada nebuvo teigiama, kad per vieną suteiktą pasimatymą su šeima pareiškėjas, jo žmona ar dukra kaip nors bandė trukdyti tyrimui. Nors atsisakydamos leisti pareiškėjui pasimatyti su šeima valdžios institucijos didelę reikšmę teikė aplinkybei, kad suėmimo metu pareiškėjas du kartus neteisėtai įgijo mobilųjį telefoną, Teismas

pažymėjo, jog niekada nebuvo nustatyta, kad neteisėtai gautais telefonais pareiškėjas naudojosi taip, jog būtų galėjęs pakenkti tyrimo sėkmei.

Teismas taip pat pažymėjo, kad pareiškėjas valdžios institucijoms siūlė, jog pasimatymai su šeima, taip pat vien su dukra galėtų vykti dalyvaujant jo advokatui, tyrimą atliekančiam pareigūnui arba tardymo izoliatoriaus darbuotojui. Tačiau byloje nebuvo jokių požymių, kad valdžios institucijos tinkamai įvertino šiuos siūlymus: jos tik nurodė, jog pareiškėjo advokato dalyvavimo nepakaks, kad būtų pašalinta trukdymo procesui rizika, šio sprendimo nepagrįsdamos, ir nesvarstė kitų pasiūlytų priemonių. Šiuo atžvilgiu Teismas pabrėžė, kad bylai reikšmingu metu nacionalinėje teisėje buvo numatyta nekontaktinių pasimatymų dalyvaujant tardymo izoliatoriaus atstovui galimybė, o pasimatymai galėjo būti nutraukti dėl pasimatymų taisyklių pažeidimų. Todėl Teismas konstatavo, kad nacionalinės institucijos neįrodė, jog leidimas pareiškėjui pasimatyti su žmona ir dukra pagal specialią pasimatymų tvarką, pavyzdžiui, prižiūrint atitinkamam pareigūnui, būtų pakenkęs tyrimui.

Be to, Teismas nurodė, jog negali neatsižvelgti į aplinkybę, kad bylai reikšmingu metu pareiškėjo dukrai buvo 10 metų, ir atkreipė dėmesį į atitinkamus tarptautinius dokumentus, pagrindžiančius, kaip svarbu vaikams palaikyti ryšį su įkalintais tėvais. Iš tiesų, pareiškėjo dukters patirtą kančią dėl negalėjimo matytis su tėvu nustatė psichologas ir vienu atveju pripažino nacionalinės valdžios institucijos, suteikdamos pareiškėjui leidimą pasimatyti su šeima. Nors vėlesniuose sprendimuose valdžios institucijos ir abejojo artimais pareiškėjo bei jo dukters santykiais, nes jis daug laiko praleido užsienyje, Teismui buvo sunku sutikti su tuo, kad valdžios institucijų subjektyvus vertinimas dėl suimtojo šeimos ryšių tvirtumo galėtų būti lemiamas veiksnys atmetant prašymus dėl pasimatymų su šeima. Galiausiai Teismas pažymėjo, kad nacionalinės institucijos nepateikė jokio paaiškinimo, kaip pasimatymas su 10 metų vaiku galėjo turėti įtakos baudžiamojo proceso sėkmei.

Nurodytų aplinkybių Teismui pakako, kad jis galėtų padaryti išvadą, jog kardomojo kalinimo metu pareiškėjui taikyti apribojimai pasimatyti su žmona ir dukra, dėl kurių jam su šeima buvo leista pasimatyti tik vieną kartą per devynis mėnesius, nebuvo būtini demokratinėje visuomenėje, todėl buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis.

Išvada: nustatytas Konvencijos 8 straipsnio pažeidimas (vienbalsiai).

41 straipsnis: priteistas 5 000 Eur neturtinės žalos atlyginimas.

[Prieiga internete](#) (lietuvių k.)

MINTIES, SAŽINĖS IR RELIGIJOS LAISVĖ (9 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. gegužės 9 d. sprendimas byloje

Jehovos liudytojai prieš Suomiją

(pareiškimo Nr. 31172/19, svarbos lygis – 2)

Dėl draudimo Jehovos liudytojų religinei bendruomenei be duomenų subjektų sutikimo rinkti ir tvarkyti asmens duomenis vykdant pamokslavimą nuo durų iki durų

Faktinės aplinkybės

2013 m. Duomenų apsaugos valdyba, gavusi Duomenų apsaugos ombudsmeno prašymą, uždraudė pareiškėjai, religinei bendruomenei (Jehovos liudytojams), rinkti ir tvarkyti asmens duomenis, susijusius su pamokslavimu nuo durų iki durų, nesilaikant Asmens duomenų įstatyme (toliau – ir Įstatymas) nustatytų bendrųjų asmens ir neskelbtinų duomenų tvarkymo sąlygų, t. y. be vienareikšmiško duomenų subjekto sutikimo. Teismas nusprendė, kad bendruomenė (pareiškėja) ir jos nariai, kurie rinko duomenis, buvo duomenų valdytojai, kaip apibrėžta Įstatyme, ir nurodė bendruomenei pareiškėjai per šešis mėnesius užtikrinti, kad jos reikmėms nebūtų renkami jokie asmens duomenys nesilaikant būtinų tokių duomenų tvarkymo sąlygų.

Administracinis teismas iš dalies patenkinio bendruomenės (pareiškėjos) skundą, nusprendęs, kad duomenų rinkimui ir tvarkymui vykdant pamokslavimo veiklą buvo reikalingas aiškus ir nedviprasmiškas atitinkamų asmenų sutikimas, tačiau bendruomenė (pareiškėja) negalėjo būti laikoma „duomenų valdytoja“ pagal Įstatymą. Vėliau, gavęs ombudsmeno apeliacinį skundą, Vyriausiasis administracinis teismas kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – ir ESTT) su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl klausimo, ar pareiškėja (bendruomenė) turėtų būti laikoma jos nariams vykdant pamokslavimo nuo durų iki durų veiklą

surinktų ir tvarkomų asmens duomenų „valdytoja“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 95/46/EB dėl asmens apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (toliau – ir Duomenų apsaugos direktyva). 2018 m. liepos 10 d. sprendime (*Jehovan todistajat, C-25/17*) ESTT nusprendė, kad ji turėtų būti laikoma asmens duomenų valdytoja. Tada Vyriausiasis administracinis teismas panaikino Administracinio teismo sprendimą tiek, kiek juo buvo panaikintas Valdybos sprendimas, ir taip pastarasis įsigaliojo. Abu vidaus teismai atmetė pareiškėjos (bendruomenės) prašymą surengti žodinį bylos nagrinėjimą.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Pagrindinis klausimas šioje byloje buvo, ar buvo pasiekta tinkama pusiausvyra tarp pareiškėjos (bendruomenės) teisės išpažinti savo tikėjimą pagal 9 straipsnį ir duomenų subjektų teisės į privatumą, įtvirtintos nacionaliniuose duomenų apsaugos teisės aktuose ir saugomos pagal 8 straipsnį. Taigi Teismas išdėstė bendruosius principus, išplaukiančius iš jo praktikos pagal 9 straipsnį ir teisės į privatumą pagal 8 straipsnį konkrečiai duomenų apsaugos kontekste.

(i) Įstatyme nustatytas ribojimas ir teisėtas tikslas

Sutikimo reikalavimo taikymas asmens ir neskelbtinų duomenų rinkimui ir tvarkymui vykdant pamokslavimą nuo durų iki durų – religinę veiklą, kuria siekiama išpažinti ar skleisti Jehovos liudytojų tikėjimą, buvo pareiškėjos (bendruomenės) teisių pagal 9 straipsnį ribojimas. Šis ribojimas buvo nustatytas įstatyme, t. y. tuo metu galiojusiame Asmens duomenų įstatyme, kuriuo buvo perkelta Duomenų apsaugos direktyva. Vyriausiasis administracinis teismas vadovavosi ESTT pateiktu direktyvos aiškinimu, aktualiu pagrindiniams pareiškėjos ginčijamiems teisiniams klausimams, pateikdamas panašų atitinkamų įstatymo nuostatų aiškinimą, ir jas taikė, atsižvelgdamas į aktualias nustatytas faktines aplinkybes. Jo pateiktas įstatymo aiškinimas nebuvo savavališkas ar nepagrįstas. Ribojimu buvo siekiama teisėto tikslo apsaugoti kitų asmenų, šiuo atveju duomenų subjektų, teises ir laisves.

(ii) Būtinasis demokratinėje visuomenėje

Įstatymu buvo siekiama užtikrinti teisės į privataus gyvenimo gerbimą, įskaitant duomenų subjektų teisę į privatumą, apsaugą. Įstatyme nustatytas reikalavimas asmens ir neskelbtinų duomenų rinkimui ir tvarkymui gauti sutikimą kilo iš Duomenų apsaugos direktyvos. Pareiškėjai nepateikus jokių įrodymų ir kontrargumentų, Vyriausiasis administracinis teismas nustatė, kad atskiri Jehovos liudytojai, bent jau apskritai, neprašė duomenų subjektų duoti aiškaus sutikimo tvarkyti asmens duomenis, o pareiškėja (bendruomenė) jiems to daryti nenurodė. Teismas nusprendė, kad Valdybos įsakymas buvo priimtas ne siekiant sutrukdyti atskirų Jehovos liudytojų religinę praktiką, o dėl priešasčių, susijusių su asmens duomenų tvarkymu. Asmenys, kurių asmens duomenys buvo tvarkomi, turėjo teisę į privatumą ir teisę tikėtis, kad bus laikomasi asmens duomenų tvarkymą reglamentuojančių nuostatų. Nors dalis nagrinėjamų asmens duomenų galėjo būti prieinami viešuose šaltiniuose, Vyriausiasis administracinis teismas sprendė, kad ši aplinkybė neturi reikšmės jo išvadoms. Todėl jis išnagrinėjo šį klausimą ieškodamas pusiausvyros tarp duomenų subjektų privatumo teisių ir pareiškėjos teisės į religijos laisvę.

Teismas pritarė Vyriausiajam administraciniam teismui, kad duomenų subjektai pagrįstai tikėjosi privatumo, kai buvo renkami ir tvarkomi asmens ir neskelbtini duomenys, vykdant pamokslavimą nuo durų iki durų. Tai, kad kai kurie asmens duomenys jau gali būti viešai prieinami, nesumažino šių lūkesčių ir nereiškė, kad tokius duomenis reikia mažiau saugoti. Tokiam požiūriui buvo pritarta atitinkamoje ESTT praktikoje. Sutikimo reikalavimas turėjo būti laikomas tinkamu ir būtinu saugikliu, siekiant užkirsti kelią bet kokiam asmens ir neskelbtinų duomenų perdavimui ar atskleidimui, nesuderinamam su 8 straipsnyje nustatytomis garantijomis, kai atskiri Jehovos liudytojai skelbia pamokslus nuo durų iki durų. Teismas negalėjo įžvelgti, kaip paprasčiausias duomenų subjekto sutikimo prašymas ir jo gavimas pažeistų pareiškėjos religijos laisvės esmę. Nepaisant to, kad nuo Vyriausiojo administracinio teismo sprendimo priėmimo praėjo daug laiko, pareiškėja nepateikė jokių įrodymų dėl tariamo Valdybos įsakymo „atgrasančio poveikio“. Galiausiai, įstatymas buvo taikomas vienodai visoms religinėms bendruomenėms ir religinei veiklai, o pareiškėjai nebuvo paskirta jokia bauda.

Todėl Teismas neturėjo rimtų priešasčių keisti nacionalinių teismų atliktą pusiausvyros vertinimą. Nurodytos priešastys buvo tinkamos ir pakankamos, kad įrodytų, jog ribojimas buvo „būtinasis demokratinėje visuomenėje“, o valdžios institucijos, siekdamos teisingos pusiausvyros tarp konkuruojančių interesų, veikė savo vertinimo laisvės ribose.

Išvada: Konvencijos 9 straipsnio pažeidimas nenustatytas (vienbalsiai).

Teismas taip pat vienbalsiai nusprendė, kad 6 straipsnio 1 dalis nebuvo pažeista, nes byloje buvo išskirtinių aplinkybių, pateisinančių žodinio bylos nagrinėjimo nerengimą.

[Prieiga internete](#)

(žr. taip pat 2017 m. birželio 27 d. sprendimą *Satakunnan Markkinapörssi Oy ir Satamedia Oy prieš Suomiją* [DK], pareiškimo Nr. [931/13](#))

SAVIRAIŠKOS LAISVĖ (10 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo didžiosios kolegijos 2023 m. sausio 23 d. sprendimas byloje

Macatė prieš Lietuvą

(pareiškimo Nr. 61435/19, svarbos lygis – svarbiausios bylos)

Dėl apribojimų, taikomų vaikams skirtam literatūros kūriniai apie tos pačios lyties asmenų santykius

Faktinės aplinkybės

2013 m. buvo išleista pareiškėjos (neslepiančios homoseksualios orientacijos) Neringos Macatės (literatūrinis pseudonimas – Neringa Dangvydė) rašyta pasakų vaikams knyga „Gintarinė širdis“, parengta tradicinių pasakų pagrindu ir skirta devynerių–dešimties metų vaikams. Dviejose iš šešių pasakų buvo aprašomi tos pačios lyties veikėjų romantiniai santykiai. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba, remdamasi Lietuvos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo (toliau – Įstatymas) 4 straipsnio 2 dalies 16 punktu, padarė išvadą, kad šiose dviejose pasakose skelbiama informacija daro neigiamą poveikį asmenims iki 14 metų. Remiantis Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 16 punktu, neigiamą poveikį nepilnamečiams darančiai informacijai priskiriama viešoji informacija, kuria, be kita ko, „niekinamos šeimos vertybės, skatinama kitokia, negu Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse įtvirtinta, santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo samprata“. Atsižvelgdamas į šią Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos rekomendaciją, leidėjas knygos leidinius pažymėjo įspėjamuoju užrašu „Gali daryti neigiamą poveikį asmenims iki 14 metų“. Pareiškėja kreipėsi į Lietuvos teismus dėl galimo saviraiškos laisvės ribojimo ir diskriminacijos. Teismai pareiškėjos skundą atmetė.

Pareiškėja, remdamasi Konvencijos 10 straipsniu (atskirai ir kartu su 14 straipsniu), skundėsi, kad jos knygos leidyba ir platinimas buvo apribotas dėl to, kad joje teigiamai vaizduojami tos pačios lyties asmenų santykiai.

Pareiškėja mirė 2020 m. kovą ir EŽTT procesą palaikė jos motina.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Pirmiausia Teismas konstatavo, kad knygos platinimo sustabdymas vieneriems metams, po kurio buvo nuspręsta atnaujinti jos platinimą su įspėjamaisiais užrašais dėl galimo neigiamo poveikio vaikams iki 14 metų, buvo pareiškėjos saviraiškos laisvės apribojimas. Nustatyta, kad pareiškėjos teisių ribojimas buvo įtvirtintas vidaus teisėje, t. y. Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 16 punkte.

Nustatęs, kad priemonių, kurių buvo imtasi pareiškėjos knygos atžvilgiu, tikslas buvo neleisti vaikams susipažinti su informacija, kurioje tos pačios lyties asmenų santykiai vaizduojami kaip iš esmės lygiaverčiai skirtingų lyčių santykiams, Teismas nagrinėjo, ar toks tikslas gali būti laikomas teisėtu pagal Konvenciją. Teismas laikėsi nuomonės, kad priemonės, ribojančios vaikų galimybes gauti informaciją apie tos pačios lyties asmenų santykius tik dėl seksualinės orientacijos, turi platesnį socialinį poveikį. Tokios priemonės – nesvarbu, ar jos tiesiogiai įtvirtintos įstatymuose, ar priimtose individualiais sprendimais, – rodo, kad valdžios institucijos teikia pirmenybę vieniems santykių ir šeimų tipams, o ne kitiems, t. y. mano, kad skirtingų lyčių santykiai yra socialiai priimtinesni ir vertingesni nei tos pačios lyties asmenų santykiai, taip prisidėdamos prie nuolatinės pastarųjų stigmatizacijos. Todėl tokie apribojimai, kad ir kokios ribotos apimties ir poveikio jie būtų, yra nesuderinami su demokratinei visuomenei būdingomis lygybės, pliuralizmo ir tolerancijos sąvokomis. Teismas

darė išvadą, kad tais atvejais, kai vaikų galimybės gauti informaciją apie tos pačios lyties asmenų santykius apribojimai grindžiami tik seksualinės orientacijos sumetimais (t. y. kai nėra jokio kito pagrindo laikyti tokią informaciją netinkama ar žalinga vaikų augimui ir vystymuisi), jais nėra siekiama jokių tikslų, kurie galėtų būti pripažinti teisėtai Konvencijos 10 straipsnio 2 dalies prasme, todėl jie nesuderinami su 10 straipsniu.

Pareiškėja, remdamasi Konvencijos 14 straipsniu, taikomu kartu su 10 straipsniu, taip pat skundėsi, kad patyrė diskriminaciją įgyvendindama saviraiškos laisvę, nes jos knygai taikomų apribojimų priežastis buvo nusistatymas prieš seksualines mažumas. Atsižvelgdamas į tai, kad ginčijamos priemonės iš esmės buvo nukreiptos į saviraiškos LGBTI turinį, o ne į pačią knygos autorę, EŽTT manė, kad į šį pagrindinį klausimą buvo pakankamai atsižvelgta atliekant pirmiau pateiktą vertinimą padarius išvadą dėl Konvencijos 10 straipsnio pažeidimo. Todėl EŽTT balsų dauguma nusprendė, kad nėra būtina atskirai nagrinėti pareiškėjos skundo pagal Konvencijos 14 straipsnį, taikomą kartu su 10 straipsniu.

Išvada: nustatytas Konvencijos 10 straipsnio pažeidimas (vienbalsiai).

41 straipsnis: pareiškėjos motinai priteista 12 000 Eur neturtinei žalai atlyginti.

Pateikta atskiroji nuomonė.

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo didžiosios kolegijos 2023 m. vasario 14 d. sprendimas byloje

Halet prieš Liuksemburgą

(pareiškimo Nr. 21884/18, svarbos lygis – svarbiausios bylos)

Dėl pranešėjo apie pažeidimus saviraiškos laisvės pažeidimo ir jam taikytos baudžiamosios atsakomybės

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas dirbo bendrovėje „PricewaterhouseCoopers“ (PwC), kuri teikia audito, mokesčių konsultacijų ir verslo valdymo paslaugas. Visų pirma PwC savo klientų vardu rengia mokesčių deklaracijas ir prašo mokesčių administratorių išankstinių mokesčių sprendimų (angl. *tax rescripts*, ATA).

2012–2014 metais įvairios žiniasklaidos priemonės paskelbė kelis šimtus tokių konfidencialių dokumentų, siekdamas atkreipti dėmesį į itin naudingus mokesčių susitarimus, kuriuos 2002–2012 metais tarptautinių bendrovių vardu sudarė PwC ir Liuksemburgo mokesčių administratorius (vadinamoji „Luxleaks“ afera). 2011 metais buvęs PwC darbuotojas A. D. žurnalistui E. P. perdavė 45 000 puslapių. Po šių atskleidimų pareiškėjas nusprendė 2012 metais perduoti E. P. keturiolika tarptautinių bendrovių mokesčių deklaracijų ir du lydimočius raštus. Kai kuriuos iš šių šešiolikos dokumentų E. P. panaudojo antroje televizijos laidoje „Pinigų tyrimas“, parodytoje 2013 metais, praėjus metams po pirmosios laidos ta pačia tema transliacijos.

Pareiškėjas buvo atleistas iš PwC. Vėliau jis buvo nuteistas baudžiamojoje byloje, nes nacionaliniai teismai nesuteikė jam pranešėjo (angl. *whistle-blower*) statuso gynybos priemonės. Priešingai nei pareiškėjas, A. D. buvo išteisintas kaip pranešėjas apie pažeidimus.

Pareiškėjas teigė, kad apkaltinamasis nuosprendis buvo neproporcingas kišimasis į jo teisę į saviraiškos laisvę, numatytą Konvencijos 10 straipsnyje.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas pakartojė, kad apsauga, kuria pagal Konvencijos 10 straipsnį naudojasi pranešėjai, grindžiama būtinybe atsižvelgti į darbo santykiams būdingus bruožus: viena vertus, lojalumo, atsargumo ir diskretiškumo pareigą, kuriuos lemia pavaldumo santykiai, ir tam tikrais atvejais įsipareigojimą laikytis teisės aktuose nustatytos pareigos saugoti paslaptį; kita vertus, asmens ekonominio pažeidžiamumo padėtį valstybės institucijos ar įmonės, nuo kurių jie priklausomi darbo santykiais, atžvilgiu ir riziką patirti iš jų atsakomuosius veiksmus.

Teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad iki šiol sąvoka „pranešėjas“ nebuvo vienareikšmiškai teisiškai apibrėžta ir kad Teismas visada susilaikydavo nuo abstraktaus ir bendro apibrėžimo. Taigi, sprendžiant klausimą, ar asmeniui, teigiančiam, kad jis yra pranešėjas, taikoma Konvencijos 10 straipsnyje numatyta

apsauga, reikėjo atlikti vertinimą, kuriame būtų atsižvelgiama į kiekvieno atvejo aplinkybes ir kontekstą, kuriame jis įvyko.

Atsižvelgdamas į tai, Teismas nusprendė taikyti savo sprendime *Guja prieš Moldova*³ apibrėžtus peržiūros kriterijus, kad įvertintų, ar asmuo, atskleidęs konfidencialią informaciją, gautą darbo santykių kontekste, gali remtis Konvencijos 10 straipsnio apsauga ir, jei taip, tai kokia apimtimi. Be to, atsižvelgdamas į pokyčius, kurie įvyko nuo 2008 m., kai buvo priimtas sprendimas byloje *Guja*, tiek į tai, kokią vietą dabar užima pranešėjai apie pažeidimus demokratinėse visuomenėse, tiek į tai, kokį pagrindinį vaidmenį jie gali atlikti, Teismas manė, kad tikslinga patvirtinti ir įtvirtinti savo praktikoje nustatytus principus, susijusius su pranešėjų apie pažeidimus apsauga, patikslinant jų įgyvendinimo kriterijus atsižvelgiant į dabartinį Europos ir tarptautinį kontekstą.

Taikydamas šiuos principus šioje byloje, Teismas pažymėjo:

(1) *Galimybė pasinaudoti alternatyviais informacijos atskleidimo kanalais*. Teismas manė, kad tais atvejais, kai kalbama apie elgesį ar praktiką, susijusią su įprasta darbdavio veikla, ir kai jie patys savaime nėra neteisėti, veiksminga pagarba teisei skleisti viešojo intereso informaciją reiškia, kad tiesioginis naudojimas išoriniu pranešimo kanalu, įskaitant, prireikus, žiniasklaidą, turi būti laikomas priimtiniu.

(2) *Atskleistos informacijos autentiškumas*. Teismas pažymėjo, kad pareiškėjas žurnalistui perdavė dokumentus, kurių „tikslumą ir autentiškumą“ patvirtino Apeliacinis teismas ir kurie niekaip nekėlė abejonių. Todėl šis kriterijus buvo įvykdytas.

(3) *Pareiškėjo sąžiningumas*. Iš Apeliacinio teismo sprendimo paaiškėjo, kad pareiškėjas neveikė „siekdamas pasipelnyti ar pakenkti savo darbdaviui“. Taigi sąžiningumo kriterijus buvo įvykdytas tuo metu, kai buvo atskleista nagrinėjama informacija.

(4) *Visuomenės interesus dėl atskleistos informacijos*. Teismas pažymėjo, kad ginčijama informacija ne tik galėjo būti laikoma „nerimą keliančia ar skandalinga“, kaip nusprendė Apeliacinis teismas, bet ir suteikė naujų žinių, kurių svarbos negalima sumenkinti diskusijų apie „mokesčių vengimą, atleidimą nuo mokesčių ir mokesčių slėpimą“ kontekste, pateikus informaciją apie nagrinėjamų tarptautinių bendrovių deklaruojamo pelno dydį, Liuksemburge priimtus politinius sprendimus dėl pelno apmokestinimo ir jų pasekmes mokesčių sąžiningumo ir teisingumo požiūriu Europos lygmeniu ir ypač Prancūzijoje. Be to, su ginčijamu informacijos atskleidimu susijęs viešasis interesas negali būti vertinamas atskirai nuo to, kokią vietą ekonominiu ir socialiniu požiūriu dabar užima pasaulinės tarptautinės bendrovės. Informacija, susijusi su tarptautinių bendrovių, pavyzdžiui, tu, kurių mokesčių deklaracijas paviėšino pareiškėjas, mokestine praktika, neabejotinai prisidėjo prie vykstančių diskusijų, kurias sukėlė A. D. pirminis atskleidimas, dėl mokesčių vengimo, skaidrumo, sąžiningumo ir mokesčių teisingumo. Neabejotina, kad tai buvo informacija, kurios atskleidimu domėjosi visuomenė pačiame Liuksemburge, kurio mokesčių politika buvo tiesiogiai ginčijama, Europoje ir kitose valstybėse, kurių mokestinėms pajamoms galėjo turėti įtakos atskleista praktika.

(5) *Žalingas atskleidimo poveikis*. Teismas manė, kad pareiškėjo darbdavio patirta žala negali būti vertinama tik atsižvelgiant į galimą finansinį ginčijamo atskleidimo poveikį. Jis pripažino, kad PwC patyrė tam tikrą žalą reputacijai. Tačiau Teismas taip pat pažymėjo, kad nebuvo nustatyta jokia ilgalaikė žala. Teismas nusprendė, kad būtina išnagrinėti, ar ginčijamas informacijos atskleidimas turėjo įtakos kitiems interesams. Teismas atliko susijusių interesų pusiausvyrą. Šiuo atžvilgiu jis pakartojo savo išvadą, kad pareiškėjo atskleista informacija neabejotinai buvo susijusi su viešuoju interesu. Kartu jis negalėjo neatsižvelgti į tai, kad ginčijamas informacijos atskleidimas buvo atliktas pavogus duomenis ir pažeidus profesinę paslaptį, kurios pareiškėjas buvo įsipareigojęs laikytis. Tačiau Teismas atkreipė dėmesį į santykinį atskleistos informacijos svorį, atsižvelgdamas į jos pobūdį ir rizikas, susijusias su jos atskleidimu, mastą. Atsižvelgdamas į savo išvadas dėl viešų diskusijų apie tarptautinių bendrovių mokestinę praktiką svarbos tiek nacionaliniu, tiek Europos lygmeniu, prie kurių iš esmės prisidėjo pareiškėjo atskleista informacija, Teismas nusprendė, kad viešasis interesas, susijęs su šios informacijos atskleidimu, nusveria visus žalingus padarinius.

(6) *Sankcijos griežtumas*. Teismas pažymėjo, kad po to, kai darbdavys atleido pareiškėją iš darbo, jis buvo patrauktas baudžiamajon atsakomybėn ir, pasibaigus baudžiamajam procesui, kuris sulaukė didelio žiniasklaidos dėmesio, jam skirta 1 000 eurų bauda. Atsižvelgdamas į paskirtų bausmių pobūdį ir jų kumuliacinio poveikio sunkumą, visų pirma į tai, kad jos gali lemti pareiškėjo ar bet kurio kito pranešėjo susilaikymą nuo

³ Didžiosios kolegijos 2008 m. vasario 12 d. sprendimas byloje *Guja prieš Moldova* (pareiškimo Nr. 14277/04).

saviraiškos laisvės, Teismas nusprendė, kad pareiškėjo nuteisimas baudžiamąja tvarka negali būti laikomas proporcingu, atsižvelgiant į siekiamą teisėtą tikslą.

Apibendrinamas Teismas, įvertinęs įvairius interesus ir atsižvelgęs į pareiškėjo nuteisimo už nusikalstamą veiką pobūdį, sunkumą ir atgrasantį poveikį, padarė išvadą, kad kišimasis į jo teisę į saviraiškos laisvę, ypač į laisvę skleisti informaciją, nebuvo „būtinasis demokratinėje visuomenėje“. Tai lėmė, kad buvo pažeistas Konvencijos 10 straipsnis.

Išvada: nustatytas Konvencijos 10 straipsnio pažeidimas (12 balsų prieš 5).

41 straipsnis: pareiškėjui priteista 15 000 Eur neturtinei žalai atlyginti.

Pateiktos 2 atskirosios nuomonės.

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. vasario 28 d. Sprendimas dėl priimtumo byloje
Mitov ir kiti prieš Bulgariją
(pareiškimo Nr. 80857/17, svarbos lygis – 2)

Dėl žurnalistų teisės susipažinti su bylų medžiaga ir teismų sprendimų nuasmenintomis dalimis

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjai yra aštuoni žurnalistai iš įvairių Bulgarijos žiniasklaidos priemonių, rengiantys reportažus apie nacionalinę teismų sistemą, ir asociacija, kuri siekia gerinti šią sistemą ir „saugoti žmogaus ir pilietines teises“.

Remdamiesi Konvencijos 10 straipsniu, jie skundžiasi dėl dviejų dalykų: a) Vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. priimtų nuasmeninimo taisyklių, pagal kurias buvo panaikinta internetinė prieiga prie suskaitmenintos bylų medžiagos (anksčiau buvusios prieinamos neredaguota forma šio teismo internetinėje duomenų bazėje), ir pagal kurias visi asmens duomenys, skelbiami to teismo internetinėje duomenų bazėje, turėjo būti ištrinti iš skelbiamų sprendimų ir kitos bylų medžiagos, ir b) 2017 m. teisės aktų pakeitimų, pagal kuriuos galutiniai sprendimai baudžiamosiose bylose, kuriose asmenys buvo pripažinti kaltais ir jiems skirtos bausmės arba galutinai patvirtinami apkaltinamieji nuosprendžiai ir bausmės, turėjo būti paskelbiami atitinkamo teismo svetainėje tik po to, kai buvo imtasi priemonių jas vykdyti.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Šiuo atveju Teismas negalėjo padaryti išvados, kad informacija, prie kurios pareiškėjai teigė neturintys prieigos, buvo reikalinga įgyvendinti jų teisę į saviraiškos laisvę.

Dėl Vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. nuasmeninimo taisyklių Teismas pažymėjo, kad nebuvo jokių ypatingų aplinkybių, kurių pagrindu būtų taikomi keturi kriterijai dėl prieigos prie valstybės turimos informacijos, kurie buvo nustatyti sprendime *Magyar Helsinki Bizottság prieš Vengriją* [DK] (pareiškimo Nr. 18030/11), būtent, a) prašymo suteikti informaciją tikslas; b) ieškomos informacijos pobūdis; c) asmens, prašančio suteikti informaciją, vaidmuo ją „gaunant ir skleidžiant“ ir d) ar informacija buvo paruošta ir prieinama. Pareiškėjai skundėsi ne dėl konkrečios valstybės institucijos turimos informacijos ar net jos apibrėžtos kategorijos, tačiau dėl to, kad buvo neįmanoma internetu susipažinti su visa nuskaityta bylų medžiaga, esančia Vyriausiojo administracinio teismo duomenų bazėje, ir visų to teismo nutarčių ir sprendimų nuasmenintomis dalimis. Nors pareiškėjų vaidmuo kaip „visuomenės sargybinių“ buvo neabejotinas, jų argumentas, kad visa informacija buvo susijusi su viešojo intereso klausimais, ir kad galimybės su ja susipažinti neturėjimas kliudė jiems skleisti informaciją apie šiuos klausimus, buvo visiškai abstraktus.

Be to, tai, kas gali būti viešojo intereso klausimas, priklauso nuo kiekvieno atvejo aplinkybių. Ko gero, kai kurie iš aptariamų dokumentų ir informacijos buvo susiję su viešuoju interesu, o kai kurie – ne. Nebuvo įmanoma abstrakčiai atsakyti į šį klausimą, kuriam buvo taikomi minėti pirmasis ir antrasis kriterijai. Negalima sakyti, kad visos Vyriausiojo administracinio teismo nagrinėtos teisminės peržiūros ir kitos bylos buvo susijusios su viešojo intereso klausimais, kaip ši sąvoka buvo suprantama Teismo praktikoje, ir kad visa informacija, susijusi su tomis bylomis, taip pat buvo susijusi su tokiais klausimais. Bendro pobūdžio teiginiai, kodėl tam tikros rūšies valstybės institucijų turima informacija turi būti padaryta prieinama, nebuvo pakankama, kad būtų

galima taikyti Konvencijos 10 straipsnį. Atitinkamus dokumentus ir informaciją padarius laisvai prieinamus internete, jie neišvengiamai būtų prieinami ne tik pareiškėjams, bet ir bet kuriam visuomenės nariui. Be to, klausimas, ar pagal Konvencijos 10 straipsnį buvo reikalaujama, kad valstybės institucija atskleistų informaciją, skyrėsi nuo to, kokios viešinimo formos pakaktų, kad būtų tenkinami 6 straipsnio 1 dalies antro sakinio reikalavimai.

Pareiškėjų skundas dėl atidėto paskelbimo taisyklės taip pat nebuvo susijęs su jokiais konkrečiomis aplinkybėmis; jie ginčijo pačią taisyklę. Todėl buvo neįmanoma abstrakčiai įvertinti, ar ši nuostata iš tikrųjų trukdytų jiems informuoti apie viešojo intereso klausimus – vienais atvejais taip gali būti, o kitais – ne. Iš tiesų, nagrinėdamas vėlavimą viešai paskelbti teismo sprendimus pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies antrąjį sakinį, Teismas visada atsižvelgdavo į konkrečius nagrinėjamas aplinkybes.

Teismas negalėjo abstrakčiai pasisakyti dėl to, kaip nacionalinis teismas turėtų suteikti galimybę susipažinti su savo bylų medžiagoje esančiais dokumentais ir nuasmeninti savo nuosprendžius ir sprendimus arba kaip greitai jie turėtų būti paskelbti internete.

Išvada: pareiškimas nepriimtinas (nesuderinamas *ratione materiae*).

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. kovo 28 d. sprendimas byloje

Saure prieš Vokietiją (Nr. 2)

(pareiškimo Nr. 6091/16, svarbos lygis – 2)

Dėl žurnalisto teisės susipažinti su valdžios institucijos turima informacija, siekiant naudotis savo teise į saviraiškos laisvę

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas yra Vokietijos pilietis, žurnalistas, kuris dirba dienraštyje „Bild“.

Byla susijusi su jo teise susipažinti su Brandenburgo žemės teisingumo ministerijos turima informacija apie teisėjus ir prokurorą, kurie anksčiau dirbo buvusios Vokietijos Demokratinės Respublikos (VDR) Valstybės saugumo ministerijoje. Suvienijus Vokietiją, buvusioje VDR dirbusiems teisėjams ir prokurorams buvo suteikta galimybė pateikti prašymus įtraukti juos į naujųjų žemių teismų sistemą.

Pareiškėjas, remdamasis Konvencijos 10 straipsniu, skundėsi dėl vidaus teismų atsisakymo įpareigoti Brandenburgo žemės Teisingumo ministeriją suteikti jam tam tikrą jo prašomą informaciją apie teisėjus ir prokurorą, apie kuriuos buvo duomenų, kad jie anksčiau bendradarbiavo su buvusios VDR Valstybės saugumo ministerija.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Pirmiausia pasisakydamas dėl pareiškėjo prašymo, susijusio su atitinkamų asmenų vardų, pavardžių ir jų dabartinės tarnybos vietos atskleidimu, Teismas pažymėjo, kad vidaus valdžios institucijos, derindamos interesus už ir prieš atitinkamų asmenų vardų ir pavardžių atskleidimą, išnagrinėjo nemažai aspektų. Teismo manymu, pavardžių atskleidimas paveiktų atitinkamus teisėjus ir prokurorą tiek, kad būtų galima taikyti Konvencijos 8 straipsnį. Teismas darė išvadą, kad vidaus valdžios institucijos pateikė tinkamų priežasčių išvadai, jog asmenų interesai neatskleisti jų pavardžių nusveria pareiškėjo žurnalisto ir visuomenės interesus juos atskleisti. Teismas manė, kad vidaus valdžios institucijų pateiktos priežastys buvo ne tik svarbios, bet ir pakankamos, kad įrodytų, jog atsisakymas atskleisti teisėjų ir prokuroro pavardės buvo „būtinai demokratinėje visuomenėje“.

Toliau Teismas pasisakė dėl sprendimo atsisakyti atskleisti informaciją apie teisėjus ir prokurorą kaltinančius duomenis. Teismas pakartojo, kad teisė susipažinti su valdžios institucijos turima informacija arba Vyriausybės pareiga suteikti tokią informaciją asmeniui gali atsirasti pagal Konvencijos 10 straipsnį, kai galimybė susipažinti su informacija padeda asmeniui naudotis savo teise į saviraiškos laisvę, ypač „laisve gauti ir skleisti informaciją“, ir kai atsisakymas ją suteikti yra kišimasis į šią teisę. Tokia teisė ar pareiga taip pat gali

atsirasti dėl informacijos, kuri nėra ir neturi būti visuotinai prieinama. Būtina atlikti proporcingumo vertinimą atsižvelgiant į visus svarbius konkrečios bylos elementus.

Teismas manė, kad buvo svarbus visuomenės interesas žinoti asmenų, kurie informacijos prašymo pateikimo metu Brandenburgo žemėje tebedirbo teisėjais ir prokurorais, bendradarbiavimo su VDR Valstybės saugumo ministerija pobūdį ir laipsnį. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teismas sprendė, kad neišnagrinėjus, ar ginčijama informacija galėtų būti atskleista anonimine forma, kuri būtų leidusi pareiškėjui žurnalistui prisidėti prie diskusijų visuotinės svarbos klausimu, remiantis tvirtais faktais, ir neatlikus nagrinėjamų konkuruojančių interesų pusiausvyros, vidaus valdžios institucijos nepateikė svarbių ir pakankamų priežasčių, įrodančių, kad atsisakymas atskleisti papildomą informaciją apie teisėjus ir prokurorą kaltinančias išvadas buvo „būtinasis demokratinėje visuomenėje“. Atitinkamai buvo pažeistas Konvencijos 10 straipsnis dėl šios pareiškėjo prašymo suteikti informaciją dalies.

Galiausiai Teismas pasisakė dėl informacijos apie atitinkamų teisėjų dalyvavimą tam tikrų rūšių bylose. Pareiškėjas siekė sužinoti, kurie iš trylikos atitinkamų teisėjų nagrinėjo „bylas dėl VDR įvykdytų neteisėtų veiksmų“. Nustatyta, kad ši pareiškėjo prašymo vidaus teismams dalis buvo pernelyg neaiški, nes nebuvo galima nustatyti, kokias bylas jis turėjo omenyje. Nors pareiškėjas savo pareiškimuose Teismui pateikė papildomos informacijos apie tai, kokias bylas jis turėjo omenyje, tačiau nebuvo jokių nuorodų ar pareiškėjo teiginių, kad jam buvo užkirstas kelias pateikti pagrįstą pareiškimą vidaus teismuose. Konstatuota, kad vidaus valdžios institucijų atsisakymas atskleisti tam tikrą dalį pareiškėjo prašomos informacijos, susijusios su atitinkamų teisėjų dalyvavimu „bylose dėl VDR padarytų neteisėtų veiksmų“, nepažeidė Konvencijos 10 straipsnio.

Išvada: nustatytas Konvencijos 10 straipsnio pažeidimas dėl sprendimo atsisakyti atskleisti papildomą informaciją apie trylika teisėjų ir prokurorą kaltinančius duomenis (vienbalsiai); nenustatytas Konvencijos 10 straipsnio pažeidimas dėl atsisakymo atskleisti trylikos teisėjų ir prokuroro vardus, pavardes ir tarnybos vietas, taip pat dėl atsisakymo atskleisti atitinkamų teisėjų dalyvavimą tam tikrose bylose (vienbalsiai).

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. gegužės 2 d. sprendimas byloje
Mestan prieš Bulgariją
(pareiškimo Nr. 24108/15, svarbos lygis – 2)

Dėl administracinės baudos skyrimo už įstatyme numatytą absoliutų draudimą politikams rinkimų kampanijoje vartoti neoficialias kalbas

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjui, politinės partijos lyderiui ir kandidatui 2013 m. Bulgarijos Parlamento rinkimuose, už Rinkimų kodekso pažeidimą buvo skirta apie 250 Eur administracinė bauda, nes jis kalbėjo kita kalba (turkų) nei oficialioji kalba (bulgarų) viešame renginyje jo rinkimų kampanijos metu.

Rinkimų kodekse buvo nustatytas absoliutus draudimas rinkimų kampanijose vartoti bet kokią kitą kalbą nei oficialioji kalba, o už įstatymų pažeidimus buvo taikomos administracinės sankcijos – baudos.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

EŽTT pažymėjo, jog valdžios institucijų sprendimas skirti baudą yra susijęs su įsikišimu į pareiškėjo saviraiškos laisvę. Toks įsikišimas buvo nustatytas 2011 m. Rinkimų kodekse.

Teismas atkreipė dėmesį, kad susitariančių šalių kalbinei politikai įtakos turėjo daugybė istorinio, kalbinio, religinio ir kultūrinio pobūdžio veiksnių, todėl buvo labai sunku, o gal net neįmanoma rasti bendrą vardiklį. Todėl Teismas laikė, kad tam tikrais atvejais valstybės valdžios institucijoms šioje srityje suteikta vertinimo laisvė yra ypač plati.

Tačiau demokratinėje visuomenėje teisė į saviraiškos laisvę ir teisė į laisvus rinkimus pagal Protokolo Nr. 13 straipsnį yra tarpusavyje susijusios ir pirmoji turi būti vertinama atsižvelgiant į antrąją. Žodžio laisvė yra esminė užtikrinant laisvą žmonių nuomonės reiškimą, renkantį įstatymų leidžiamąją valdžią. Dėl šios

priežasties laikotarpiu prieš rinkimus yra ypač svarbu, kad būtų leista laisvai skleisti visų rūšių nuomones ir informaciją. Politinio diskurso ir rinkimų kontekste valstybėms suteikta vertinimo laisvės riba yra siaura, ypač artėjant rinkimams ar referendumams, kai demokratijos interesai yra itin svarbūs. Todėl apribojimai politinėms partijoms laisvai reikšti savo nuomonę turi būti kruopščiai stebimi.

Byla nebuvo susijusi su neoficialios kalbos vartojimu bendraujant su valdžios institucijomis ar bendraujant su oficialiomis institucijomis. Šis klausimas buvo susijęs su kalbiniu apribojimu, taikomu asmenims santykiuose su kitais asmenimis, nors ir viešo susirinkimo rinkimų kampanijos metu. Konvencijos 10 straipsnis apima laisvę gauti ir skleisti informaciją ir idėjas bet kuria kalba, kuri leidžia asmenims dalyvauti viešame keitimasi įvairia kultūrine, politine ir socialine informacija bei idėjomis. Tokiais atvejais kalba kaip išraiškos priemonė neabejotinai nusipelno apsaugos pagal Konvencijos 10 straipsnį.

Teismas šioje byloje nenagrino apskritai, ar valstybė turėtų leisti rinkimų kampanijų metu vartoti bet kurią kitą kalbą, išskyrus oficialiąją kalbą, ar kitas kalbas, o vertino, jei toks vartojimo apribojimas egzistuoja, ar jo taikymo sritis ir būdas buvo suderinami su Konvencijos 10 straipsnio standartais.

Dėl absoliutaus nagrinėto draudimo pobūdžio nacionaliniams teismams nebuvo sudaryta galimybė atlikti kruopščią teisminę kontrolę. Apygardos teismas apsiribojo patikrinimu, ar per savo rinkimų kampaniją pareiškėjas aptariamame mitinge kalbėjo kita nei bulgarų kalba. Aukštesnės instancijos teismas tokiam požiūriui visiškai pritarė, pabrėždamas absoliutų draudimo pobūdį. Šio draudimo absoliutų pobūdį dar labiau patvirtino ankstesni teismo sprendimų pavyzdžiai, kurie atskleidė, kad teismai, vertindami, ar regionų gubernatorių priimti sprendimai panašiose situacijose buvo teisėti, siekė išsiaiškinti, ar asmens, kaltinamo pažeidimu, pastabos buvo pateiktos kita nei bulgarų kalba ir ar jos buvo pateiktos rinkimų kampanijos metu.

EŽTT nurodė, kad valstybės iš esmės turi teisę reguliuoti kandidatų ir kitų asmenų kalbų vartojimą – tam tikromis formomis arba bendravimo su visuomene aplinkybių požiūriu – per rinkimų kampanijas ir, jei reikia, nustatyti tam tikrus apribojimus ar sąlygas dėl „neatidėliotino visuomeninio poreikio“. Tačiau reglamentavimo sistema, kurią sudaro visiškai neoficialių kalbų vartojimo draudimas, susietas su administracinėmis sankcijomis, negali būti laikoma suderinama su pagrindinėmis demokratinės visuomenės vertybėmis, įskaitant žodžio laisvę. Šiuo atžvilgiu kalba, kurią pareiškėjas vartojo šioje byloje, t. y. turkų, buvo ir jo gimtoji, ir mažumos, į kurią jis kreipėsi, kalba, įskaitant vyresnio amžiaus žmones, kurie geriau supranta turkų nei bulgarų kalbą. Atsižvelgiant į specifinį rinkimų kontekstą ir į tai, kad laisvi rinkimai yra neįsivaizduojami be laisvo politinių nuomonių ir informacijos judėjimo, teisė skleisti savo politines pažiūras ir idėjas bei kitų teisė jas gauti būtų beprasmiška, jei galimybė vartoti kalbą, kuri gali tinkamai perteikti tas nuomones ir idėjas, sumažinama dėl sankcijų, net jei jos yra ir administracinio pobūdžio, grėsmės.

Iš trisdešimt septynių tyrime dalyvavusių susitariančiųjų šalių nė viena valstybė, išskyrus Ukrainą, nebuvo priėmusi tokių teisės aktų nuostatų, kaip taikomos Bulgarijoje. Be to, atitinkamą Bulgarijos rinkimų kodekso nuostatą ne kartą kritikavo Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos Patariamasis komitetas, Venecijos komisija ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija, nustatę, kad ji atima iš mažumų galimybę veiksmingai dalyvauti viešuosiuose reikaluose per rinkimus. Kompetentingų tarptautinių institucijų rekomendacijose ir nuomonėse taip pat buvo pabrėžta, kad svarbu leisti mažumų grupių kandidatams rinkimų kampanijoje vartoti savo gimtąją kalbą tam, kad tokioms grupėms priklausantys asmenys galėtų dalyvauti rinkimuose lygiomis teisėmis su kitais piliečiais.

Šie samprotavimai atitiko Teismo palaikomas demokratinės visuomenės vertybes. Šios bylos kontekste Teismas pabrėžė pliuralizmo, tolerancijos ir mažumų apsaugos svarbą demokratinėje visuomenėje ir pastebėjo, kad pagarba mažumoms toli gražu ne silpnina demokratiją, o gali ją tik sustiprinti.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ir nepaisant nacionalinėms valdžios institucijoms suteiktos vertinimo laisvės, Teismo vertinimu, aptariamasis draudimas neatitiko neatidėliotino socialinio poreikio ir nebuvo proporcingas Konvencijos 10 straipsnio 2 dalyje nurodytiems teisėtiems tikslams. Todėl įsikišimas į pareiškėjo teises, sąlygotas draudimo, nustatyto atitinkamu metu galiojusiame Rinkimų kodekse, negali būti laikomas reikalingu demokratinėje visuomenėje.

Išvada: nustatytas Konvencijos 10 straipsnio pažeidimas (vienbalsiai).

41 straipsnis: pareiškėjui priteista 1 200 Eur neturtinės žalos atlyginimo.

[Prieiga internete \(prancūzų k.\)](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo didžiosios kolegijos 2023 m. gegužės 15 d. sprendimas byloje

**Sanchez prieš Prancūziją
(pareiškimo Nr. 45581/15, svarbos lygis – 2)**

Dėl pareigos ištrinti kitų asmenų paliktus neapykantą ar smurtą kurstančius komentarus, matomus vietos politiko viešojoje Facebook paskyroje

Faktinės aplinkybės

Politikas ir kandidatas rinkimuose Prancūzijos teismų baudžiamojo proceso tvarka nubaustas bauda už tai, kad iš savo socialinio tinklo Facebook profilio nepašalino po jo įrašų paliktų kitų asmenų komentarų, kuriais kurstyta neapykanta ar smurtas prieš musulmonus. Tarp komentarų buvo tokios replikos, kaip „nėra gatvės, kurioje nebūtų kebabinės ir mečetės, karaliauja narkotikų prekeiviai ir prostitutės, nenuostabu, kad jis pasirinko Briuselį, naujosios pasaulio šariato tvarkos sostinę“ ir „visame miesto centre įsikūrę šišos barai ir apsidangščiusios moterys... Pažiūrėkite, kas atsitiko Nimui, vadinamajam romėnų miestui <...> musulmonų sąjungininkai“. Pareiškėjas teigė, kad nubaudimu buvo pažeista jo saviraiškos laisvė, kadangi iš jo reikalaujama prisiimti neproporcingai didelę našta stebėti komentarus, kuriuos kiti Facebook naudotojai bet kuriuo metu gali palikti jo viešojoje Facebook paskyros sienoje.

Pareiškėjas kreipėsi į EŽTT dėl Konvencijos 10 straipsnio pažeidimo.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

EŽTT Didžioji kolegija neprieštaravo, kad buvo apribota pareiškėjo saviraiškos laisvė, tačiau, teismo vertinimu, šis apribojimas atitiko visas būtinas sąlygas: buvo nustatytas įstatymu, juo siekta teisėto tikslo ir jis buvo būtinas demokratinėje visuomenėje. Pirmiausia EŽTT pabrėžė, kad teisės normas turi būti galima numatyti, nes įstatymai turi būti suformuluoti pakankamai tiksliai, kad asmenys galėtų pagal juos reguliuoti savo elgesį. Nors klausimas dėl Facebook paskyros turėtojo (šiuo atveju – politiko rinkimų kampanijos metu), atsakomybės už jo sienoje paskelbtas pastabas, ypač politiniame ir rinkimų kontekste, tuo metu dar nebuvo suformuluotas konkrečioje teismų praktikoje, tam tikros abejonės dėl pasekmių įstatymą taikant ribiniams faktams savaime nereiškia, kad jo taikymas neatitinka numatymo reikalavimo, o tai, kad tai buvo pirmoji tokio pobūdžio byla, savaime nereiškia, kad įstatymo aiškinimo nebuvo galima numatyti. EŽTT vertinimu, byloje iškelto teisinio klausimo naujumas savaime nebuvo nesuderinamas su teisės prieinamumo ir numatomumo reikalavimais. Teismui abejonių nekilo ir dėl to, kad įsikišimu buvo siekiama ne tik teisėto tikslo apsaugoti kitų asmenų reputaciją ar teises, bet ir tikslo užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ir nusikaltimams.

EŽTT pabrėžė, kad universalios neapykantos kalbos apibrėžties nėra ir kiekvienu atveju reikia vertinti konkrečių komentarų turinį. Apžvelgiamu atveju palikti komentarai apie musulmonus laikyti įžeidžiančiais ir užgauliais. Vertindamas argumentą, kad komentarai atspindi partijos politinį manifestą, EŽTT pabrėžė, kad rinkimų kontekste rasistinis ir ksenofobinis diskursas tampa dar žalingesnis. Pripažindamas, kad visų komentarų, ypač paliekamų populiariose paskyrose, stebėseną yra sudėtinga, EŽTT nesutiko, kad toks asmuo kaip pareiškėjas (ypač įvertinus tai, kad jis dar ir politikas) būtų visiškai atleistas nuo bet kokios atsakomybės, nes tai galėtų paskatinti piktnaudžiavimą, įskaitant neapykantos kalbą ir dezinformaciją. Atsakomybė turėtų būti dalijama tarp įvairių socialinių tinklų dalyvių, o atsakomybės priskyrimo laipsnis ir būdas pritaikytas atsižvelgiant į kiekvieno iš jų objektyvią situaciją.

Siekiant kuo greičiau nustatyti aiškiai neteisėtus komentarus ir užtikrinti, kad jie būtų ištrinti per protingą laiką, net jei nukentėjusioji šalis apie tai nepranešė, pageidautinas minimalus vėlesnis moderavimas ar automatinis filtravimas, nesvarbu, ar tai atliktų pats Facebook paskyros šeimininkas, veikiantis kaip profesionalus subjektas, kuriantis ir teikiantis socialinį tinklą savo naudotojams, ar paskyros turėtojas, kuris naudojami platforma savo straipsniams ar nuomonėms skelbti ir leidžia kitiems naudotojams palikti savo komentarus. Teismas atkreipė dėmesį, kad pareiškėjas pats sprendė, ar priėmimą prie savo sienos suteikti visiems, ar apriboti jį tik tam tikram žmonių ratui. Pirmuoju atveju kiekvienas, o ypač politikas, turintis bendravimo su visuomene patirties, turi suvokti didesnę riziką nederamų pastabų, kurios gali pasirodyti ir tapti matomos platesnei auditorijai.

Žinomumo ir reprezentatyvumo laipsnis neišvengiamai suteikia tam tikrą atgarsį ir autoritetą atitinkamo asmens žodžiams, veiksams ar neveikimui. Todėl tikslinga atlikti proporcingumo analizę, grindžiamą

atsakomybės, kuri gali būti priskirta tokiam asmeniui, laipsniu: riboto žinomumo ir reprezentatyvumo privatus asmuo turės mažiau pareigų nei vietos politikas ir kandidatas, siekiantis būti išrinktas į vietos valdžios institucijas, o jam savo ruožtu teks mažesnė našta nei nacionaliniam veikėjui, kuriam reikalavimai bus dar griežtesni dėl jo žodžiams suteikiamos svarbos ir apimties bei išteklių, kuriais jis turės didesnę prieigą veiksmingai įsikišti socialinių tinklų platformose.

Išvada: nenustatytas Konvencijos 10 straipsnio pažeidimas (13 balsų prieš 4).

Pareikštos 4 atskirosios nuomonės.

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. birželio 27 d. sprendimas byloje
Zhablyanov prieš Bulgariją
(pareiškimo Nr. 36658/18, svarbos lygis – 2)

Dėl Bulgarijos Parlamento pirmininko pavaduotojo pašalinimo iš posto už komunistinio režimo represijas pateisinančias kalbas ir elgesį

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas – Bulgarijos Parlamento narys, išrinktas pagal Bulgarijos socialistų partijos (toliau – BSP) sąrašą. BSP buvo Bulgarijos komunistų partijos, kuri šalį valdė nuo 1948 m. iki komunistinio režimo žlugimo, įpėdinė. 1990 m. Bulgarijos komunistų partija buvo pervadinta į BSP. 2018 m. sausio mėn. pareiškėjas buvo išrinktas vienu iš penkių Parlamento pirmininko pavaduotojų, po to, kai jį išskėlė BSP. 2018 m. vasario mėn., po GERB (valdančiosios koalicijos vadovujančios partijos) parlamentarų grupės siūlymo, kuriame teigiama, kad pareiškėjas sistemingai piktnaudžiavo savo įgaliojimais, kaip apibrėžta Asamblėjos taisyklių 5 taisyklės 1 dalies 2 punkte, Parlamentas jį pašalino iš Parlamento pirmininko pavaduotojo pareigų.

Nurodomas pareiškėjo piktnaudžiavimas buvo susijęs su trimis 2018 m. sausio ir vasario mėn. įvykiais. Pirma, per plenarinę diskusiją dėl Bulgarijos ir buvusios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos sutarties pareiškėjas sukritikavo sutartį, kvalifikuodamas ją kaip „negyvąją“, „prasimanymą“ ir „materialinės naudos siekį“. Antra, plenariniame posėdyje jis pertraukė tylos minutę, pasiūlytą GERB, skirtą komunistinio režimo aukoms, ypač tiems, kurie buvo nuteisti mirties bausme arba ilgam kalėti Liaudies teismo, įsteigto po 1944 m. rugsėjo 9 d. perversmo, kurį įvykdė nauja komunistų vadovaujama Bulgarijos vyriausybė, siekdama teisti ankstesnio monarchinio režimo lyderius ir su jais bendradarbiavusius asmenis. Pareiškėjas ne kartą kalbėjo sakdamas, kad Antrojo pasaulinio karo pabaigoje tokie teismai buvo surengti visoje Europoje, siekiant teisti su Ašies valstybėmis bendradarbiavusius asmenis. Jo teigimu, fašizmo aukos ir pasipriešinimo judėjimo dalyviai taip pat turėtų būti įamžinti. Po įspėjimo Parlamento pirmininkas turėjo išjungti pareiškėjo mikrofoną.

Trečia, BSP paskelbė deklaraciją, kurioje *inter alia* skelbiama, kad „Liaudies teismas“ buvo įsteigtas sąjungininkų sprendimu ir kad tai buvo būtinas ir neišvengiamas teisingumas karo metu. Žiniasklaidos teigimu, deklaraciją parengė pareiškėjas. Partija beveik iš karto atsiribojo nuo deklaracijos. Pokalbyje su žurnalistu pareiškėjas neigė ją parašęs, bet iš esmės su ja sutiko.

Konstitucinis Teismas atmetė šešiasdešimties parlamentarų prašymą pripažinti pareiškėjo pašalinimą iš Parlamento pavaduotojo posto prieštaraujančiu Konstitucijai. Jis nustatė, kad pareiškėjas sistemingai piktnaudžiavo savo įgaliojimais ir kad jo elgesio sistemingumas neturėjo vien tik kiekybinio matmens. Pareiškėjo pareiškimai prieštaravo 2000 m. aktui, kuriuo Bulgarijos komunistinis režimas paskelbtas nusikalstamu. Jis taip pat pažeidė parlamentines etikos taisykles.

Taigi byloje buvo keliami du su Konvencijos 10 straipsniu susiję klausimai. Pirma, ar Bulgarijos Parlamento pirmininko pavaduotojo pašalinimas iš pareigų dėl jo viešų pareiškimų gali būti vertinamas kaip kišimasis į jo saviraiškos laisvės teisę, kaip apibrėžta Konvencijos 10 straipsnio 1 dalyje, ypač vertinant užimto posto pobūdį. Antra, ar toks pašalinimas, kuris daugiausia buvo pagrįstas pareiškimu, pateisinančiu „Liaudies teismą“ – nepaprastą baudžiamąjį tribunolą, veikusį pirmaisiais komunistinio Bulgarijos užėmimo metais 1944–1948 m., – gali būti laikomas atitinkančiu Konvencijos 10 straipsnio 2 dalį, o ypač, ar tai buvo „būtina demokratinėje visuomenėje“.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

EŽTT pažymėjo, kad pareiškėjo pašalinimas iš Pirmininko pavaduotojo pareigų buvo nustatytas teisiniame reguliavime (Asamblėjos taisyklėse), taip pat pagal Konvencijos 10 straipsnio 2 dalį tokiu pašalinimu buvo siekiama apsaugoti moralę ir kitų asmenų teises.

Teismas išdėstė, kad pirmajame pareiškėjo pareiškime buvo pateikta griežta tarptautinės sutarties kritika ir, vargu, ar tai galėtų pateisinti pareiškėjo atžvilgiu taikytas priemones. Opozicinis Parlamento narys turėjo teisę vartoti griežtą kalbą kritikuodamas Vyriausybę ir jos politiką. Pareiškėjo vartoti žodžiai buvo aštrūs, bet jie nevertinti kaip kurstantys neapykantą ar antidemokratinę kalbą. Tačiau, kadangi Konstitucinio Teismo sprendime tai nepaminėta, šis teiginys negalėjo būti vertinamas įsikišimo į pareiškėjo teises būtinumo aspektu.

Antrasis pareiškimas – pareiškėjo primygtinis reikalavimas paminėti ir fašizmo aukas – buvo pareikštas dieną, skirtą komunizmo aukų atminimui. Pareiškėjas kalbėjo kaip politinės partijos, kuri buvo Komunistų partijos įpėdinė, labiausiai atsakingos už „Liaudies teismo“ sukūrimą ir veikimą, atstovas. Jis šlovino politinį smurtą, kuriuo ši partija užsiėmė praeityje, išjuokė tylos minutę pasiūliusį parlamentarą ir jo „Liaudies teismo“ vertinimą, gynė to tribunolo veiklą ir iš esmės paniekino visus to teismo nuteistus žmones, kas prieštarauja Konvencijos vertybėms. Todėl tai nenusipelnė didesnės apsaugos, kuri paprastai suteikiama viešojo intereso klausimais. Galiausiai pareiškėjas sutrukdė tylos minutę, kai jam žodis nebuvo suteiktas.

Dėl trečiojo teiginio, kaip netiesiogiai pripažino Konstitucinio Teismo dauguma, pareiškėjas buvo deklaracijos dalies, kuri pateisino „Liaudies teismą“, autorius. Nors Teismas neturėjo pasisakyti dėl grynai istorinių faktų, „Liaudies teismo“ vaidmens Bulgarijos istorijoje suvokimas buvo svarbus, norint suprasti pareiškėjo žodžių prasmę. Dešimtajame dešimtmetyje daugelis „Liaudies teismo“ priimtų nuosprendžių buvo panaikinti, nes buvo, *inter alia*, politiškai motyvuoti ir nepagrįsti konkrečiais įrodymais. Tiek Aukščiausiasis Teismas, tiek Konstitucinis Teismas „Liaudies teismą“ apibūdino kaip neeilinį tribunolą, prieštaraujantį pagrindiniams baudžiamosios teisės ir teisingumo principams, kaip neatitinkantį tinkamo proceso reikalavimų. 2000 m. įstatymų leidėjas priėmė memorialinį įstatymą, smerkiantį „Liaudies teismą“ kaip politinių represijų įrankį. Teismui bet koks kategoriškas ir visapusiškas tokio tribunolo, kuris prieštaravo pagrindiniams teisingo bylos nagrinėjimo reikalavimams, pateisinimas gali būti vertinamas kaip prieštaraujantis pagrindinėms Konvencijos vertybėms. Iš tiesų Teismas nuosekliai pabrėžė, kokią svarbią vietą demokratinėje visuomenėje užima teisė į teisingą teismą (žr., pvz., 1970 m. sausio 17 d. sprendimo *Delcourt prieš Belgiją* 25 punktą, 1979 m. spalio 9 d. sprendimo *Airey prieš Airiją* 24 punktą, kt.).

Teismo vertinimu, pareiškėjo pareiškimas neturėjo niuansų, jis nebuvo pateiktas pačiame momento įkarštyje, o buvo rašytinis. Pareiškėjo pareiškimo formuluotė, atrodo, buvo gana sąmoninga. Todėl tai prieštaravo demokratinėms vertybėms ir nenusipelnė didesnės apsaugos.

Būtinybė pašalinti pareiškėją iš pareigų turėjo būti vertinama atsižvelgiant į Bulgarijos istoriją po Antrojo pasaulinio karo ir į totalitarinį komunistinio režimo pobūdį. Atsižvelgiant į neseną istoriją, valstybės, patyrusios komunistines represijas ir žiaurumus, turėjo ypatingą moralinę atsakomybę nuo jų atsiriboti. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos 2006 m. sausio 26 d. rezoliucijoje Nr. 1481 Dėl būtinybės tarptautiniu mastu pasmerkti totalitarinių komunistinių režimų nusikaltimus pažymėta, kad šie žiaurumai nebuvo tinkamai ištirti ir, palyginti, visuomenė buvo menkai apie juos informuota, todėl, Teismo vertinimu, ši atsakomybė tam tikra prasme tapo dar svarbesnė. Vargu, ar būtų galima teigti, kad teiginiai apie „Liaudies teismą“ Bulgarijoje turėjo tik istorinę reikšmę. Todėl valdžios institucijoms nebuvo netinkama reaguoti į pareiškėjo pareiškimą.

Galiausiai, kalbant apie sankcijos griežtumą, pareiškėjas neturėjo stabilios kadencijos, o jo pašalinimas iš Pirmininko pavaduotojo pareigų buvo labiau prevencinis, o ne baudžiamasis. Šios priemonės poveikis buvo gana simbolinis ir neturėjo ilgalaikių pasekmių pareiškėjui, nors dėl to buvo sumažintas darbo užmokestis. Pareiškėjas nebuvo praradęs parlamentaro mandato ir jam nebuvo užkirstas kelias skleisti savo nuomonę. Jo politinė partija galėjo jį pakeisti kitu Pirmininko pavaduotoju, ką ir padarė.

Atsižvelgdamas į visus pirmiau nurodytus veiksnius – ginčijamų pareiškimų pobūdį, kontekstą, kuriame Bulgarijos valdžios institucijos reagavo į juos, ir priemonių, kurių jos ėmėsi reaguodamos, pobūdį – Teismas įvertino, kad kišimasis į pareiškėjo saviraiškos laisvės teisę gali būti laikomas „būtinu demokratinėje visuomenėje“.

Išvada: nenustatytas Konvencijos 10 straipsnio pažeidimas (6 balsai prieš 1).

Pateiktos 2 atskirosios nuomonės.

[Prieiga internete](#)

SUSIRINKIMŲ IR ASOCIACIJŲ LAISVĖ (11 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. sausio 17 d. sprendimas byloje *Hoppen ir AB „Amber Grid“ darbuotojų profesinė sąjunga prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 976/20, svarbos lygis – 2)

Dėl tinkamų apsaugos nuo diskriminacinio profesinės sąjungos lyderio atleidimo priemonių

Faktinės aplinkybės

Pirmasis pareiškėjas dirbo akcinėje bendrovėje „Amber Grid“ (toliau – Bendrovė) nuo 1993 m. Bendrovės darbuotojai 2017 m. įkūrė profesinę sąjungą (antrasis pareiškėjas), kurios nariu tapo ir pirmasis pareiškėjas. Vėliau tais pačiais metais profesinė sąjunga pradėjo derybas dėl naujos kolektyvinės sutarties. Pareiškėjai teigė, kad 2017 m. Bendrovės atstovas žodžiu pasiūlė pirmajam pareiškėjui išeiti iš darbo Bendrovėje. Vėliau jis sulaukė rašytinio pasiūlymo išeiti iš darbo darbdavio ir darbuotojo sutarimu, tačiau su pasiūlymu nesutiko. Netrukus po to, kai pirmasis pareiškėjas buvo išrinktas profesinės sąjungos vadovu pavaduotoju, Bendrovė informavo jį apie tai, kad kreipėsi į Lietuvos Respublikos valstybinę darbo inspekciją prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VDI) sutikimo dėl pareiškėjo atleidimo darbdavio valia. 2018 metais buvo pasirašyta nauja kolektyvinė sutartis, o 2019 metais pirmasis pareiškėjas buvo atleistas iš darbo.

Prieš atleidžiant pareiškėją, vyko procesas VDI ir administraciniuose teismuose. VDI ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nenustatė jokių pagrindų pripažinti, kad Bendrovės siekis atleisti pirmąjį pareiškėją buvo kaip nors susijęs su jo, kaip profesinės sąjungos nario, veikla. Po atleidimo, pirmasis pareiškėjas inicijavo procesą bendrosios kompetencijos teismuose dėl atleidimo teisėtumo ir pagrįstumo. Vilniaus apygardos teismas konstatavo, kad Bendrovė neturėjo pareigos gauti profesinės sąjungos sutikimą atleidžiant darbuotoją. Teismas pažymėjo, jog atleidimas nagrinėjamu atveju nebuvo susijęs su pirmojo pareiškėjo veikla profesinėje sąjungoje, keli liudytojai teisme patvirtino, jog pirmojo pareiškėjo asmeninės savybės ir bendravimo būdas kūrė įtampą darbe ir trukdė sklandžiai Bendrovės veiklai.

Pirmasis pareiškėjas 2019 m. ir 2021 m. teikė individualius konstitucinius skundus, tačiau jie nebuvo priimti.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas pripažino, kad pirmojo pareiškėjo skundas susijęs su Konvencijos 14 straipsniu, taikant jį kartu su Konvencijos 11 straipsniu, o antrojo pareiškėjo (profesinės sąjungos) skundas susijęs tik su Konvencijos 11 straipsniu.

Teismas pažymėjo, kad teisinis reguliavimas, numatantis galimybę darbdavio valia atleisti darbuotojus, įskaitant ir profesinės sąjungos narius ir lyderius, dėl priežasčių, be kita ko, tokių, kurioms taikytinas Lietuvos Respublikos darbo kodekso 59 straipsnis (tokių kaip darbuotojo asmeninės savybės, elgesys darbe ir santykiai su kolegomis) negali būti vertinamas kaip savaime paneigiantis profesinių sąjungų ir jų narių teises, jeigu nacionalinė teisė ir praktika užtikrina tinkamus saugiklius, apsaugančius nuo diskriminacijos dėl veiklos profesinėje sąjungoje. Pasisakydamas dėl pirmojo pareiškėjo atleidimo ir vertindamas su tuo susijusį teisinį reguliavimą – Lietuvos Respublikos darbo kodekso 59 straipsnį – Teismas nenustatė problemų pačiame teisiniame reguliavime ir pažymėjo, kad minėtame straipsnyje yra nustatyti pakankami apsaugos nuo diskriminacijos prieš profesinių sąjungų narius saugikliai.

Nors pareiškėjai teigė, kad profesinės sąjungos nario atleidimas gali būti vykdomas tik gavus profesinės sąjungos, o ne VDI sutikimą, Teismas konstatavo, kad valstybės narės turi plačią vertinimo teisę nuspręsti, kaip apsaugoti profesinių sąjungų laisvę ir profesinių sąjungų narių profesinius interesus. Skirtingose šalyse egzistuoja skirtingi darbuotojų apsaugos nuo atleidimo dėl darbuotojų atstovavimo veiklos modeliai. Konvencijos 11 straipsnis negali būti vertinamas kaip sukuriantis pareigą valstybėms narėms nacionalinėje teisėje įtvirtinti nuostatas, numatančias, kad profesinės sąjungos narys ar vadovas negali būti atleistas, nebent

yra gautas profesinės sąjungos sutikimas. Toks reikalavimas nėra įtvirtintas Tarptautinės darbo organizacijos konvencijose. Todėl tokio reikalavimo nenustatymas nacionalinėje teisėje pats savaime neprieštarauja pareiškėjų konvencinėms teisėms.

Vertindamas nacionalinių procedūrų efektyvumą, Teismas pripažino įvairius trūkumus nagrinėjant pareiškėjo skundą VDI, be kita ko, atmetant pareiškėjų skundus kaip grindžiamus tik subjektyviu suvokimu ir nepagrįstus jokiais įrodymais, pareiškėjų argumentus dėl diskriminacijos nagrinėjant paviršutiniškai (VDI pripažino, kad neturi jokios metodikos, vertinant, ar atleidimas susijęs su darbuotojų atstovavimo veikla), neinformuojant pareiškėjų apie jų atžvilgiu priimtą sprendimą, nors savalaikis informavimas buvo ypač svarbus siekiant apskųsti priimtą sprendimą.

Vis dėlto, nepaisant minėtų trūkumų, Teismas vertino, kad jie buvo ištaisyti nagrinėjant bylą administraciniuose teismuose. Teismas pažymėjo, kad administraciniai teismai atsakė į visus pagrindinius argumentus, susijusius su galima diskriminacija ir pateikė tinkamus ir pakankamus argumentus juos atmesdami. Buvo įvertintas pirmojo pareiškėjo vaidmuo kolektyvinių derybų metu ir jo atleidimo poveikis minėtoms deryboms, teismai atmetė pirmojo pareiškėjo teiginius, kad jis niekada nebuvo sulaukęs kritikos dėl savo atliekamo darbo prieš tapdamas profesinės sąjungos nariu. Teismas priminė ankstesnes bylas, kuriose buvo nustatyti *prima facie* prieš profesines sąjungas nukreiptos diskriminacijos atvejai, tačiau nagrinėjamu atveju nenustatė jokių panašių represijų požymių, kurias būtų taikiusi Bendrovė prieš profesinės sąjungos narius. Nepaisant pirmojo pareiškėjo atleidimo, kolektyvinės derybos tęsėsi ir buvo pasirašyta nauja kolektyvinė sutartis. Be to, nebuvo pagrindo teigti, kad profesinės sąjungos narių skaičius sumažėjo drastiškai. Teismas nevertino, kad kelių darbuotojų, kurie buvo profesinės sąjungos lyderiai, pasitraukimas pats savaime įrodo darbdavio represijų taikymą, ypač įvertinus tai, kad nebuvo jokių požymių, jog bent vienas iš jų pateikė skundus prieš Bendrovę ar kad kuris nors atleidimas buvo atsakingų institucijų pripažintas neteisėtu.

Pasisakydamas dėl įrodinėjimo naštos Konvencijos 14 straipsnio vertinimo atveju, Teismas pažymėjo, kad kai pareiškėjas pagrindžia skirtingą asmenų vertinimą panašiomis aplinkybėmis, valstybei tenka pareiga įrodyti, kad toks skirtingas vertinimas buvo pateisinamas. Ši taisyklė buvo taikoma byloje, susijusiose su galima diskriminacija dėl dalyvavimo profesinės sąjungos veikloje, pažymint, kad kai pareiškėjas įrodo *prima facie* diskriminacijos atvejį, įrodinėjimo našta pereina atsakovui ir darbdavys, kuris dažniausiai ir turi reikalingus įrodymus, turi įrodyti pareiškėjo atleidimo teisėtumą. Nagrinėjamu atveju nei individualios aplinkybės, susijusios su pirmojo pareiškėjo atleidimu, nei Bendrovės bendras požiūris į profesinę sąjungą ir jos narius nebuvo tokios, kad nepriklausomam stebėtojiui leistų daryti pagrįstą išvadą, jog pirmojo pareiškėjo veikla profesinėje sąjungoje suvaidino pagrindinį vaidmenį darbdaviui atleidžiant jį iš darbo. Atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjai neįrodė *prima facie* diskriminacijos atvejo prieš pirmąjį pareiškėją dėl jo darbuotojų atstovavimo veiklos, nebuvo pagrindo įrodinėjimo našta perkelti darbdaviui.

Pasisakydamas dėl proceso bendrosios kompetencijos teismuose, Teismas pažymėjo, kad nors Darbo kodekso 59 straipsnis vertintas kaip netaikomas valstybės įmonėms, tačiau teismai laikė, kad, skirtingai nei valstybės įmonėms, valstybei priklausančioms įmonėms (tokioms kaip pirmojo pareiškėjo darbdavys nagrinėjamu atveju) pagal Darbo kodeksą nėra draudžiama atleisti darbuotojus pagal 59 straipsnį. Teismo vertinimu, toks nacionalinių teismų vertinimas nebuvo nei savavališkas, nei akivaizdžiai nepagrįstas, todėl Teismas nematė pagrindo pakeisti jį savo vertinimu.

Teismas pažymėjo, kad nacionaliniai teismai nustatė, jog pirmasis pareiškėjas buvo atleistas dėl savo prastų santykių su kolegomis ir nepakankamų vadovavimo ir vadybos gebėjimų. Bendrovė pateikė konkrečius pavyzdžius situacijų, kuriose pirmasis pareiškėjas netinkamai atliko jam pavestas užduotis, kas buvo patvirtinta jo vadovų liudijimais teisme ir pateiktais elektroniniais laiškais. Nacionaliniai teismai atliko tinkamą Bendrovės pateiktų argumentų vertinimą ir tokie teismų sprendimai nebuvo savavališki ar akivaizdžiai nepagrįsti. Nebuvo jokių požymių, rodančių, kad nacionaliniai teismai neįvertino svarbių įrodymų ar kad pareiškėjams nebuvo suteikta galimybė išdėstyti savo poziciją. Atsižvelgdamas į tai, Teismas neturėjo pagrindo abejoti, kad procesas bendrosios kompetencijos teismuose užtikrino pakankamus saugiklius, užtikrinant apsaugą nuo neteisėto atleidimo dėl su profesine sąjunga susijusios veiklos.

Apibendrinamas Teismas pažymėjo, kad nebuvo jokio pagrindo abejoti, jog nagrinėjamu atveju nacionalinis teisinis reguliavimas suteikė pakankamą apsaugą pareiškėjams nuo galimos diskriminacijos dėl dalyvavimo profesinės sąjungos veikloje (darbuotojui) ar galimo asociacijų laisvės pažeidimo (profesinei sąjungai). Nors procedūros VDI neatitiko atitinkamų Konvencijos reikalavimų, šie trūkumai buvo ištaisyti

teismuose, pareiškėjams tiek administraciniuose, tiek bendrosios kompetencijos teismuose suteikiant realią ir efektyvią apsaugą nuo galimo jų teisių pažeidimo.

Išvada: Konvencijos 11 straipsnio (dėl antrojo pareiškėjo) ir Konvencijos 14 straipsnio, taikant jį kartu su 11 straipsniu (dėl pirmojo pareiškėjo), pažeidimai nenumatyti.

[Prieiga internete](#)

NUOSAVYBĖS APSAUGA (Protokolo Nr. 1 1 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. sausio 26 d. sprendimas byloje

Valverde Digon prieš Ispaniją

(pareiškimo Nr. 22386/19, svarbos lygis – 2)

Dėl atsisakymo skirti našlės pensiją remiantis naujo reguliavimo reikalavimais, kurių pareiškėja negalėjo atitikti

Faktinės aplinkybės

Pareiškėja kreipėsi dėl našlės pensijos skyrimo netrukus po to, kai mirė jos partneris, su kuriuo pareiškėja turėjo dukterį ir, nors ir nesusituokusi, gyveno kartu daugiau nei aštuonerius metus Katalonijos regione. Trys dienos iki partnerio mirties, pareiškėja su partneriu įregistravo civilinę partnerystę. Administracinės institucijos atmetė pareiškėjos prašymą dėl našlės pensijos skyrimo dėl to, kad pareiškėja neatitiko reikalavimo būti įregistravus civilinę partnerystę su mirusiuoju mažiausiai dvejus metus iki jo mirties – naujo reikalavimo, įtvirtinto Konstitucinio Teismo sprendimu trys mėnesiai iki pareiškėjos partnerio mirties. Šį pokytį paskatino noras suvienodinti teisinį režimą, taikomą visose Ispanijos dalyse (oficialios registracijos reikalavimas iki tol buvo taikomas kai kuriuose regionuose). Pareiškėjos apeliaciniai skundai nacionalinių teismų buvo atmesti remiantis panašiais motyvais, nes pareiškėja prašymą pateikė po Konstitucinio Teismo sprendimo įsiteisėjimo ir todėl neturėjo teisės gauti našlės pensiją, nes nebuvo anksčiau oficialiai įregistruotos partnerystės.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Pirmiausia Teismas sprendė, ar nagrinėjamu atveju taikytinas Konvencijos Protokolo Nr. 1 1 straipsnis.

Teismas įvertino aktualius teisės aktus, siekdamas patikrinti, ar pareiškėja ir jos partneris mirties dieną atitiko reikalavimus, kurie yra keliami siekiantiems gauti našlių pensiją. Pagal teisės aktų reikalavimus, kurie buvo aktualūs tuo metu, pareiškėja turėjo būti oficialiai įregistravusi civilinę partnerystę specialiame registre arba notaro patvirtintu aktu mažiausiai dvejus metus. Pareiškėja ir jos partneris atitiko kitus teisinius ir ekonominius reikalavimus, kad būtų paskirta našlės pensija iki tol, kol buvo priimtas Konstitucinio Teismo sprendimas, ir galėjo pagrįstai tikėtis, kad tokia pensija jai būtų paskirta partnerio mirties atveju. Reikalavimas įforminti civilinę partnerystę buvo įtvirtintas trys mėnesiai iki pareiškėjos partnerio mirties, ji įregistravo partnerystę per protingą laiką, tačiau negalėjo atitikti dvejų metų reikalavimo paprasčiausiai dėl to, kad partneris mirė trys dienos po registracijos. Taigi pareiškėja galėjo turėti teisėtą lūkestį, jog ji turi teisę į našlės pensiją, todėl Konvencijos Protokolo Nr. 1 1 straipsnis pripažintas taikytinu.

Atsižvelgdamas į tai, Teismas pažymėjo, kad pareiškėjos prašymo dėl našlės pensijos skyrimo atmetimas buvo kišimasis į jos teisę ramiai naudotis savo nuosavybe. Ginčijamos priemonės – Konstitucinio Teismo sprendimas ir vėlesni teisės aktai, taikyti pareiškėjos byloje, – turėjo būti vertinamos pagal Konvencijos Protokolo Nr. 1 1 straipsnyje įtvirtintą „nuosavybės naudojimo kontrolės“ taisyklę. Teismo manymu, aptartos priemonės atitiko teisėtumo reikalavimą, nes buvo siekiama viešojo intereso panaikinti ankstesnį skirtingą vertinimą remiantis gyvenamąja vieta.

Vertindamas aptariamo kišimosi proporcingumą, Teismas akcentavo, kad Konstitucinis Teismas savo sprendime numatęs teisės aktų pakeitimą, įtvirtino naują reikalavimą, kurio pareiškėja objektyviai negalėjo atitikti: nors ji ir partneris skubiai įformino savo partnerystę, jis mirė anksčiau negu suėjo dvejų metų terminas, ir šiuo atveju nei Konstitucinis Teismas, nei įstatymų leidėjas nenumatė jokio pereinamojo laikotarpio tokiems atvejams. Reikalavimai siekiant gauti našlės pensiją pasikeitė anksčiau nei pareiškėja įgijo teisę į ją. Tačiau iki

pakeitimų pareiškėja turėjo teisę tokią pensiją gauti partnerio mirties atveju. Todėl ginčijama priemonė šios bylos kontekste vertinta kaip tokia, kurios nebuvo galima numatyti.

Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad atsakingos institucijos nesiėmė reikiamų priemonių, siekdamas išvengti atvejų, kad asmenims, kurie iki Konstitucinio Teismo sprendimo atitiko reikalavimus, nebūtų nenuspėjamai užkirstas kelias tokią pensiją gauti. Nacionaliniai teismai nepalaikė pareiškėjos argumentų, kad reikalavimo pareiškėja negalėjo atitikti, todėl ji nuo tokio reikalavimo turėjo būti atleista. Nors skirtingo vertinimo panaikinimu buvo siekiama viešojo intereso, šis bendrasis principas negalėjo būti taikomas automatiškai situacijoje, kai iš asmens buvo reikalaujama prisiimti per didelę našta dėl priemonės, paneigiančios asmens teisėtus lūkesčius. Teismas taip pat pažymėjo, kad našlės pensija buvo daug dažniau skiriama moterims, kurios buvo nepalankioje ar pažeidžiamoje padėtyje dėl finansinės priklausomybės nuo savo partnerių ir kurioms reikėjo socialinės paramos po partnerio mirties.

Reikalavimas įforminti partnerystę bent dveji metai iki vieno iš partnerių mirties tam, kad egzistuoti galimybė gauti našlės pensiją, buvo iš tiesų papildomas saugiklis, siekiant užkirsti kelią apgaulėms ir užtikrinti, kad našlių pensijos būtų skiriamos tik tokiu atveju, kai yra siekiama numatyto tikslo – apsaugoti pažeidžiamą stabilios poros narį, kuris finansiškai priklausomas nuo mirusio asmens. Iki Konstitucinio Teismo sprendimo, pareiškėja ir jos partneris gyveno kartu nepertraukiamai daugiau nei aštuonerius metus, turėjo bendrą vaiką ir, įvertinus jų šeimos ekonominę situaciją, pareiškėja turėjo teisėtą pagrindą tikėtis, kad ji turės teisę į našlės pensiją partnerio mirties atveju. Tai, kad jie įformino santykius likus trims dienoms iki partnerio mirties, nebuvo vertinama kaip galimas sukčiavimo požymis. Trys mėnesiai (tiek užtruko pareiškėjai ir jos partneriui įvykdyti naująjį teisinį reikalavimą) nevertinti kaip nepagrįstas laikotarpis.

Tai, kad nebuvo jokio pereinamojo laikotarpio nesusituokusioms poroms, jog jos galėtų imtis priemonių siekdamas pasiruošti artėjantiems pokyčiams, nebuvo kompensuota jokiais pozityviomis įstatymų leidybos priemonėmis. Vyriausybė nepaaiškino, kodėl viešasis interesas negalėjo būti pasiektas nesukeliant tokių sunkių pasekmių pareiškėjai. Šiuo atveju nebuvo įtikinamų viešuoju interesu pagrįstų priežasčių, kurios pateisintų pereinamojo laikotarpio, kai tokios poros būtų vertinamos kaip atitinkančios reikalavimus ir nebūtų iš karto užkirstas kelias gauti pensiją, nebuvimą pareiškėjai ir kitiems asmenims, atsidūrusiems tokioje padėtyje.

Jokio pereinamojo laikotarpio nebuvimas lėmė tai, kad pareiškėjai buvo visam laikui užkirstas kelias gauti našlės pensiją, kurios ji galėjo teisėtai tikėtis. Pareiškėjai nebuvo suteikta galimybė atitikti naująjį reikalavimą, nes jis nebuvo iš anksto žinomas. Reikalavimas įforminti partnerystę mažiausiai dveji metai iki vieno iš partnerių mirties pareiškėjos atveju buvo paprasčiausiai neįmanomas. Teismo vertinimu, šios bylos aplinkybėmis nebuvo jokios ypatingos skubos, kuri pateisintų atsisakymą nustatyti pereinamąjį laikotarpį, tinkamai atsižvelgiant į egzistuojančius asmenų teisėtus lūkesčius.

Išvada: Konvencijos Protokolo Nr. 1 1 straipsnio pažeidimas (4 balsai prieš 3).

Pateikta trijų teisėjų bendra atskiroji nuomonė.

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. birželio 22 d. sprendimas byloje

Kubát ir kiti prieš Čekiją

(pareiškimų Nr. 61721/19 ir kiti, svarbos lygis – 2)

Dėl atsisakymo atgaline data kompensuoti dėl 2011–2014 finansinės krizės antikonstituciniu būdu sumažintų teisėjų atlyginimų skirtumą

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjai šioje byloje buvo teisėjai, kurių atlyginimai buvo sumažinti 2011–2014 m., remiantis teisės aktų pakeitimais, kurie, be kita ko, sumažino koeficientą, siejantį teisėjų bazinę algą su vidutiniu atlyginimu nekomerciniame vidaus ekonomikos sektoriuje. Šie pakeitimai vėliau Čekijos Konstitucinio Teismo buvo pripažinti antikonstituciniais. Tačiau pakeitimai, susiję su koeficiento sumažinimu, buvo panaikinti tik į ateitį (*ex nunc / pro futuro*). Todėl teisėjai negalėjo atgauti atlyginimų skirtumo, susidariusio 2013–2014 m. laikotarpiu. Vėliau Konstitucinis Teismas išaiškino, kad *ex nunc* panaikinimo efektas taikytinas ir 2011–2012 m. laikotarpiui. Vyriausybė sudarė susitarimą su teismų sistemos atstovais, pagal kurį valstybė įsipareigojo

sumokėti teisėjams skirtumą tarp 2012–2014 m. realiai mokėto atlyginimo ir to, kiek jie būtų gavę, jei būtų taikomas tinkamas bazinio algos dydžio skaičiavimas. Teisėjai, kurie sutiko su minėtu susitarimu, turėjo atsisakyti visų kitų reikalavimų dėl atlyginimų už 2011–2014 m. laikotarpį. Visiems teisėjams buvo suteikta galimybė sudaryti susitarimą, apie 96 proc. jų susitarimą pasirašė, bet pareiškėjai šioje byloje – ne. Jie nesėkmingai bandė reikšti reikalavimus teisme, prašydami, be kita ko, atlyginimų skirtumo apmokėjimo atgaline data.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Vertindamas pareiškimo priimtinumą pagal Konvencijos Protokolo Nr. 1 1 straipsnį, Teismas atsižvelgė į specifines bylos aplinkybes ir išreiškė abejonę, ar pareiškėjai turėjo teisėtą lūkestį ir „nuosavybę“, kaip ji suprantama pagal minėtą straipsnį. Tačiau Teismas nusprendė į šį klausimą galutinio atsakymo nepateikti, įvertinęs tai, kad Konvencijos Protokolo Nr. 1 1 straipsnio pažeidimas nagrinėtu atveju nenustatytas dėl priežasčių, kurios išdėstytos toliau sprendime. Taigi tolesnis vertinimas buvo pateiktas remiantis prielaida, kad Protokolo Nr. 1 1 straipsnis šiuo atveju yra taikytinas.

Teismas pažymėjo, kad pareiškėjų nusiskundimai buvo susiję su tuo, jog Konstitucinis Teismas nusprendė nagrinėtoje byloje aktualius sprendimus dėl reguliavimo panaikinimo taikyti tik į ateitį (*pro futuro*). Atsižvelgiant į tai, pareiškėjai neatgavo atlyginimų skirtumo už 2011–2014 m. laikotarpį, kol ankstesnis koeficientas buvo atstatytas 2015 m. Todėl skundžiamas kišimasis buvo susijęs ne tiesiogiai su teisės aktais, kuriais buvo sumažinti teisėjų atlyginimai, bet su Konstitucinio Teismo pasirinkimu nepanaikinti ginčytų sprendimų atgaline data. Tuo ši byla skyrėsi nuo *Savickas ir kiti prieš Lietuvą* bylos. Teismo nuomone, išvada, kad išskirtinėmis aplinkybėmis gali būti pateisinamas *ex nunc / pro futuro* galiojusio reguliavimo panaikinimas, skiriasi nuo tiesiog teisėjų atlyginimų sumažinimo. Šiuo atveju buvo vertinamas būtent pirmojo atvejo teisėtumas ir pagrįstumas. Atsižvelgiant į bylos aplinkybes, skundžiamas kišimasis buvo nagrinėjamas pagal bendrąją nuosavybės apsaugos taisyklę pagal Protokolo Nr. 1 1 straipsnį.

Pasisakydamas dėl kišimosi į pareiškėjų nuosavybės interesus teisėtumo, Teismas pabrėžė, kad galimybė aukščiausiai valdžios institucijai nustatyti normos pripažinimo prieštaraujanti Konstitucijai pasekmių taikymą laike (jei to reikia išskirtinėmis aplinkybėmis dėl viešojo intereso) negali būti laikoma nesuderinama su teisėtumo principu ir gali iš tikrųjų būti būtina, kad būtų išvengta akivaizdžiai pernelyg sunkių tokio sprendimo pasekmių tokioje jautrioje srityje kaip šalies ekonominė politika rimtos ekonomikos krizės laikotarpiu. Skirtingai nei teigė pareiškėjai, nagrinėta byla nebuvo susijusi nei su skirtingu vertinimu, nei su Konstitucinio Teismo praktikos pakeitimu, sprendimas ginčytus sprendimus taikyti tik į ateitį (*ex nunc / pro futuro*) atitiko ankstesnę praktiką ir Čekijos konstitucinės teisės tradicijas. Taigi požiūris, kurio buvo laikomasi, turėjo teisinį pagrindimą vidaus teisėje ir praktikoje.

Vertindamas kišimosi tikslą, nagrinėtu atveju Teismas akcentavo, kad Konstitucinis Teismas nurodė papildomas priežastis, kodėl nuostatu, susijusių su teisėjų atlyginimais, panaikinimui turėjo būti taikomas *ex nunc (ar pro futuro)* efektas. Buvo įvertinta tai, kad prašomas atlyginimų skirtumų grąžinimas atgaline data būtų lėmęs reikšmingą ir nenumatytą kišimąsi į valstybės biudžetą ekonominės krizės laikotarpiu ir būtų paaštrinęs jau egzistavusią įtampą tarp visuomenės ir teisėjų. Konstitucinis Teismas negalėjo neįvertinti įtempto socialinio ir politinio klimato, taip pat fakto, kad vykdomoji ir leidžiamoji valdžia teisėjų atlyginimus laikė per dideliais. Buvo atsižvelgta į laiką, praėjusį nuo ginčyto teisės akto priėmimo ir dėl to susidariusią bendrą vienkartinės išmokos sumą, kuri būtų apėmusi kelerius metus atgaline data ir būtų buvusi didelė našta valstybės biudžetui. Būtent šios aplinkybės nulėmė, kad Konstitucinio Teismo sprendimui dėl panaikinimo buvo suteiktas *ex nunc / pro futuro* efektas. Taigi kišimosi į pareiškėjų teises tikslas buvo paremtas ekonominių ir socialinių aspektų vertinimu. Teismas įvertino Konstitucinio Teismo argumentus, kurie nepasirodė kaip stokojantys pagrindimo. Taigi konstatuota, kad Konstitucinis Teismas, atmesdamas mokėjimo atgaline data galimybę, siekė teisėto viešojo intereso tikslo.

Vertindamas proporcingumą, Teismas nematė pagrindo laikyti savavališku ar akivaizdžiai klaidingu Konstitucinio Teismo vertinimą, kad prašomų sumų mokėjimas atgaline data buvo susijęs su laikotarpiu, kada Čekijos Respublika buvo finansinėje krizėje ar tokioje stadijoje, kai vyko lėtas atsigavimas po krizės. Teismas ypač akcentavo, kad bylos medžiagoje nebuvo nieko, kas leistų manyti, jog ginčijama priemonė būtų sukėlus riziką teisėjų (be kita ko, ir pareiškėjų) galimybei savo funkcijas įgyvendinti nepriklausomai ir nešališkai ar kad ji būtų kėlus grėsmę jų pragyvenimo šaltiniams. Šiuo atžvilgiu dauguma teisėjų (bet ne pareiškėjai) atsisakė

ginčijamų reikalavimų, sudarydami susitarimą su valstybe. Be to, pagal Vyriausybės pateiktus duomenis (kurie nebuvo pareiškėjų ginčijami), nepaisant koeficiento sumažinimo, teisėjų vidutinis mėnesinis atlyginimas buvo keliamas iš esmės kiekvienais metais aktualiu laikotarpiu (2011–2014).

Vis dėlto Teismas įvertino pareiškėjų argumentą, kad skundžiama situacija galiausiai buvo naudinga valstybei ir leido sutaupyti teisėjų nenaudai. Jis pažymėjo, kad nerimą kelia tai, jog, kaip konstatavo Konstitucinis Teismas, Čekijos įstatymų leidėjas ilgą laiką elgėsi sąmoningai antikonstituciškai reguliuodamas teisėjų atlyginimus ir peržengdamas limitus, suformuotus ilgametėje Konstitucinio Teismo praktikoje. Šiuo aspektu Teismas pastebėjo, kad teisėjų atlyginimo lygis turėjo būti nustatytas taip, kad jie būtų apsaugoti nuo spaudimo, kuriuo siekiama daryti įtaką jų sprendimams ir, apskritai, jų elgesiui, ir kad nesugebėjimas užtikrinti, jog teisėjams būtų mokamos jiems skirtos išmokos, kurios buvo jiems įstatymais suteiktos, buvo aplinkybė, galinti sutrukdyti jiems atlikti teismines funkcijas su reikiamu atsidavimu.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, pažymėta, kad nagrinėtoje byloje Teismo užduotis buvo įvertinti atsisakymo kompensuoti teisėjų atlyginimų skirtumus atgaline data proporcingumą, ypač atsižvelgiant į tai, jog tas pats Konstitucinis Teismas apgynė teisėtus teisėjų interesus, susijusius su jų darbo užmokesčiu. Darant prielaidą, kad Protokolo Nr. 1 1 straipsnis taikytinas nagrinėjamu atveju, bet koks kišimasis į pareiškėjų nuosavybės interesus vertintas kaip proporcingas.

Išvada: Konvencijos Protokolo Nr. 1 1 straipsnio pažeidimas nenustatytas (vienbalsiai).

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. birželio 27 d. sprendimas byloje
S.C. Zorina International S.R.L. prieš Rumuniją
(pareiškimo Nr. 15553/15, svarbos lygis – 2)

Dėl realiai valstybės biudžetui padarytos žalos dydžio reikšmės sprendžiant dėl poveikio priemonių, taikomų prekybininkui neišdavus kasos kvito, proporcingumo

Faktinės aplinkybės

2013 m. kovo 26 d. Rumunijos mokesčių administratoriaus pareigūnai atliko patikrinimą parduotuvėje, kurioje savo ekonominę veiklą vykdė pareiškėjas (Rumunijoje įsteigta įmonė). Patikrinimo metu nustatyta, kad pareiškėjas neišdavė kasos kvitų už 179 lėjų (maždaug 40 Eur) sumą (kuri buvo aptikta kasos aparate), todėl, vadovaujantis nacionalinėmis nuostatomis pareiškėjui buvo skirta 8 000 lėjų (apie 1 900 Eur) dydžio bauda, kartu konfiskuojant minėtus (kasos aparate rastus) pinigus. Be to, mokesčių administratorius sustabdė pareiškėjo veiklą trimis mėnesiams.

Pareiškėjas, laikydamasis pozicijos, kad taikytos poveikio priemonės buvo neproporcingos, pateikė skundą nacionaliniam pirmosios instancijos teismui. Pastarasis šį skundą atmetė, be kita ko, konstatavęs, kad skirtos minimalios nacionaliniuose įstatymuose numatytos sankcijos ginčo atveju buvo teisingos ir proporcingos, ypač atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjas nepripažino nustatytų pažeidimų. Apeliacinės instancijos teismas sprendimą paliko nepakeistą.

Savo ruožtu pareiškėjas, be kita ko, nurodęs, kad reali žala biudžetui tebuvo 3 lėjos (mažiau nei 1 Eur) ir, manydamas, jog jam už kasos kvitų neišrašymą skirtos sankcijos buvo neproporcingos ir neužtikrinusios tinkamos pusiausvyros tarp viešojo intereso ir Konvencijos Protokolo Nr. 1 1 straipsniu ginamos jo teisės į nuosavybės neliečiamybę, kreipėsi į Teismą.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas pirmiausia pažymėjo, kad nagrinėtu atveju pareiškėjui kumuliacinės sankcijos buvo skirtos atlikus mokestinį patikrinimą, kurio metu buvo padaryta išvada, kad jis nesilaikė teisės akty, įpareigojančių išrašyti kvitus už parduotas prekes, reikalavimų. Šios sankcijos, t. y. ir pati intervencija į ginčo teisę buvo numatytos tuo metu galiojusiuose mokesčių įstatymuose. Teismas taip pat sutiko su Rumunijos vyriausybės teiginiu, kad šis kišimasis buvo skirtas teisėtam tikslui – kovoti su mokesčių slėpimu ir didinti prekybininkų finansinę atsakomybę.

Savo ruožtu spręsdamas dėl aptariamų priemonių (intervencijos) proporcingumo Teismas pirmiausia akcentavo, kad pareiškėjo padarytas pažeidimas buvo dalis pasikartojančios problemos nacionaliniu lygmeniu, kuri, kaip nustatė nacionaliniai teismai, trukdė ekonomikai tinkamai ir efektyviai funkcionuoti. Šiuo aspektu Teismas pripažino, kad pareiškėjo atžvilgių taikytų nacionalinių teisės aktų tikslai apėmė ne tik turtinės žalos, kuri padaroma prekybininkams neapskaičius gautų pajamų, valstybės biudžetui atlyginimą, bet ir platesnį siekį kovoti su mokesčių vengimu.

Konkrečiai pasisakydamas dėl pareiškėjo argumentų, kad nagrinētu atveju valstybės biudžeto patirta reali žala tesiekė 3 lėjas, Teismas pažymėjo, jog ši aplinkybė turi būti vertinama bendrame tuometinės valstybės fiskalinės politikos, kuria, kaip minėta, siekta padidinti prekybininkų drausmę ir atsakomybę vykdant apskaitą, kontekste.

Be to, pareiškėjas turėjo galimybę ginčyti skirtas sankcijas, kuria ir pasinaudojo, o byloje nenustatyta jokių aplinkybių, kad nacionalinės procedūros, kuriomis buvo patvirtintos pritaikytos priemonės, buvo nesąžiningos, o priimti sprendimai – nepagrįsti. Iš tiesų, nacionaliniai teismai patvirtino paskirtas sankcijas, nes jos atitiko įstatymų reikalavimus. Maža to, net ir atvejais, kai taikytos poveikio priemonės atitiko įstatymų reikalavimus, nacionaliniai teismai turėjo galimybę (diskreciją) paskirtą sankciją pakeisti lengvesne, pavyzdžiui, skirtą piniginę baudą pakeisti įspėjimu.

Galiausiai, Teismas pripažino, kad nors pareiškėjui buvo paskirta mažiausia įstatyme numatyta pinigine bauda, ši sankcija, kartu su jam pritaikytu draudimu tris mėnesius vykdyti veiklą, turėjo tam tikrą poveikį jo finansinei padėčiai. Tačiau toks poveikis buvo laikino pobūdžio, be to, pareiškėjas išvengė būtinybės inicijuoti bankroto procedūras ir toliau galėjo tęsti savo veiklą.

Šiomis aplinkybėmis, atsižvelgęs į bendrą kontekstą, Teismas sprendė, kad pareiškėjui nustatytos ribojančios priemonės nebuvo neproporcingos siektam minėtam tikslui.

Išvada: nėra Konvencijos Protokolo Nr. 1 1 straipsnio pažeidimo (6 balsais prieš 1).

Pareikšta atskiroji nuomonė.

[Prieiga internete](#)
